

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

IMPACT STRATEGIC

Nr. 1[18]/2006

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5
Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștofleu, președinte executiv, editor-șef

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, Elveția)

Dipl. ing. dr. Josef Janošec (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Conf. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. Vasile Popa

Secretar de redacție: Corina Vladu

Redactor: George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

ISSN 1582-6511

CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Repere ale construcției arhitecturii de securitate în arealul Mării Negre

Dr. Eugen BĂDĂLAN.....7

Amenințări și conflicte în spațiul OSCE

Dr. Mircea MUREȘAN, Simona MALEȘCU 10

Dinamismul unui triptic totdeauna complex: politică-strategie-tactică

Dr. Gheorghe VĂDUVA 18

Globalizare și decizie politică și militară

Dr. Eugen SITEANU.....23

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Resursele naturale - obiect al unor ample dezbateri internaționale

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN..... 27

Politici și interese energetice în spațiul Mării Caspice

Elena-Dana FRUNZETI 33

Războiul economic în economia de piață

Irina CUCU 42

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

România la intrarea în UE. Ocazii - provocări - rezerve

D. MANIKA 47

Globalizare, integrare regională și interes național

Dr. Petre DUȚU.....50

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Factorii de insecuritate ai lumii contemporane

Cristian BĂHNĂREANU 54

Stările de securitate și insecuritate națională

Mirela ATANASIU 58

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

România interbelică și strategia sa de apărare a spațiului aerian național

Dr. Constantin-Ion MARINESCU 64

EVENIMENT STRATEGIC

Un viitor spațiu de prosperitate, stabilitate și securitate: Euroregiunea Mării Negre

Vasile POPA.....68

PUNCTE DE VEDERE

Prospeconomie militară - determinări și perspective pentru o economie a sistemului de management în domeniul militar

Dr. Maricel POPA.....71

SOCIETATE INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

Războiul informațional și armele neconvenționale

Dr. Massimo MAURO 75

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Ad-terorismul ca mijloc de evocare a emoțiilor negative

Cristian DELCEA 79

NOTE DE LECTURĂ

Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic

I.S.....91

Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane

V.P..... 93

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS ianuarie - martie 2006

Irina CUCU.....94

CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

Milestones of the security architecture building in the Black Sea Area - Eugen BĂDĂLAN, PhD/p.7

Threats and conflicts within OSCE - Mircea MUREȘAN, PhD, Simona MALEȘCU/p. 10

Dynamique d'un triptique toujours complexe: politique-strategique-tactique- Gheorghe VĂDUVA, PhD/p. 18

Globalization and political and military decision - Eugen SITEANU, PhD/p. 23

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

The natural resources - a subject for large international debates - Constantin-Gheorghe BALABAN, PhD /p. 27

Energy policies and interests in the Caspian Sea Area - Elena-Dana FRUNZETI /p. 33

The economic war in the market economy - Irina CUCU /p. 42

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

Romania is knocking on the EU's door. Opportunities - challenges - reservations - D. MANIKA/p. 47

Globalisation, integration regionale et interet national - Petre DUȚU, PhD/p. 50

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

Insecurity factors of the contemporary world – Cristian BĂHNĂREANU/p. 54

National states of security and insecurity - Mirela ATANASIU/p. 58

ANALYSIS, SYNTHESIS, EVALUATIONS

La Roumanie entre les deux guerres et sa stratégie de défense de l'espace aérien national - Constantin-Ion MARINESCU, PhD/p. 64

STRATEGIC EVENT

A future space for prosperity, stability and security: the Black Sea Euro-region – Vasile POPA /p. 68

POINTS OF VIEW

Military Prospeconomy- determinations and perspectives for an economy of the system of managements in the military field - Maricel POPA, PhD/ p. 71

STRATEGIC IMPACT

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

Information warfare and non-conventional weapons- Massimo MAURO, PhD/p. 75

TERRORISM. THE WAR AGAINST TERRORISM

Ad-terrorism as a mean for evoking the negative emotions - Cristian DELCEA/p. 79

REVIEWS

Partnership strategy, strategic partnership – I.S./p. 91

Geopolitics and geo-strategy in contemporary international relations analysis - V.P./p. 93

CDSSS' AGENDA

The activity of the Center for Defence and Security Strategic Studies, January - March 2006 – Irina CUCU/p. 94

REPERE ALE CONSTRUCȚIEI ARHITECTURII DE SECURITATE ÎN AREALUL MĂRII NEGRE

Dr. Eugen BĂDĂLAN

Lumea în care trăim se transformă și se redimensionează continuu. Strategiile de confruntare se înlocuiesc cu strategii de parteneriat, exprimate în cooperare economică, politică, acțiuni de gestionare internațională a crizelor și conflictelor.

Unul dintre spațiile în care se manifestă pregnant această tendință este cel al regiunii extinse a Mării Negre, spațiu al oportunității strategice, ce trebuie să se caracterizeze prin prosperitate, stabilitate și securitate.

Includerea regiunii extinse a Mării Negre în sistemul euro-atlantic poate consolida, pe de o parte, temelii acestui sistem și ar putea proteja, pe de altă parte, sistemul împotriva amenințărilor viitoare la adresa păcii și stabilității, ceea ce reprezintă în opinia noastră prioritatea momentului.

Considerarea ca noi provocări și amenințări cu care lumea contemporană se confruntă a terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă, imigrației ilegale, traficului de droguri și de ființe umane evidențiază faptul că regiunea extinsă a Mării Negre a devenit unul dintre avangardurile luptei pentru combaterea acestora. Existența în regiune a unor „conflicte înghețate” (Transnistria, Abhazia, Cecenia, Osetia de Sud și Nagorno-Karabagh), care pot oricând să „inflameze” întreaga zonă, completează fizionomia de securitate și impune o atitudine specifică.

Un alt element, care contribuie la creșterea importanței strategice a regiunii, îl reprezintă vecinătatea cu Orientul Mijlociu și problemele specifice ale acestuia.

Regiunea extinsă a Mării Negre trebuie să se afle în epicentrul eforturilor occidentale de a proiecta stabilitate într-un spațiu european lărgit și dincolo de acesta. Interfața dintre comunitatea euro-atlantică și Orientul Mijlociu trece prin regiunea extinsă a Mării Negre. Provocarea cu care se confruntă generația actuală, de a proiecta un climat de stabilitate către Orientul Mijlociu, va fi susținu-

tă considerabil de stabilitatea și succesul de durată obținut în regiunea extinsă a Mării Negre.

Mecanismele și alianțele aplicate și construite de Europa și Statele Unite, cele inițiate la nivel regional, în sensul coagulării eforturilor de colaborare în Balcani, Caucaz și la Marea Neagră, se pot dovedi eficiente în abordarea pe termen lung a problemei extinderii democrației în Orientul Mijlociu.

Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN), parteneriatele, relațiile bilaterale și multilaterale statornicite în Zona Mării Negre sunt realități concrete ale politicii generale și politicii economice în acest spațiu, iar rezultatul lor generează o necesară construcție de securitate.

În acest context, procesul trebuie să înceapă în zonele care altădată reprezentau spații de confruntare, iar una dintre acestea este regiunea extinsă a Mării Negre. Efectul acestei construcții va fi transformarea Mării Negre într-o zonă cu o democrație consolidată, de promovare și propagare a securității și stabilității. Este necesar să se construiască în acest spațiu piloni de securitate economică, politică și militară, care, ulterior, se vor extinde în spațiile adiacente, contribuind atât la dezamorsarea tensiunilor, cât și la o mai bună gestionare a crizelor și conflictelor în Orientul Mijlociu și în Asia Centrală.

Această abordare, de transformare a regiunii extinse a Mării Negre într-un pilon de securitate și stabilitate, trebuie coroborată cu strategia de luptă împotriva terorismului, cu acțiunile de racordare a țărilor din zonă la eforturile de democratizare, construcție a economiei de piață și respectare a drepturilor omului.

Iată de ce apreciem că regiunea extinsă a Mării Negre trebuie articulată la arhitectura de securitate euro-atlantică și să se bucure de interesul și atenția concertată a principalilor actori, NATO și UE, pe de o parte, și SUA, Rusia, China și Japonia, pe de altă parte.

Extinderea cu succes a NATO și UE, prin încorporarea unui grup important de state din centrul și sud-estul Europei, majoritatea foste socialiste, precum și rezultatele obținute de către acestea din urmă în tranziția către democrație și economia de piață au contribuit în mod definitiv la trezirea aspirațiilor din regiune. Multe dintre obstacolele și constrângerile manifestate și cronicizate de-a lungul timpului au început să se diminueze sau să dispară.

Un instrument de promovare a securității, stabilității și păcii în zonă îl reprezintă *sistemul parteneriatelor existente*, care constituie cadrul favorabil de dinamizare a proceselor de globalizare și democratizare, de acțiune preventivă împotriva amenințărilor și provocărilor actuale.

Faptul că și în zona Mării Negre este necesară o largă cooperare regională pentru asigurarea securității decurge din multiple interdependențe de securitate ce se nasc în acest areal. Cooperarea trebuie să se axeze, aici, în primul rând, pe prevenire, pe controlul și acțiunea antiteroristă, pe măsuri combinate, complexe - militare, politice, economice - de îmbunătățire a condițiilor de viață și a egalității șanselor.

În acest context, merită relevate parteneriatul strategic al SUA cu Rusia, relația acesteia cu Turcia și parteneriatul SUA - Ucraina. De asemenea, parteneriatul UE cu Rusia și dorința de integrare în UE a unor state din zonă (Turcia, Ucraina, R. Moldova, Georgia). Toate acestea reprezintă coordonate favorabile pentru strategia de transformare a Zonei Extinse a Mării Negre într-un pilon de stabilitate, securitate și dezvoltare durabilă.

Pentru întărirea stabilității și securității zonei, NATO a dezvoltat parteneriate individuale cu statele PfP din regiune. Documentul privind orientarea strategică a PfP spre Caucaz și Asia Centrală, adoptat la Istanbul, prevede posibilitatea ca în cadrul PfP să fie dezvoltate acțiuni în domeniul securității maritime și portuare, complementare inițiativelor regionale. Tot în acest context, România a lansat, în mai 2004, "Border Defence Initiative", demersul având ca scop întărirea securității frontierelor și combaterea proliferării armelor de distrugere în masă.

Este evident faptul că, în aceste circumstanțe, valoarea strategică a Mării Negre va continua să crească, pe măsura conștientizării reale a importanței sale de către toți actorii politici majori cu interese în zonă, iar acest lucru va conduce, cât de

curând, la definirea și aplicarea unor politici specifice acestui areal.

Internaționalizarea procesului de securizare a regiunii este un mecanism care poate avea un efect deosebit de eficace și benefic pentru garantarea păcii în această zonă. Aceasta presupune prezența politică, economică și militară a NATO și UE, pentru asigurarea unui management eficient de contracarare a amenințărilor asimetrice și realizarea condițiilor unei dezvoltări durabile.

Procesul de cooperare și stabilitate regională are în România și în armata sa un partener angajat, prin dezvoltarea formelor de cooperare pentru: prevenirea riscurilor convenționale și neconvenționale, promovarea valorilor transatlantice și a standardelor de securitate, asigurarea interoperabilității în managementul crizelor, cooperarea în securizarea granițelor, precum și gestionarea urgențelor civile. La acestea se adaugă asistența acordată țărilor vecine în reformarea sectorului de securitate și dezvoltarea programelor de reformă a organismului militar.

De asemenea, nu pot fi ignorate activitățile desfășurate de Armata României și armatele celorlalte state din zonă pentru creșterea încrederii reciproce. În acest sens, se poate menționa aportul la implementarea prevederilor tratatului CFE privind controlul armamentelor, contactele la toate nivelurile, aplicarea acordurilor „Cer deschis”, cu survolarea, pe baze reciproce, a teritoriilor naționale, pentru creșterea încrederii și transparenței referitoare la operațiunile militare.

În efortul de a proiecta în zonă un model de cooperare trainic, țara noastră ia parte activă la Procesul Reuniunii Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei și structura lui militară, SEEBRIG, ceea ce reprezintă un instrument important de luptă împotriva riscurilor asimetrice, de creștere a încrederii politice și militare, de sporire a dialogului și rezolvare a crizelor, de ducere a unor operații de menținere a păcii și sprijin umanitar, sub egida NATO, ONU, UE și OSCE. Este demn de menționat că SEEBRIG este implicată în misiunea ISAF din Afghanistan, începând cu luna februarie 2006, iar România este contributor major în cadrul acestei forțe.

Alături de armatele statelor vecine și riverane Mării Negre, participăm la reuniunile și exercițiile desfășurate în cadrul Grupului de forțe navale de la Marea Neagră (BLACKSEAFOR), în prezent sub comandă românească, element regional de

dezvoltare a cooperării și interoperabilității între forțele militare ale statelor Spațiului Pontic.

Securizarea zonei impune și o *sporire a rolului organismelor de cooperare și securitate regionale* (BSEC, BLACKSEAFOR, SEEBRIG, GUAM), care, în colaborare cu cele internaționale (UE, OSCE, NATO), trebuie să asigure realizarea unei arhitecturi regionale de securitate reale și eficiente, cu participarea activă a tuturor factorilor politici implicați, ca parte a arhitecturii de securitate europene și globale. *Zona va constitui platforma de supraveghere și avertizare timpurie* pentru protejarea intereselor strategice de securitate atât ale Federației Ruse, cât și ale Occidentului.

În perspectiva dobândirii calității de membru al Uniunii Europene, *frontiera de Est a României va deveni granița de Est a Uniunii*, și acest lucru va însemna obligații sporite în ceea ce privește securizarea zonei.

În acest context, *România a demarat și se află în stadiul de implementare a Sistemului de Observare, Supraveghere și Control la Marea Neagră (SCOMAR)*, un sistem național integrat, de supraveghere electronică și vizuală a spațiului maritim și aerian la joasă înălțime, în scopul cunoașterii în permanență a situației navale, electronice și aeriene în zona de litoral a României.

Acest sistem urmează să răspundă atât nevoilor Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației și Internelor și Ministerului Trans-

porturilor, de supraveghere a spațiului maritim de interes pentru România, cât și pentru NATO și UE, fiind, în același timp, o componentă a sistemului național de luptă împotriva terorismului.

Implementarea sistemului răspunde cerinței privind implementarea Strategiei Naționale de Management Integrat al Frontierei de Stat. Partenerii din Alianță au manifestat interes pentru realizarea acestui sistem, care răspunde cerințelor de interconectare cu sistemele similare ale statelor vecine, acest proces urmând să fie următorul pas în cooperarea interstatală în regiune.

Dinamicile diverse și numeroase din regiunea extinsă a Mării Negre și spațiile adiacente - Marea Mediterană și Orientul Mijlociu Extins - sau Asia Centrală, ce nu pot fi predicționate, implică soluții și acțiuni inedite, generabile doar prin cooperare și consultare reciprocă.

În încheiere, subliniem faptul că, în acest areal, cooperarea militară presupune noi modele strategice. Coalițiile ad-hoc, acțiunile integrate, afirmarea unei solidarități funcționale, revitalizarea și consolidarea inițiativelor pentru crearea unor instrumente operaționale eficiente în lupta cu terorismul și cu celelalte amenințări transfrontaliere sunt doar câteva dintre acestea. Diferențele nu mai constituie un impediment în eforturile de stabilizare regională, câtă vreme nici un actor - fie el statal sau nonstatal - nu mai poate controla de unul singur procesele complexe care au loc în zonă.

Generalul dr. Eugen BĂDĂLAN este șeful Statului Major General. Are o abordare substanțială a problematicii spațiului extins al Mării Negre în lucrarea „Eseu despre arta strategică”. Este unul dintre susținătorii conceptului de cultură militară, îndeosebi de cultură strategică, în formarea ofițerilor, construcției în arealul Pontului Euxin a unor piloni de securitate economică, politică și militară, situării regiunii extinse a Mării Negre în epicentrul eforturilor occidentale de a proiecta stabilitate într-un spațiu european largit.

AMENINȚĂRI ȘI CONFLICTE ÎN SPAȚIUL OSCE

Dr. Mircea MUREȘAN,
Simona MALEȘCU

În interiorul spațiului OSCE, amenințările și formele de conflict cunosc o permanentă transformare, natura lor fiind foarte diversă. Instrumentele folosite de organizație pentru rezolvarea conflictelor și a situațiilor de conflict potențiale sunt multiple și se vede tot mai clar că eficiența scăzută a demersurilor proprii derivă din extinderea sarcinilor și restrângerea posibilităților financiare, precum și din obstrucția exercitată de unele state membre, prin folosirea dreptului de veto în adoptarea deciziilor importante. O relansare a activității OSCE impune mai multă voință de acțiune și implicare din partea statelor spațiului, îndeosebi a celor mari, eforturi de întărire a acesteia, de sporire a cooperării organismelor de securitate, demersuri mai hotărâte în folosirea permanentă și de durată a unor mijloace coordonate politic de către toate statele membre, așa cum prevede Carta Europeană a Securității.

1. O instituție paneuropeană în continuă schimbare și adaptare

Spațiul celor 55 state membre ale OSCE, din Europa până în America de Nord și Asia Centrală, este teritoriul unor schimbări radicale, în care organizația paneuropeană a negocierii și încrederii, a securității regionale, formă de dialog politic și structură specializată în activități de teren, s-a implicat și caută să se implice activ în sprijinul securității și dezvoltării democratice a țărilor, al cooperării internaționale și reconstrucției. Activitățile extinse din cadrul celor trei dimensiuni ale OSCE (politico-militară, umană și economică, precum și de mediu) au avut, în timp, efecte apreciabile, conducând la transformarea societăților statelor respective în comunități democratice, mai stabile, mai pașnice și mai prospere.

Analizând cronologic și riguros efortul de schimbare și adaptare la care a fost supusă organizația, constatăm că activitatea OSCE este foarte

amplă și complexă, mai ales începând din anii '90, când s-a produs o reală recrudescență a crizelor. În context, ni se pare normal să menționăm aici semnificația Summit-ului CSCE de la Paris, din noiembrie 1990, ce a deschis noi raporturi între statele europene, marcând, practic, terminarea oficială a Războiului Rece. Aceasta s-a petrecut prin puterea documentelor adoptate la summit, de importanță covârșitoare pentru Europa sfârșitului de mileniu: Tratatul privind reducerea armelor convenționale în Europa, Declarația statelor membre ale NATO și ale Tratatului de la Varșovia privind nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, Acordul asupra unui pachet de măsuri de creștere a încrederii și securității¹.

Carta de la Paris pentru o nouă Europă (1990), care, împreună cu Actul final de la Helsinki și Carta de Securitate Europeană (1999), formează principalele instrumente ale organizației, a dat un nou curs acțiunilor OSCE, odată cu impulsivitatea instituționalizării și crearea unor capacități operaționale ale acesteia. Ca urmare, a fost creat Secretariatul permanent (cu sediul la Praga), Centrul pentru Prevenirea Conflictelor (Viena) și Biroul pentru Alegeri Libere (Varșovia).

La Helsinki, în 1992, s-au înființat Înaltul Comisariat pentru Minorități Naționale, destinat gestionării tensiunilor etnice, și Forumul de Cooperare în domeniul Securității, care, prin consultarea membrilor, elaborează măsuri concrete de întărire a securității și stabilității continentale. În decembrie 1992, la Stockholm, a fost instituit Consiliul Ministerial al CSCE, ce a statuat instituția secretarului general.

Summit-ul de la Budapesta, din 1994, a hotărât schimbarea denumirii procesului început în plin Război Rece, la Helsinki, în Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, grupare interguvernamentală transatlantică cu rol de prevenire a conflictelor și de management al crizelor post-conflictuale, forum general-european de dezbateri și parteneriat în chestiuni de securitate, cooperare

economică, precum și în domeniile dimensiunii umane.

În ultimii ani, este remarcabilă activitatea desfășurată de OSCE, prin Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, de asigurare a organizării unor alegeri democratice în diferite state, ce au permis înfăptuirea unor adevărate „revoluții colorate” (Armenia, Ucraina etc.) în spațiul ex-sovietic.

Un șir întreg de măsuri a vizat, în același timp, adaptarea organizației la provocările noului secol. OSCE ajută statele care se confruntă cu probleme de securitate, economice și politico-militare și dezvoltă principala sa activitate în domeniul drepturilor omului și al bunei guvernări.

De asemenea, asumându-și un rol important în coordonarea voinței statelor participante la lupta contra terorismului internațional, a adoptat decizii pentru combaterea acestuia, asigurarea securității transportului încărcăturilor, securității documentelor de călătorie, controlului transferului de arme mici și ușoare, lupta cu corupția și cu intoleranța, ridicându-se împotriva xenofobiei, rasismului, discriminării musulmanilor și altor grupuri religioase foarte răspândite în spațiul OSCE. În 2004, la reuniunea ministerială de la Sofia, s-a adoptat decizia creării unui grup de persoane eminente care să redacteze un raport special pentru întărirea și mărirea eficienței OSCE, propunând o viziune strategică pentru organizație în secolul XXI.

2. Amenințări și forme de conflict în spațiul OSCE

Reunind toate statele Europei, Americii de Nord și Asiei Centrale în jurul aceluiași proiect de securitate, spațiul OSCE este o zonă în care amenințările și formele de conflict cunosc o transformare continuă, fapt ce obligă la eforturi comune, în cadrul Pactului de stabilitate pentru Europa de Sud-Est, de coordonare, sub auspiciile OSCE, a unui amplu grup de măsuri de stabilizare a regiunii Balcanilor, prin controlul subregional al armamentelor și dezvoltarea altor inițiative de stăpânire a armamentelor și dezarmare a regiunii.

Strategia OSCE cu privire la amenințările la adresa securității și stabilității în secolul XXI, adoptată la Reuniunea ministerială de la Maastricht din 2003, se menține încă actuală. Aceasta confirmă că amenințările de natură politico-militară preocupă, în continuare, statele participante, iar

faptul că se adresează conflictelor violente inter și intrastatale rămâne o sarcină-cheie pentru organizație. Documentul menționează că „Amenințările la adresa securității și stabilității în regiunea OSCE sunt, în prezent, mai degrabă negative, consecințe destabilizatoare ale dezvoltărilor care intervin în dimensiunile politico-militară, economică, ecologică și umană, decât cele care derivă dintr-un conflict armat major”⁴².

Într-o redare mai detaliată, se poate aprecia că *natura amenințărilor și a formelor de conflict* existente sau potențiale din spațiul OSCE provine din:

- aspecte economico-financiare (întârzieri economice, dezechilibre, crize, instabilitate economică-financiară, dependența de resurse economice externe);
  - condiționări istorice;
  - determinări politice (absența unor oameni politici credibili, a unor politici statale coerente, politicile confuze, mediocre);
  - probleme sociale (neasigurarea accesului la drepturile sociale, lipsa unor standarde minime, discriminare sau tratament inadecvat, intoleranță);
  - aspecte culturale (contradicțiile dintre culturi și religii duc la conflicte armate);
  - modificări grave ale mediului (cu impact puternic asupra acestuia);
  - probleme de factură teroristă (instabilitate internațională provocată de forțe locale, de natură religios-extremistă, atentate teroriste majore);
  - proliferarea armelor și tehnologiilor ADM;
  - virulența crimei organizate transfrontaliere;
  - implicațiile imigrației ilegale;
  - achiziția instrumentelor violente radicale de către grupuri sau indivizi, ca produs al globalizării;
  - combinarea unora dintre elementele prezentate mai sus.
- Confruntată cu conflicte sau situații cu potențial de conflict, OSCE trece la utilizarea unei serii de *instrumente* pentru rezolvarea acestora, cum ar fi:
- misiuni pentru strângerea datelor și misiuni ale raportorilor;
  - misiuni și alte tipuri de activități de teren, ca instrumente de prevenire a conflictelor pe termen lung, de gestionare a crizelor, rezolvare a conflictelor și reabilitare postconflict a regiunii, cu mandate, dimensiune și activități diverse, flexibile;
  - reprezentanți personali ai Președinției OSCE, cu mandat precis în domeniul prevenirii conflictelor și gestionării crizelor;

- comitete ad-hoc, cu un număr restrâns de membri, cu misiunea de a consilia Președinția organizației pe probleme de prevenire a conflictelor, gestionare a crizelor și rezolvare a disputelor;

- mecanisme pentru rezolvarea pașnică a conflictelor – proceduri ce facilitează contactul direct și prompt între părțile aflate în conflict;

- operații de menținere a păcii – element operațional important al capacității generale a OSCE de prevenire a conflictelor și gestionare a crizelor³.

În arealul OSCE, războiul din fosta Iugoslavie reprezintă, practic, ultima confruntare de acest gen din Europa, conflictele luând în continuare, atât în spațiul ex-iugoslav, cât și în cel al Mării Negre, Caucazului și Asiei Centrale, forma atipică a înfruntărilor etnice, interne, implicând actori nonstatali puternici și uzând de mulțimea armamentelor convenționale acumulate aici din timpul Războiului Rece, care, difuzându-se larg în societate, intensifică spirala violenței.

Un conflict aparte pentru spațiul OSCE este cel din Transnistria, unde Federația Rusă susține și reușește să mențină, în pofida demersurilor comunității internaționale, prin prezența trupelor și a munițiilor, o administrație ilegală, separatistă pe teritoriul unui stat suveran, Republica Moldova. Această formă de conflict, de generația a treia, reprezintă și o confruntare a autorităților statale legitime cu o rețea de criminalitate organizată, cu interese și un sistem de relații fără granițe, și cu presiunea exercitată de o armată străină, prezentă chipurile pentru a separa părțile aflate în conflict, de fapt pentru a ține partea separatiștilor.

Noua manieră de a face război, modalitatea asimetrică folosită de teroriști, se bazează, în primul rând, pe tehnologiile informației, arme convenționale și neconvenționale. Arma nucleară, mai ales în spațiul asiatic, devine un instrument de putere și de disuasiune pe plan regional, de care dispun sau pe care aspiră să-l folosească țări ca Iran, Pakistan, Coreea de Nord etc., dar pericolul utilizării sale este devansat de cel al întrebuințării armelor biologice și chimice de către actori nonstatali diverși. Progresul tehnologic general și globalizarea comerțului reduc obstacolele practice din calea obținerii de materiale necesare fabricării ADM și a vectorilor acestora. Totodată, există pericolul căderii de materiale de război sensibile în mâna unor persoane neautorizate, care să le folosească în scopuri distructive, teroriste. Accesul facil la materia-

lele cu dublă utilizare – civilă și militară – mărește riscul întrebuințării unora dintre acestea împotriva oamenilor.

Reușitele recente ale unor state asiatice în construcția de rachete, exportul armamentelor și tehnologiilor nucleare în spațiul sau vecinătatea spațiului OSCE cresc amenințările la adresa statelor europene și asiatice, a lumii. Aceste amenințări sunt sporite și de limitele regimului de control al exporturilor. De aceea, procesul OSCE, început în 1972, trebuie continuat, promovând transparența forțelor armate de la Atlantic la Ural, previzibilitatea acțiunii militare și reducerea riscurilor activităților militare neprevăzute, măsurile de încredere și de securitate (schimbul anual de informații militare, declararea prealabilă și observarea activităților militare, vizitele mutuale, mecanismele de verificare, regulile de cooperare în caz de criză și realizarea rețelei de informare electronică acoperind întreaga zonă a OSCE).

În condițiile în care pot apărea oricând conflicte gen Kosovo sau Cecenia, țările spațiului sunt obligate să pună în aplicare ansamblul de măsuri de reglementare a transferului de arme convenționale, de stabilizare a crizelor locale circumscrise și codul de conduită cu privire la aspectele politice și militare, ca și noile reguli pentru situații de criză. De asemenea, să întărească cooperarea, stabilitatea și transparența, potrivit Acordului semnat la Summit-ul OSCE de la Istanbul din 1999 referitor la forțele convenționale din Europa și a Aranjamentului de la Wassenaar privind ameliorarea transparenței transferurilor de arme convenționale.

Conflictele din spațiul OSCE, ce le includ atât pe cele din spațiul Balcanilor de Vest, cât și pe cele din spațiul Mării Negre, Caucazului și Asiei Centrale (Kosovo, Transnistria, Nagorno-Karabah, Abhazia și Osetia de Sud) sunt conflicte de joasă intensitate, aflate în fază „înghețată” sau în stare latentă, generate de slăbiciunea unor state care nu și pot controla propriile instrumente de forță, de dorința Rusiei de a stabili un protectorat asupra regiunii, dorința de secesiune a unor provincii, prezența trupelor și armamentelor străine pe teritoriul unor state independente, furnizarea de ajutor militar secesiuniștilor și, cum am subliniat anterior, de dezvoltarea crimei organizate, a traficului de armamente, droguri, corupție generalizată, violență armată, activități teroriste. Dimensiunea acestora este regională, cu implicații în spațiile adiacente și în întreg spațiul OSCE.

Efectele lor în spațiul OSCE sunt cunoscute:

- reprezintă o sursă majoră de instabilitate pentru țara respectivă și regiunea adiacentă;
- subminează eforturile statelor respective de integrare euro-atlantică;
- drenează resursele acestor țări, și așa sărace, slab dezvoltate;
- inhibă procesul de construire a statelor;
- întârzie dezvoltarea democratică a acestora;
- generează corupție și criminalitate organizată;
- înlesnesc proliferarea armelor și climatul de intimidare;
- constituie ori zone penetrabile ale terorismului, ori fiefuri ale acestuia.

Progresul lent al reformelor și democratizării statelor din estul spațiului OSCE lasă loc de mișcare pericolelor, riscurilor și amenințărilor la adresa securității regiunii, apariției unor crize și conflicte sau reactivării altora, aflate în stare latentă, generării de noi elemente de tensiune și insecuritate. Acestea solicită o implicare permanentă și de durată a OSCE, mai ales pe dimensiunea dezarmării, controlului armamentelor și măsurilor de încredere și securitate. De altfel, mulțimea provocărilor la adresa securității spațiului și vecinătății acestuia necesită soluții prin mijloace coordonate politic de către toate statele OSCE, așa cum prevede Carta Europeană a Securității, adoptată de summit-ul organizației, la Istanbul, în 1999.

3. Implicarea OSCE în soluționarea conflictelor din spațiul propriu

Urmare a existenței unor conflicte active sau înghețate și a unor stări postconflict, în prezent, în spațiul propriu, OSCE are în curs de desfășurare următoarele misiuni: *misiunea din Skopje*, ce ajută la prevenirea tensiunilor și conflictelor, creșterea transparenței și independenței sistemului judiciar; *misiunea din Georgia*, care sprijină negocierile vizând o reglementare pașnică a conflictelor din Osetia și Abhazia (are din 1999 mandat pentru supravegherea mișcărilor frontaliere dintre Georgia și Cecenia, din 2001, asupra conflictului cu Ingușetia, iar din 2003, pentru conflictul cu Daghestanul); *misiunea din R. Moldova*, care vizează reglementarea politică a conflictului transnistrean; *Centrul OSCE de la Dușanbe, ex-misiune a OSCE în Tadjikistan* (intrat în funcțiune în 1994), însărcinat să susțină dezvoltarea unui cadru legal și a unor in-

stituții democratice în respectul drepturilor omului; *misiunea din Bosnia-Herțegovina*, care contribuie, în prezent, la consolidarea democrației și a statului de drept în Bosnia-Herțegovina; *misiunea din Croația*, începută în 1996, pentru a furniza asistență și expertiză autorităților croate la toate nivelurile, extinsă, azi, asupra reformei legislației croate și aplicării acordurilor și angajamentelor financiare ale statului croat; *misiunea din Kosovo*, ce sprijină Administrația interimară a ONU în funcționarea democratică a instituțiilor statului și în promovarea drepturilor omului și aplicarea legii; *misiunea din Serbia și Muntenegru*, care furnizează asistență și expertiză autorităților în implementarea legislației și justiției, monitorizează funcționarea și dezvoltarea democratică a instituțiilor, proceselor și mecanismelor.

OSCE este prezentă, de asemenea, în Albania, la Tașkent (Uzbekistan), Minsk (Bielorusia), la Alma-Ata (Kazahstan), la Așhabad (Turkmenistan), la Bișkek (Kirghizstan), în Ucraina, la Erevan (Armenia) și la Baku (Azerbaidjan).

Asupra capacității reale a OSCE de a contribui la succesul negocierilor în cazul unor conflicte din interiorul spațiului său de responsabilitate s-au exprimat și se vor exprima încă rezerve, motivate de lipsa unei eficiențe vădite dovedite într-o situație sau alta, mai ales în primii ani ai noului mileniu. Este știut că OSCE nu posedă mecanisme de implementare a deciziilor proprii și, în același timp, este dependentă de interesele diverselor state membre, afișate voalat sau direct, prin folosirea dreptului de veto în luarea deciziilor. Aceasta face ca state puternice, precum Federația Rusă, să blocheze multe din acțiunile organizației, impunându-și, practic, propriile puncte de vedere.

Faptele dovedesc că OSCE a avut un rol limitat, comparativ cu NATO și UE, în prevenirea unor conflicte, cum au fost cele din Kosovo sau Macedonia. Aceasta a mai intervenit abia ulterior, în faza postconflict, acționând în complementaritate cu celelalte instituții de securitate.

Implicarea diferită în diverse faze ale crizelor arată rolul diferențiat al fiecărei organizații de securitate. Astfel, în conflictele din Balcani, OSCE s-a preocupat îndeosebi de promovarea normelor democratice, monitorizarea alegerilor, facilitarea dialogului între diferitele comunități etnice sau religioase, reforma sistemului educațional, elaborarea unor măsuri de întărire a securității și încrederii între părțile implicate în conflict, elaborarea reco-

mandărilor pentru detensionarea relațiilor dintre diverse comunități etc. Aceasta pentru că organizația nu-și putea propune rezolvarea propriu-zisă a unei crize, așa cum a încercat, dar nu a reușit, în Kosovo, în anii 1998-1999, prin mecanismele proprii.

Vom vedea însă că, din același motiv, atunci când s-a dorit să i se atribuie organizației un rol mai semnificativ, în cazul conflictelor din R. Moldova, Georgia și Azerbaidjan, aceasta nu a reușit să ajungă la o soluționare a lor, tocmai pentru că, spre deosebire de NATO și UE, nu are forța necesară pentru stăpânirea conflictelor și nu se bucură de sprijinul actorilor internaționali-cheie. În vreme ce NATO și UE și-au creat relații partenoriale specifice cu Rusia, OSCE își diminuează rolul și importanța în cadrul dialogului internațional pe probleme de securitate.

Relevanța OSCE este diferită pentru spațiul caucaziano-asiatic, pentru Balcani și R. Moldova. De aceea, s-a și ajuns, de exemplu, să fie contestat rolul său în soluționarea conflictului transnistrean și s-a optat pentru introducerea UE și SUA în formatul de negociere, chiar și ca observatori, singurele care ar putea activa retragerea trupelor rusești de la Nistru și asigura reglementarea definitivă a conflictului, prin reîntregirea și stabilizarea țării, întărirea sa și integrarea ulterioară în UE.

Totul a pornit de la faptul că angajamentele luate de Federația Rusă la summit-ul OSCE de la Istanbul, referitoare la retragerea militarilor ruși, armamentelor și munițiilor din regiunea transnistreană și regiunile separatiste din Caucaz rămân promisiuni neonorate, cu termeni iluzorii de îndeplinire, condiționate de Moscova prin recunoașterea statutului de „forțe de menținere a păcii” pentru unele unități din Transnistria și Abhazia, care, astfel, nu ar mai necesita a fi retrase din zonă (!), ca și prin legarea îndeplinirii angajamentelor asumate de ratificarea Tratatului CFE-2 inclusiv de către statele baltice, care ar trebui să devină părți ale acestuia.

OSCE nu putea să înregistreze reușite în reglementarea conflictelor înghețate din Transnistria, Osetia, Abhazia și Nagorno-Karabah, atâta timp cât Rusia a avut posibilitatea, pe care a și folosit-o cu succes, de a uza de dreptul de veto în procesul decizional al Comitetului de Miniștri al organizației, de a face presiuni la adoptarea rezoluțiilor Adunării Parlamentare a OSCE privind finanțarea bugetului acesteia și în domeniile de interes ale

organizației, de a desfășura un lobby puternic în cadrul comitetelor⁴. La aceasta s-a adăugat și faptul că înseși misiunile organizației au fost și sunt contestate sau susținute, în funcție de anumite interese, de Federația Rusă și alte state membre ale CSI, pe de o parte, sau de SUA și unele state europene, pe de altă parte. Primul grup este de acord ca OSCE să se ocupe de soluționarea conflictelor, dar să renunțe la monitorizarea alegerilor și respectarea drepturilor omului și a valorilor democratice, în timp ce al doilea vede mai fructuoasă implicarea în soluționarea conflictelor și stabilizarea postconflict a ONU și NATO, pentru ca OSCE să-i revină aici sarcini minime, însă responsabilități ample în alegeri și în problemele democrației și drepturilor omului.

Numeroasele contestări ale activității reprezentanților acestei organizații în legătură cu chestiunea transnistreană, venite din partea societății civile și a partidelor democratice⁵, vor să demonstreze că OSCE nu are capacitatea necesară de a interveni eficient în soluționarea conflictului, dar ar putea asigura desfășurarea și monitorizarea alegerilor. Blamarea activității Misiunii OSCE în Moldova de către societatea civilă locală s-a datorat îndeosebi faptului că aceasta a avantajat una din părțile implicate în conflict, propunând soluții care aduc atingere integrității teritoriale a republicii, sugerând statuarea dominației altui stat pe întreg teritoriul R. Moldova, federalizarea țării.

Președinția belgiană a OSCE apreciază că ar fi mai bine ca, în 2006, să se găsească soluții parțiale la conflict, decât să fie relansată o discuție teoretică despre angajamentele Rusiei de a-și retrage trupele și munițiile din spațiul transnistrean. Unii analiști și chiar reprezentanți ai statelor membre ale organizației agreează o asemenea idee, care poate reprezenta un pas înainte în rezolvarea conflictului, dar nu uită că Moscova a blocat mereu, inclusiv în decembrie trecut, la reuniunea ministerială a OSCE de la Ljubljana, orice referire, într-un document final, la angajamentul pe care și l-a asumat în 1999, la summit-ul de la Istanbul.

Mai ales că noul președinte al OSCE vorbește despre retragerea unor trupe rusești, ceea ce subțiază considerabil și amână, pentru nu se știe când, cerința summit-ului de la Istanbul, de retragere a tuturor militarilor ruși. Cele mai recente evoluții arată că, la negocierile în formatul 5+2, nu s-a înregistrat nici un progres palpabil în soluționarea conflictului transnistrean. Chestiunea demilitari-

zării regiunii a rămas, ca de obicei, în coadă de pește și nu s-a ajuns la un acord privind misiunea de monitorizare a OSCE pentru pregătirea unor alegeri democratice în regiunea transnistreană. S-a decis să fie elaborat un proiect de document, care să stabilească condițiile activității misiunii de monitorizare a întreprinderilor din complexul militar-industrial transnistrean, ce ar urma să fie luat în discuție și aprobat la o întâlnire ulterioară.

Departa, în estul spațiului OSCE, conflictului din Osetia de Sud pare să i se fi deschis o perspectivă optimistă, prin propunerile lansate în decembrie trecut de liderul de la Ținvali, Eduard Kokoiti - de care Rusia, ce o susține politic și economic, se crede că nu ar fi străină, existând părerea că aceasta dorește și integrarea Abhaziei în acest proces de pace, fapt inacceptabil pentru autoritățile georgiene. OSCE, taxată, și în cazul acestui conflict, de o evidentă ineficacitate și neputință, are ocazia să-și amplifice rolul, participând la punerea în operă a planului sud-osetin, ce prevede crearea, la nivelul comisiei mixte de control (formată din ruși, georgieni și osetini de nord și de sud), înainte de 1 februarie 2006, a unui grup de lucru care să facă posibilă încetarea focului în Osetia de Sud, în trei etape: demilitarizarea zonei de conflict, reabilitarea socială și economică a regiunii și măsuri de regăsire a unei încrederi comune dispărute. În acest demers, se mizează mult pe finanțările Comisiei Europene a OSCE și reglarea politică a relațiilor dintre Georgia și republica sud-osetină.

Aspirând la realizarea unui spațiu fără crize și conflicte, OSCE trebuie să acționeze cu mai multă hotărâre și promptitudine, aducând la cunoștința comunității internaționale aspectele ce afectează securitatea regională, având un rol particular în soluționarea conflictelor, în monitorizarea lor de către actori externi, state și organizații internaționale sau neguvernamentale.

Implicarea mai largă a unora dintre aceste organizații, ca UE sau NATO, în zone de vecinătate apropiată ce se suprapun peste spațiul OSCE reduce din activitatea acesteia din urmă, conferindu-i mai mult o imagine decorativă, prea puțin vizibilă în plan practic, acțional. De aceea, în tandemul UE – OSCE, analizele de eficiență sugerează nevoia unei diviziuni mai clare a muncii, în cadrul căreia fiecare organizație să se concentreze pe o anumită arie sau pe un anumit domeniu, ceea ce ar duce la creșterea valorii adăugate, a influenței și rolului celor două organizații⁶. Aceasta nu exclude

sinergia și complementaritatea acțiunilor organizației cu cele ale Consiliului European și UE, care, potrivit deciziilor Summit-ului din 16 mai 2005, de la Varșovia, al Consiliului European, vor coopera în zone de interes comun, în lupta contra terorismului, pentru protecția minorităților și împotriva traficului de ființe umane, elemente generatoare de conflicte în spațiul OSCE.

Concluzii

Analizând mediul de securitate în aria de responsabilitate a OSCE, constatăm că spațiul central-asiatic al acesteia este unul din arealele cele mai încărcate de riscuri, pericole și amenințări. Pe bună dreptate afirmă analiștii politici că „dezechilibrele din regiune vor fi resimțite în Eurasia și vor avea un impact substanțial asupra Europei”⁷. De altfel, „războiul gazelor naturale”, armă cu țeava ațintită de Moscova asupra statelor sud-est europene și a Occidentului, se profilează ca amenințarea politică și economică cea mai recentă de la acest început de secol. Este de așteptat ca lupta surdă pentru controlul resurselor energetice din bazinul Mării Caspice, al magistrelor de transport de la Marea Neagră și conflictele etnic-religioase din Caucazul de Sud să reprezinte și pe mai departe potențialul de instabilitate regională și globală cel mai acut, care trebuie atenuat și cu participarea mecanismelor OSCE.

Organizația de securitate europeană are însă și va avea mult de lucru pentru a preveni sau stinge conflictele într-o zonă epicentrală a zbaterilor și presiunilor Moscovei de a menține o influență semnificativă și poziții geostrategice în Caucaz și Asia Centrală.

Cheia succesului demersurilor sale de securitate va consta în angajarea fermă a structurilor proprii în tratarea atotcuprinzătoare a securității (militară, politică, economică și umană), atragerea la aceste eforturi a tuturor statelor, aplicarea consecventă a principiilor, normelor, valorilor și standardelor comune, ca și a unor instrumente, mecanisme și experiență unică în domeniul diplomației preventive.

Prevenirea și controlul conflictelor din interiorul spațiului OSCE vor fi consolidate și prin aplicarea de către UE a politicii europene de vecinătate (PEV), care va aplană disputele în curs, va stabili parteneriate politico-economice strânse, va controla migrația și orice forme de trafic ilegal,

va proteja securitatea cetățenilor UE care trăiesc în afara Uniunii etc., și prin aportul considerabil al statelor ce vor forma, după aderare, frontiera sa sud-estică - România și Bulgaria.

Dar aportul OSCE va depinde decisiv de dinamismul său, bazat pe angajarea membrilor-cheie în implementarea politicilor stabilite și sporirea capacității de aplicare a deciziilor la nivelul organizației, pe armonizarea acțiunilor proprii cu cele ale NATO, pornind de la măsurile specifice asumate de aceasta.

Aici, trebuie să arătăm că, la întâlnirea ministerială a OSCE de la Ljubljana, de la finele anului 2005, Federația Rusă a insistat categoric pentru o reformă imediată a organizației. Văzând lucrurile, cum e și firesc, prin prisma intereselor proprii, a refuzului de a-și îndeplini angajamentele luate la Istanbul, Rusia a menționat disproporțiile tematice în activitățile acesteia: faptul că funcționarii săi se ocupă mai ales de domeniul umanitar, în vreme ce domeniile economic și politico-militar (ultimul comportând lupta împotriva terorismului internațional) stagnează, și că OSCE se transformă din ce în ce mai mult într-un instrument destinat să servească interesele unui grup restrâns de membri, ale unor state izolate.

În replică la considerațiile ministrului rus de externe Serghei Ivanov, făcute în cadrul acestei reuniuni, că „lucrurile nu merg tocmai bine în OSCE” și că organizația are „distorsiuni geografice și tematice bine cunoscute”, care impun o reformare a acesteia, subsecretarul de stat pentru afaceri politice al Departamentului de stat american Nicholas Burns a subliniat că „OSCE nu s-a dezmembrat, așadar nu are nevoie să fie reformată” și că SUA vor schimbări în organizare, „în sensul întăririi, nu al slăbirii ei”.

Prioritățile organizației pentru anul 2006, prezentate în fața Consiliului de Securitate al ONU de către președintele în exercițiu al acesteia (reforma instituțională, abordarea globală în materie de securitate, printr-o echilibrare mai eficientă a dimensiunilor politico-militare, economice și umane, accentul pus pe lupta contra criminalității internaționale și promovarea statului de drept, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, precum cele din Kosovo, Moldova - Transnistria, Nagorno-Karabakh și Georgia - Osetia de Sud, și, în final, lupta împotriva terorismului), vădesc orientarea conducerii OSCE pe problemele cele mai spinoase ale prezentului.

De reținut însă că noul președinte al organizației intenționează ca, pentru soluționarea conflictului transnistrean, să trimită, în acest an, în zonă, o delegație a OSCE, formată din specialiști în drept constituțional, care să studieze situația la fața locului, încercând „să găsească o formulă care să includă Transnistria într-o federație cu Moldova”⁸ (față de o asemenea soluție, poziția românească rămâne constant fondată pe necesitatea respectării depline a independenței, suveranității și unității Republicii Moldova).

Cât privește crearea condițiilor care să permită retragerea tuturor trupelor străine de pe solul Transnistriei, înaltul responsabil consideră că aceasta „este o problemă greu de abordat”. Prin urmare, lumea nu trebuie să se aștepte foarte curând la o rezolvare reală a conflictului, prin înlăturarea cauzelor care îl întrețin.

În altă ordine de idei, pentru OSCE, sunt foarte importante participările la democratizare, controlul frontierelor și lupta cu crima organizată, ca elemente ale dimensiunii nonmilitare de gestionare a crizelor.

Să mai spunem că eficiența activității OSCE poate spori vizibil în concertul acțional al unui sistem multilateral de structuri de securitate (ONU, NATO, UE, OSCE), cu funcționalități înnoite și într-un cadru normativ corespunzător, care își corelează și își optimizează continuu cooperarea.

Așa cum subliniază Strategia de securitate europeană, „Într-o lume în care amenințările, piața și media au o dimensiune planetară, securitatea noastră și prosperitatea noastră depind din ce în ce mai mult de existența unui sistem multilateral eficace. Avem ca obiectiv să construim o societate internațională mai puternică, instituții internaționale care să funcționeze bine și o ordine internațională fondată pe un ansamblu de reguli”⁹.

A fi „gata de a acționa înainte ca o criză să se producă”, a preveni „prin măsuri de încredere și prin punerea în funcțiune a unor sisteme de control al armamentelor”¹⁰ reprezintă modalități la care UE, OSCE, dar și celelalte organizații internaționale cu rol în securitatea regională și globală își pot aduce o contribuție însemnată, cu impact hotărâtor în stabilitatea, stabilizarea și unitatea bătrânului continent, în largirea cooperării și încrederii în spațiul întins de la Vancouver la Vladivostok, spațiu acoperit de statele OSCE.

NOTE:

¹ Dr. Ioan COȘCODARU, dr. Visarion NEAGOE, **Un vis în devenire: Europa unită**, Editura Axioma Edit, București 2002, p.91.

² *The OSCE Strategy to Address Threats to Security and Stability in the Twenty-first Century, adopted at the 2003 Maastricht Ministerial Meeting.*

³ Dr. Teodor FRUNZETI, dr. Vladimir ZODIAN (coord.), **Lumea 2005, Enciclopedie Politică și Militară**, Editura CTEA, București, 2005, p. 97.

⁴ Dr. Radu GORINCIOI, *Cooperarea R. Moldova cu statele vecine și actorii strategici internaționali*, Impact Strategic nr. 4/2005, p. 73.

⁵ Ibidem, p. 73.

⁶ Colonel Dumitru MATEI, *Strategia de securitate europeană „Solana” – răspunsul UE la noile riscuri și provocări din mediul internațional*, GMR Nr. 2/2005, p. 37.

⁷ Mustafa AYDIN, **Europe's next Shore: The Black Sea Region after EU Enlargement**, European Union Institute for Security Studies, Paris, 2004, p. 6.

⁸ Gabriel PLEȘEA, *Pentru președintele OSCE problema transnistreană este „foarte complicată”*, România liberă, ediția online, 17.01.2006.

⁹ *Une Europe sure dans un monde meilleur, Strategie européenne de sécurité*, p. 17, www.iss-eu.org

¹⁰ Ibidem, p. 19.

Generalul prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN este comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I” și a publicat numeroase lucrări și articole ce abordează multidimensional problematica conflictelor actuale și viitoare din spațiile eurasiatic, euro-atlantic și al OSCE.

Lectorul universitar Simona MALEȘCU, avocat, absolventă a studiilor postuniversitare de securitate și apărare națională în cadrul Colegiului Național de Apărare, este doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”, în domeniul știință militară.

DINAMISMUL UNUI TRIPTIC TOTDEAUNA COMPLEX: POLITICĂ-STRATEGIE-TACTICĂ

Dr. Gheorghe VĂDUVA

Putem vorbi oare de o dinamică a tripticului politică-strategie-tactică? Este acest triptic, ca entitate, atât de des și, mai ales, atât de surprinzător schimbător, așa cum este politica sau cum sunt atâtea și atâtea alte activități și evenimente din complicata și, adesea, imprevizibila viață a oamenilor, a comunităților și, în general, a entităților umane?

Răspunsul, desigur, nu poate fi decât afirmativ, chiar dacă, nolens, volens, asemenea întrebări generează totdeauna îndoieli și incertitudini. Deși strategia este, în esența ei, o modalitate de punere în operă a unei decizii – de regulă, a unei decizii politice –, iar acest lucru presupune flexibilitate și chiar fluiditate, ea nu poate fi lipsită nici de o structură de rezistență care-i conferă durabilitate, anduranță și stabilitate, nici de elemente și componente care se combină fractal și aleator, dându-i mereu o arhitectură specifică, forță artistică și personalitate. Putem oare considera tactica – în calitatea sa de temei al oricărei strategii și, în cele din urmă, al oricărei politici – un vârf de lance a acestui triptic ce devine din ce în ce mai mult consonant și indestructibil?

Consonanță și indestructibilitate

Strategia nu este un dat, așa cum nici politica nu este un dat. Politica este o sinteză a intereselor polisului. Cu alte cuvinte, politica exprimă ceea ce oamenii și comunitățile umane doresc. Politica este, deci, o expresie, mai precis, o exprimare a interesului sau a intereselor, iar interesul este, totdeauna, cel dintâi și cel mai puternic imbold al acțiunii umane. Oamenii nu acționează nici din inerție, nici din vocație, nici din respect față de un sistem de valori, ci din interes. Vocația dă acțiunii consistență și forță, chiar genialitate, dar ea nu produce acțiunea, nu se află la izvorul ei. La izvorul acțiunii se află, totdeauna și peste tot, interesul. Politica este știința, voința, conștiința și putința de a genera scopuri și obiective, de a stabili *ce e de fă-*

cut și ce trebuie făcut. Strategia este știința, voința, conștiința și capacitatea de a stabili *cum trebuie făcut* ceea ce trebuie făcut. Relația nu este simplă, deși, uneori, pentru a fi mai bine înțeleasă, se prezintă prin scheme simple, ușor accesibile, ca în geometria euclidiană, unde condiționările sunt lineare, adică foarte clare și precise. Politica este un fel de arhitectură cu geometrie variabilă, fractală, în care este foarte greu să rămâi la reguli precise, de tipul celor existente în determinismul mecanicist. Politica este variabilă, pentru că și interesele oamenilor și ale entităților umane, indiferent de ce natură ar fi ele – personale, individuale, de echipă, colective, politice, economice, sociale, financiare etc. –, sunt și vor fi totdeauna variabile.

Oamenii vor mereu ceva – aceasta este o primă certitudine –, dar tot ei sunt cei care vor, tot mereu, și altceva –, aceasta este cea de-a doua certitudine –, între cele două tipuri de certitudine și de voință existând, deopotrivă, o relație de contradicție, dar și una de complementaritate.

Uneori, conștiința și, mai ales, putința nu prea fac *da capo al fine* casă bună cu voința politică, dar aceasta este deja altceva.

De aceea, frecvent, politica nu se prezintă numai ca un fluviu cu meandre, anafoare și adâncimi variabile, care, de regulă, curge aparent liniștit în matca sa (deși se revarsă uneori), sau doar ca un torent ce mătură totul în calea sa, ci și ca un fluid care pătrunde totdeauna peste tot, acaparează tot, sufocă și, în același timp, dă viață. Există politică de forță și dictat, de amenințare, prevenire sau descurajare, dar există și politică a pașilor mărunți, politică cu picătura, răbdătoare și liniștită, dozată pe termen lung, cu mijloace puține, bazată pe un soi de înțelepciune stratagemică, pe care o numim câteodată diplomație.

Desigur, termenul de diplomație este mult mai larg decât politica cu picătura, întrucât guvernele, alianțele, coalițiile, organismele politice internaționale nu pregetă să folosească, ori de câte ori este necesar sau ori de câte ori interesele o cer, o diplo-

mație a avertizării, a interdicției, a forței, a sancțiunilor, a descurajării etc.

Politica bazată pe forță (economică, financiară, militară) este, de regulă, *simetrică* sau *disimetrică*, în funcție de parteneriate și adversități. Politica pașilor mărunți sau a picăturii este totdeauna *asimetrică*. Simetria, în politică, în strategie, în oricare alt domeniu care presupune relații de parteneriat sau de adversitate, presupune totdeauna doctrine asemănătoare, forțe, mijloace și acțiuni compatibile, de cele mai multe ori la vedere, care păstrează pe tot parcursul acțiunilor (adică totdeauna) această relație de completitudine și interdependență, ca într-un fel de jocuri strategice cu sumă nulă (câștig eu, pierzi tu; pierd eu, câștigi tu). Simetria, în politică, se realizează îndeosebi la nivelul marilor puteri, al organismelor internaționale, al statelor, aliaților, blocurilor militare etc. ONU promovează o politică a simetriei, a echilibrului, adică a relațiilor transparente, egale, în văzul lumii. Dar lumea nu este așa cum o vrea ONU și, din păcate, nici ONU nu mai poate fi așa cum o vrea lumea sau, în orice caz, cel puțin o parte a acesteia, o lume în plin în haos, care se dorește a fi pusă pe transformări radicale, deopotrivă coerente și antinomice, ce se doresc a se finaliza prin globalizare, dar care nu pot evita sub nici o formă acutizarea unor noi tipuri de segregare agresivă și periculoasă. Pentru că, orice s-ar spune, se pare că, în această etapă, pe de o parte, lumea se globalizează și, pe de altă parte, se fragmentează.

Simetria terorii din vremea războiului rece a dispărut, iar simetriile care se construiesc acum prin parteneriate politice și strategice nu sunt încă definitivitate și nici nu pot fi, întrucât noile construcții politice și strategice ies din limitele determinismului mecanicist de odinioară și se supun determinismului dinamic complex, în care totul, inclusiv simetria, este variabil.

În aceste condiții de haos (înțeles ca dezorganizare în vederea unei noi organizări), avem de a face cu o *simetrie dinamică*, deci variabilă, în care procesul de adaptabilitate politică și strategică este mult mai complex și mult mai accelerat. Dar funcția esențială a simetriei – aceea a „relațiilor în oglindă” – ce faci tu fac și eu – se menține intactă. Iar ONU, îndeosebi prin Consiliul său de Securitate, are toată grija să cultive un astfel de concept, care înseamnă echilibru dinamic și stabilitate.

Disimetria, în politică, și nu numai în politică, înseamnă disproporționalitate, non-contact, deca-

laje imense și, în mare măsură, lipsă de comunicare. Această afirmație pare a fi de-a dreptul paradoxală. Cum să nu existe comunicare și transparență într-o societate predominant informațională, într-o lume a cunoașterii, care tinde să devină efectiv o lume epistemologică, caracterizată, determinată și chiar dominată de cunoașterea științifică? Poate să existe și așa ceva. O „comunicare non-contact”, bazată pe monoloage lungi, adesea paralele, în care fiecare se ascultă și se înțelege doar pe sine. Nu este nimic nou sub soare. Lumea a fost dintotdeauna antinomică și paradoxală și, probabil, așa va rămâne până la sfârșit.

Disimetria politică este vinovată de multe rele petrecute pe această planetă, deși, uneori, probabil va fi făcut sau i se vor fi datorat și unele lucruri bune, în sensul că o competiție dusă în secret stimulează atât gândirea științifică iscoditoare, cât și gândirea stratagemică.

Dar cel mai mare și mai primejdios efect al *disimetriei politice*, în epoca dinamismului social, îl reprezintă *terorismul*. Terorismul este, deci, un produs al *disimetriei politice*, și anume, al *disimetriei politice dinamice*.

Disimetria politică creează falii strategice grave, decalaje imense, tensiuni, crize și conflicte. Disimetria politică este de-o vârstă cu politica și, probabil, o va însoți întotdeauna, ca și simetria politică, întrucât face parte din ea, este o trăsătură a ei.

Asimetria politică este, poate, latura cea mai sensibilă și cea mai fluidă a politicii. Ea ține de stratagema politică, este foarte activă și constă în cunoașterea și exploatarea vulnerabilităților celui-lalt. Vulnerabilitățile, în politică, sunt numeroase și foarte des schimbătoare. De unde și tot felul de scenarii, de șantaj, de corupții etc. Fără îndoială, *corupția* este un efect al asimetriei politice. Ea a existat dintotdeauna și peste tot, pentru că și asimetria politică a existat dintotdeauna și peste tot. Fiecare este cu ochii pe celălalt. Îi monitorizează fiecare mișcare, îi caută punctele slabe și îl lovește, cu ce poate sau cu ce are la îndemână, exact acolo unde cel vizat nu se poate apăra. Este o lege a naturii. Leul prinde căprioara care nu reușește să fugă sau rămâne ultima din turmă, devenind, în condițiile date, cea mai vulnerabilă.

Dar asimetria, în politică, nu este doar o realitate de realități. Ea este foarte dinamică, propunându-și nu doar să exploateze vulnerabilitățile celui-lalt, ci și să-i creeze noi vulnerabilități în spa-

fiul și pe seama acestuia, în primul rând pentru a-l determina să accepte să dea ceea ce i se cere sau pentru a i se da ceea ce el, în condiții normale, n-ar accepta să primească. Dar tot asimetrie înseamnă și inducerea în eroare sau atragerea celuilalt în tot felul de combinații tentante, dar defavorabile lui, capcane diplomatice, ambuscade politice etc.

Terorismul este un produs nu doar al disimetriei politice, ci și al asimetriei politice. El a fost creat nu pentru a atrage, ci pentru a lovi acolo unde adversarul este cel mai vulnerabil. Terorismul politic – și aproape toate formele de terorism, exceptându-l, poate, pe cel patologic, sunt politice – este mai mult decât un concept, mai mult decât un sistem de acțiuni. Terorismul este efectiv un instrument. Un instrument al unei politici. Adică o formă de război.

S-a spus, se spune și, poate, se va mai spune că lucrurile nu stau chiar așa. Terorismul apare, la urma urmei, ca un produs al societății omenești, ca o boală a ei, ca un cancer al ei. Societatea omenească este bolnavă, iar cea mai gravă dintre bolile ei se prezintă a fi terorismul. Acesta-i adevărul. Dincolo de orice metaforă, terorismul este un produs al societății și el urmează pas cu pas, în oglindă, dar de cealaltă parte a axei, caracteristicile societății.

Din această perspectivă, terorismul pare, cumva, o funcție simetrică, dar de sens invers, a evoluției societății. Crește, atunci când valorile societății omenești (progres, simetrie, echilibru social și economic, securitate, bunăstare, stabilitate etc.) scad sau lipsesc, și scade, atunci când valorile societății cresc sau se stabilizează pe un palier optim. Desigur, cu remarcă necesară că terorismul nu este doar o simplă boală, ci o *boală politică*.

Asimetria politică este, deci, stratagemică, permanentă, omniprezentă, generatoare de vulnerabilități și de toată gama de amenințări asociate acestora, între care cea mai gravă este considerată a fi cea teroristă. La fel de grave sunt însă și intoleranțele religioase (care nu au aproape nimic comun cu religia, ci doar cu o anume „politică” a religiei, întrucât se pare că, de la inchiziție încoace, există și în religie destulă politică), conflictele etnice ce pot fi considerate efecte ale „politicii” etnice, adică ale etniei ca entitate politică, alta decât statul de drept (azi, există și așa ceva în lume, de regulă, acolo unde statul politic este slab, bolnav sau vulnerabil, dar nu numai), și nu ale etniei, ca identitate istorică și culturală, ca mediu cultural cu totul deosebit și peren, ca entitate generatoare de valori, criminali-

tatea transfrontalieră, traficul de droguri, de arme și de ființe umane etc.

Aceasta ar putea fi, pe scurt, una dintre configurațiile, la timpul $t + x$ (x luând valori de la 1 la n), a ceea ce am numit mai sus arhitectură politică, rareori monolitică și mai mereu fractală.

Nu există însă politică de dragul politicii, ci politică orientată. Totdeauna politica este orientată, are o rațiune și un orizont de așteptare. De asemenea, orice politică are un fundament științific, rod al acumulărilor societății omenești de-a lungul timpului, un sistem de valori, o experiență practică și un concept acțional. Politica înseamnă efectiv concepție, adică modelare științifică a interesului pe orizonturi, scopuri și obiective, analiză, sinteză, generalizare, concretizare, abstractizare, adică gândire și înțelepciune, gândire înțeleaptă, creație, și acțiune. Orice politică are un sens, un scop și obiective clare.

Așadar există o *teorie* a politicii – politologia –, un *praxis* politic, dat de activitatea concretă a entităților politice, de acțiunea politică, și o *artă* a politicii, exprimată, de regulă, de diplomație, dar și de marii oameni politici ai lumii, de toți cei care au creat și creează politici sau noi dimensiuni și redimensiuni ale fenomenului politic. Pentru că totdeauna politica este o construcție relațională, adică o știință, o practică și o artă a relațiilor dintre oameni și dintre entități umane. Chiar dacă, de multe ori, respingem teribilismul, primitivismul sau cameleonismul politic, viața noastră este, de la un capăt la altul, dependentă de politică, este viață politică. Omul este o ființă politică. Și tot politică este și comunitatea umană. Acesta este un adevăr care creează și trebuie să creeze mereu, deopotrivă, convingere și responsabilitate, chiar dacă aceste calități nu exclud îngrijorarea, teama și nici șantajul și perversitatea politică. Există un respect al politicii, dar și o politică a respectului. Ambele se întâlnesc în ceea ce numim *concepția* sau *conceptul* politic și *concepția* sau *conceptul* strategic. Câte politici, atâtea strategii, câte strategii, atâtea politici. Fiecărei politici îi corespunde o anume strategie, chiar dacă, în mod destul de frecvent, o politică poate folosi mai multe strategii, iar o strategie poate pune în operă mai multe politici.

Există o *politică a forțelor*, o *politică a mijloacelor* și o *politică a acțiunilor*. Toate aceste dimensiuni fac parte, desigur, din marea politică, dar fiecare are, la rândul ei, individualitate și personalitate. În mod corespunzător, există o *strategie*

a forțelor, o strategie a mijloacelor și o strategie a acțiunilor.

Politica forțelor definește, de regulă, conceptul de *forțe*, stabilește la ce folosesc acele forțe, care sunt atribuțiile și competențele lor, cu alte cuvinte, de ce sunt necesare și ce anume trebuie să facă. Strategia se ocupă de organizarea și pregătirea lor, urmărind să creeze acelor forțe structurile, funcțiunile și abilitățile necesare îndeplinirii scopului politic stabilit.

Politica mijloacelor este o politică generativă. Ea definește conceptul de *mijloace*, pragul tehnologic, limita cheltuielilor, scopurile și obiectivele ce urmează a fi realizate în ceea ce privește dimensiunea tehnică, tehnologică și IT a acțiunii ce se preconizează. Strategia mijloacelor este, de asemenea, o strategie generativă. Ea pune în aplicare conceptul politic cu privire la mijloace și realizează efectiv ceea ce s-a stabilit în plan politic, coroborând într-un fel de *modus vivendi* tripticul forțe-mijloace-acțiuni.

Scopul final al politicii este, bineînțeles, acțiunea. În elaborarea oricărei strategii, inclusiv a strategiei politice, ca să nu mai vorbim de cea militară, se pornește de la proiecția acțiunii. Finalul oricărei politici și, respectiv, al oricărei strategii îl reprezintă acțiunea. De aceea, orizontul politic este unul de mișcare, de dinamică foarte complexă. Politicul trebuie să vadă dincolo de ceea ce se vede, trebuie să creeze și să modeleze acel orizont al acțiunii eficiente. Numai o politică puternică, bine ancorată în acest orizont, nedezipită de acest orizont dinamic complex, poate genera o strategie corespunzătoare. Însă nici o politică din lume nu poate genera o strategie care să o pună în operă, fără expertiza strategică necesară și corespunzătoare. Politica și strategia sunt totdeauna consonante și indestructibile, alcătuiind, împreună, un adevărat sistem de sisteme.

Politică, strategie, tactică

Tripticul politică-strategie-tactică viețuiește și conviețuiește în bună și deplină înțelegere de când lumea. Trecerea de la decizia politică la acțiunea nemijlocită nu se poate face însă oricum. Chiar și în cadrul politicii, între decizia politică și acțiunea politică se interpune în mod necesar strategia politică. Strategia este cea care stabilește, în limitele cuantumului fixat de politică, forțele, mijloacele și acțiunile. Uneori, strategia se prezintă ca o cutie

neagră, întrucât, cum bine se știe, nu contează totdeauna cum și prin ce mijloace se realizează o acțiune, ci ce rezultate se obțin. Există însă și strategii transparente, mai ales în societățile democratice. Aici totul trebuie să fie clar și în văzul lumii. Dar lumea este complexă și contradictorie, mereu pusă pe crize și conflicte armate, de unde rezultă că mereu și peste tot există și vor exista probleme ce se cer soluționate, conflicte și războaie, nemulțumiri și revolte, situații care necesită intervenții rapide, uneori în forță, iar strategia trebuie să fie suficient de flexibilă pentru a asigura pregătirea și întrebuintarea forțelor, mijloacelor și acțiunilor în așa fel încât să fie totdeauna eficiente. Tactica asigură nivelul acțiunii. Ea se prezintă ca știință, practică și artă a acțiunii directe. Ea este cea care conduce la o finalitate, care realizează, de fapt, obiectivul final integral sau pe părți ce vor fi asamblate prin intervenție strategică sau politică.

Interdeterminări ale tripticului politică-strategie-tactică

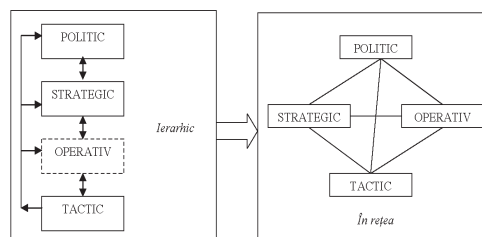
POLITICA	STRATEGIA	TACTICA
Generală	Integrală	Generală
De stat (de guvern)	Totală	Acțiuni de stat
De alianță	De alianță	Acțiuni aliate
De coaliție	De coaliție	Acțiuni de coaliție
Conjuncturală	De conjunctură	Acțiuni diverse
Economică	Economică	De unitate (acțiune) economică
Financiară	Financiară	De unitate (acțiune) financiară
Socială	Socială	Acțiuni sociale
Informațională	Informațională	Acțiuni informaționale
De securitate (integrală)	De securitate (integrală)	Acțiuni de securitate
Militară	Militară	Acțiuni de luptă

Există reguli precise, statornicite de sute de ani, în ceea ce privește drumul de la politică la acțiune, dar, tot de sute de ani, aceste reguli cunosc toată gama de aplicații, de adaptări și transformări, de la respectarea lor *in integrum* până la negarea lor totală. Singura regulă care are, în cvasitotalitatea

cazurilor, șansa de a fi respectată, este cea a nivelurilor. Deasupra se află nivelul politic, urmează cel strategic, apoi cel operațional (operativ) și cel tactic. Dar și aici există tendința de a se renunța la ierarhie în favoarea unei filosofii și fizionomii de rețea, întrucât cele trei sau patru componente ale acțiunii umane eficiente – politica (componenta decizională), strategia (componenta metodologică științifică și creativă de punere în operă a deciziei), arta operativă (componenta aplicativă de tranzit) și tactica (componenta executivă, acțională) – fac parte, la urma urmei, din același proces, sunt interdependente, fiecare având rolul ei, ce nu poate fi îndeplinit de celelalte, decât în condiții cu totul excepționale. Totdeauna va exista însă un factor politic, ce va lua o decizie (evident, o decizie politică), un factor strategic, a cărui menire este să stabilească în ce mod, cu ce forțe și mijloace va fi îndeplinită această decizie, uneori și un factor operațional, care va asigura poziționarea forțelor și mijloacelor pentru punerea în operă a deciziei (dar acest lucru îl poate realiza și factorul strategic) și un factor tactic, ce va acționa efectiv.

Desigur, și aceasta este o schemă destul de simplificată a raporturilor care se creează între nivelurile acțiunii, dar important este să se țină seama de aceste componente și, evident, de relațiile și determinările dintre ele.

Interdependența nivelurilor

Politica, strategia și tactica se susțin reciproc. Relațiile dintre ele nu sunt doar de subordonare, ci și de intercondiționare. Odată cu trecerea la o filozofie de rețea, în care informația va circula în timp util între toate componentele sistemului, multe dintre funcțiunile de odinioară vor dispărea sau se vor conexe între ele, astfel încât rețeaua (care se prezintă, deopotrivă, ca un sistem de sisteme și ca un proces, întrucât ea trebuie să fie totdeauna funcțională și să interconecteze toate, dar absolut toate componentele sistemului sau procesului) va fi din ce în ce mai mult un întreg, având o vocație integratoare. Cele trei niveluri – politic, strategic și tactic – se vor apropia foarte mult, se vor integra într-un sistem mare, dar nu se vor contopi. Fiecare își va păstra individualitatea, însă nu va putea exista sub nici o formă fără celelalte.

Generalul de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva este cercetător științific gr. I la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. A scris numeroase lucrări de strategie, între care „Strategia acțiunilor rapide”, Editura AISM, 2003, „Strategie militară pentru viitor”, Editura Paideia, 2003, „Arta militară de-a lungul milenilor”, Editura CTEA, 2004, coautor, „Războiul viitorului, viitorul războiului”, Editura UNAp, 2004, coautor, „Eseu despre arta strategică”, Editura Militară, 2005, coautor, „Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic”, Editura UNAp, 2006, coautor, precum și studii, articole, eseuri despre arta militară și cultura strategică, publicate la Editura UNAp „Carol I” și în reviste de specialitate.

GLOBALIZARE ȘI DECIZIE POLITICĂ ȘI MILITARĂ

Dr. Eugen SITEANU

Globalizarea este un proces complex și dinamic, cu multiple fațete – pozitive și negative –, în funcție de deciziile luate de mai marii lumii, care ar putea ajuta omenirea să se dezvolte într-o nouă arhitectură internațională de securitate, într-o lume a păcii. Dar, în acest proces, oamenii trebuie să se respecte reciproc și să accepte coexistența cu toate religiile și culturile și, mai ales, să lase deoparte ceea ce-i separă, pentru a pune accentul pe ceea ce-i aseamănă. Astăzi, dar mai ales în viitorul apropiat, societatea globală va avea capacitatea de a înțelege necesitatea luării unor decizii globale, prin structurile de decizie globală, pentru a soluționa problemele globale ale omenirii.

În condițiile actualului fenomen de globalizare, lumea, inclusiv organizațiile, armatele, se află în continuă schimbare și transformare. Sursele acestui complex proces sunt schimbările din mediul economic, politic, militar, social, creșterea demografică etc. Un element esențial este acela că, astăzi, a sporit viteza de producere a acestor schimbări și, de aceea, schimbarea trebuie să devină obiectul de studiu al științelor politice și militare și al deciziei politice și militare. Fără îndoială că și răspunsul la schimbare trebuie să devină o preocupare majoră și o prioritate a factorilor de decizie politică și militară.

Procesul de globalizare presupune anumite schimbări ale modului tradițional de percepere a societății, a statului, a relațiilor internaționale etc. Există teorii care prezintă globalizarea ca și cum ar fi globalitatea cunoscută din istoria societății omenești sau care arată avantajele și dezavantajele globalizării, ajungând la soluții și concluzii eronate, extreme, fie ale unui Rai pe Pământ, fie ale unei globalizări apocaliptice, înspăimântătoare. Dar se știe că istoria războaielor reprezintă de fapt fenomenologia unui principiu arhicunoscut: tendința fiecărei părți de a controla alte părți, ba, dacă ar fi posibil, de ce nu, chiar întregul (toate părțile).

Acesta este principiul adversității - fostul principiu ordonator al lumii, care a propulsat hegemonismul la stadiul actual de dezvoltare. Este însă posibil ca globalizarea să fie guvernată de un alt principiu ordonator al lumii (principiul competiției), care să reazeze puterile lumii pe o altă scară de valori și să le gestioneze după alte criterii, într-o nouă ordine economică și politică, ce se cere descoperită cât mai repede de factorii de decizie politică și militară.

De asemenea, globalizarea influențează vechile mecanisme și procese de guvernare a statelor, în domeniul gestiunii macroeconomice și în cel al relațiilor cu diferiți actori de pe scena internațională. Economia în tranziție a României trebuie să se adapteze acestor provocări și să facă față unui adevărat război economic, fără precedent în istoria țării, care poate genera distrugerii ale unor entități economice, științifice etc. Toate acestea și multe altele, dintre care unele aparțin domeniului militar, se produc sub influența procesului de globalizare, care erodează instrumentele aflate la dispoziția statelor mici și mijlocii.

În aceste condiții, România trebuie să fie capabilă să-și creeze și să-și mențină performanța funcțională și de randament, pe fondul schimbărilor ce au loc permanent în lume, conform principiului dezechilibrului favorabil.

În conformitate cu acest principiu, un sistem poate avea capacitatea de a-și menține performanța și dinamica dintre părți într-un sistem capabil să limiteze progresiv starea departe de echilibru. În această societate globală, toate instituțiile (care sunt sisteme deschise) trebuie să se autoorganizeze, pentru că globalizarea este expresia funcțională a libertăților la care a visat mereu omul. Iată și câteva libertăți: liberalizarea completă a tuturor piețelor; libertatea deplină a comerțului; cucerirea și păstrarea piețelor se va baza, în primul rând, pe performanța economică; forța de muncă, persoanele și capitalul vor circula liber.

La un moment dat se credea că statele naționale sunt în pericol să dispară. Astăzi, se constată că pericolul este mai mic, însă există și nu trebuie scăpat nici un moment din vedere. Ba, mai mult, se poate agrava oricând, în asemenea măsură încât să amenințe securitatea națională. În prezent, asistăm la tot felul de războaie: informațional, economic, diplomatic, psihologic, mediatic, în ciber spațiu, cultural etc. În acest context, statele trebuie să caute alte instrumente, în locul celor clasice, inclusiv în domeniile politic și militar, al deciziilor politice și militare, în scopul unei mai bune gestionări a problemelor economice și a relațiilor politico-militare (interioare și exterioare). Adesea însă gama lor de opțiuni este limitată de unele organizații internaționale, cum ar fi, de exemplu, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Organizația Mondială a Comerțului etc.

La o primă analiză se poate constata că în lume există o interconectare la nivel global fără precedent, care a depășit stadiul de blocuri comerciale și a dat naștere unei epoci globale, unui capitalism global. Globalizarea este greu de definit, deși există foarte multe definiții ale acestui concept. Este dificil de definit, pentru că reprezintă un proces spectaculos, nebulos și greu de înțeles.

Cea mai uzitată definiție a globalizării este următoarea: „Globalizarea reprezintă procesul prin care distanța geografică devine un factor tot mai puțin important în stabilirea și dezvoltarea relațiilor transfrontaliere de natură economică, politică și socio-culturală. Rețelele de relații și dependențele dobândesc un potențial tot mai mare de a deveni internaționale și mondiale”¹.

Globalismul încearcă, astăzi, să se propună drept globalizare propriu-zisă². Globalismul înseamnă că o parte (un stat sau o coalitie) domină toate celelalte părți ale lumii (ale globului pământesc). Dar „distribuția puterilor în manieră globalistă (...) întârzie recurgerea la noul principiu ordinator al lumii, care se anunță a fi competiția, pentru că, în situația de competiție, s-ar redispune configurarea mecanismelor de gestiune a puterilor între părțile întregului. În aceste condiții, învingătorul n-ar mai putea să ia totul și definitiv. Formulări de genul ‘Globalizarea va fi americană sau nu va fi deloc’ arată temeierile adânci ale globalismului și interesul acestuia de a se substitui globalizării, alterându-i sensurile și mobilurile”³.

Actorii sociali, politici și economici își corelează activitățile și reacțiile la mișcările și interacți-

unile mondiale (globale) care au deja un caracter „standardizat”.

Ca urmare, toate aceste mișcări planetare sunt intercondate: „Deciziile de ordin politic afectează strategiile economice, care, la rândul lor, afectează reacțiile sociale, și invers. Astfel, în noua lume globală, nu numai că trebuie să ne adaptăm dependențelor dintre configurațiile locale și rețelele mondiale semiautonome, ci trebuie să acordăm o atenție sporită acțiunilor condiționate de reacțiile actorilor din cele trei sfere de acțiune”⁴, la care se adaugă și sfera militară.

Lumea se îndreaptă către o „Societate Civilă Globală” și către o guvernare globală, în care puterea unor guverne este în creștere, iar a altora în descreștere (este vorba de guvernele naționale). De aici rezultă că guvernele trebuie să se reconstituie și să se restructureze cât mai repede cu putință, punând accentul pe forțele modernității, spre a câștiga noi piețe și a le recâștiga pe cele vechi sau pe cele pierdute. Această problemă complexă și de o amploare fără precedent se poate rezolva pe baza cercetării științifice, a noilor tehnologii, a învățământului și educației, în cadrul economiei de piață, care se impune a fi consolidată.

În acest cadru complex și dinamic, România trebuie să pună în funcțiune trinumul creștere-dezvoltare-modernizare, să stârpească corupția etc. Dacă o societate este coruptă, atunci, în mod normal și logic, și armata ar putea fi coruptă, pentru că face parte din acea societate. Am dat acest exemplu pentru a se înțelege că armata și, în general, viața militară nu pot fi rupte de societatea civilă, iar deciziile politice și militare sunt legate strâns de toate celelalte decizii.

Deciziile – politice, financiare, economice, culturale, diplomatice etc. - au toate partea lor politico-militară, uneori de o importanță excepțională, pentru că aproape toate acțiunile și activitățile umane au legătură, într-o formă sau alta, cu fenomenul politico-militar. Pe aceste fundamente se poate transforma și moderniza armata noastră.

Deciziile trebuie să se înlănțuiască într-o ordine firească, și nu oricum doresc unii sau alții dintre politicieni. Deciziile politico-militare cer respectarea unei logici, într-o coerență politico-economico-militară, adică a unei logici sistemice, în care toate forțele să fie dirijate în același sens, al dezvoltării armonioase a societății, culturii, educației, economiei, armatei etc. Exemple putem găsi multe: în Suedia, Olanda, Danemarca, Norvegia,

Grecia, Turcia etc. Din ele învățăm să oprim decăderea economiei, să o relansăm, să apărăm valorile naționale, care sunt, în același timp, și ale Europei unite, să evităm eroziunea instituțiilor și a firmelor românești. Clasa politică trebuie transformată, pentru ca, în totalitatea ei, să apere interesul național, precizat în Constituția României.

În procesul de globalizare se transformă puterea oricărui stat, dar și politica militară a statelor naționale, care sunt obligate să lupte pentru existență, căci fără luptă ar putea să dispară.

Este nevoie de o cale de urmat, și aceasta se poate baza pe un sistem economico-politic sau, mai bine-zis, pe un sistem economico-politico-tehnic-științific, în care să aibă un cuvânt de spus și oamenii de știință. Cu alte cuvinte, aceștia nu trebuie ignorați, ci întrebați de guvernanți, care, în fața argumentelor științifice, să renunțe la decizii voluntariste, în scopul unei mai rapide integrări europene și al întăririi capacității de apărare a țării.

Bine elaborate, deciziile politico-militare luate după Revoluția din Decembrie 1989 au asigurat o evoluție pozitivă a României în domeniul militar, de apărare și securitate. Țara noastră a luptat pentru înfăptuirea unor reforme în scopul integrării rapide în NATO, reușind să depășească momentele de criză internă, regională și internațională. Tot ca urmare a acestor decizii, România a trimis trupe în misiuni internaționale, sub egida ONU sau NATO, în Kosovo, Bosnia, Afghanistan și Irak și a dezvoltat anumite capacități specializate (vânători de munte, trupe CBRN, poliție militară, infanterie ușoară, detașamente de informații etc). Aceste capacități corespund scopurilor pe care le au Forța de Răspuns a NATO și Forța Europeană de Reacție Rapidă.

Prin crearea acestor forțe specializate, țara noastră poate pune la dispoziția Alianței trupe de elită, câștigând credibilitate pe plan mondial.

Ca urmare a implicării sale în acțiunile inițiate și conduse de comunitatea internațională pentru contracararea crizelor din ultimii ani, România a demonstrat că poate face față eforturilor pe care le presupune apartenența ei la structurile Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și poate furniza stabilitate în interior, dar și în afara granițelor sale.

Fenomenul de globalizare a determinat și transformarea războiului într-un război bazat pe rețea (RBR). În războiul bazat pe rețea, toate informa-

țiile cu privire la inamic și forțele proprii, starea și mișcarea acestora, nevoile de aprovizionare și disponibilitatea mijloacelor aliate și ale inamicului dispuse pe spații mari, la distanțe apreciabile, trebuie dirijate de către factorii de decizie politică și militară cât mai repede și în cel mai desăvârșit secret.

Dacă aceste informații ajung oportun și în forma adecvată la decidenții politici și militari, aceștia ar putea elabora decizii optime într-un conflict sau într-un eventual război bazat pe rețea.

Pentru dezvoltarea capacităților RBR este nevoie de un suport, de un sistem informatic integrat. Iar Armata României trebuie să planifice și să realizeze urgent un sistem informatic integrat, ca suport pentru dezvoltarea capacităților RBR⁵.

Utilizând sistemul informatic integrat, factorii de decizie politică și militară vor putea să acceseze informațiile și resursele în orice moment și să se interconecteze cu oricare comandament sau cu oricare utilizator din rețea, prin voce, imagine sau date. În aceste condiții, factorii de decizie vor avea mereu o imagine întrunită a acțiunilor militare pe același monitor, ceea ce le va fi de mare ajutor în luarea oportună a unei decizii politico-militare optime.

Pentru a le permite să ia decizii optime, în sistemele informatice întrunite (SC4I) vor exista diverse aplicații de planificare și conducere a acțiunilor militare, de colectare, transmitere, procesare, stocare și afișare a datelor. SC4I va ajuta decidenții militari să estimeze prompt situația, pentru a planifica judicios acțiunile întrunite ale forțelor naționale, aliate sau de coaliție.

Marile puteri folosesc din plin tehnologia informației și Internetul pentru a-și pune în aplicare deciziile lor strategice. În același timp, și teroriștii lumii procedează în mod asemănător.

„Aparent, informația este liberă și complet scăpată de sub orice control, fiecare putând afla, fără nici un fel de dificultate, tot ceea ce dorește să știe. Există o așa de largă diversitate a sistemelor de informații, încât, practic, controlul lor pare imposibil.

Cu alte cuvinte, informația n-ar mai putea fi controlată, ea controlează însă totul.

Tocmai de aceea, ea poate fi (și este) folosită, în dezordinea informațională de azi, ca instrument de putere pentru mâine, în primul rând pentru realizarea unei anumite ordini informaționale (care este sistemul nervos al noii ordini mondiale) în dezor-

dinea reorganizării politice, economice și culturale a lumii”⁶.

Fără îndoială că globalizarea își va arăta secretele în viitor, printre care și noua arhitectură de repere relaționale care vor ajuta lumea să se dezvolte fără traumele războaielor și să vindece rănilor istoriei. În cadrul globalizării, oamenii vor înțelege în sfârșit că trebuie să accepte tot ceea ce îi aseamănă și să lase deoparte ceea ce-i separă. Procesul de globalizare nu înseamnă numai tranziția post-capitalistă, ci și tranziția postcomunistă plus cea postcapitalistă. Societatea globală va fi capabilă să ia decizii globale prin structurile de decizie globală – numai așa va putea să soluționeze problemele globale ale omenirii.

NOTE:

¹ Ioan BARI, **Probleme globale contemporane**, Editura Economică, București, 2003, p. 34.

² Cercetări realizate în cadrul programului instituțional, nefinanțate sau finanțate prin GRANTURI CNCSIS de tip A, Editura ASE, București, 2004, p. 37.

³ Ibidem, p. 35.

⁴ Ioan BARI, **op. cit.**, p. 35.

⁵ Vezi General-maior conf. univ. dr. Dumitru CRISTEA, Sistemul informatic integrat al Ministerului Apărării Naționale – suport pentru dezvoltarea capabilităților de război bazat pe rețea, *Revista de științe militare*, anul V, 2005, nr.2 (9), București, p. 30.

⁶ General dr. Mircea MUREȘAN, general de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, pp.109-110.

Colonelul (r) prof.univ.dr. Eugen SITEANU este profesor asociat în Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. A publicat numeroase lucrări de specialitate în următoarele domenii: management, fiabilitate, mentenanță, securitate națională, strategie militară, artă militară etc.

RESURSELE NATURALE - OBIECT AL UNOR AMPLE DEZBATERI INTERNATIONALE

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

În ultimul deceniu, în procesul de formulare de către statele lumii a politicii lor externe a fost nevoie de acordarea unei mai mari atenții problemelor legate de resursele naturale. Motivele principale: în primul rând, atât economiile dezvoltate, cât și cele în curs de dezvoltare depind din ce în ce mai mult de resursele energetice, iar, în al doilea rând, întrucât epuizarea acestora din urmă este un fenomen real.

În acest context, posesia, disponibilitatea și utilizarea efectivă a resurselor naturale, în special a celor energetice, reprezintă o sursă de tensiuni, crize și chiar conflicte. Din aceste motive, resursele naturale reprezintă obiectul unor ample dezbateri internaționale, ce urmăresc să rezolve problemele legate, pe de o parte, de existența lor, iar pe de altă parte, de împărțirea acestora.

Despre problematica resurselor naturale, cu deosebire energetice, s-a scris mult în literatura politică și economică de specialitate, resursele aflându-se, de-a lungul timpului, în centrul deliberărilor și negocierilor vizând stabilirea unei noi alcătuirii a relațiilor interstatale, ultimul deceniu al secolului trecut fiind, după cum menționează și Zbigniew Brzezinski, martorul unor răsturnări dramatice în politica mondială¹.

Cele mai importante resurse sunt cele de hrană, de energie² - elementul indispensabil pentru majoritatea activităților umane - și de materii prime, a căror problematică rămâne o preocupare de interes major în actuala conjunctură internațională, dată fiind amploarea fără precedent a solicitării acestor resurse. Cu atât mai mult cu cât, pe de o parte, toate economiile dezvoltate depind de resursele energetice, oriunde pe glob, iar caracterul limitat și spectrul epuizării lor devin tot mai evidente. Pe de altă parte, prin amplificarea gradului de interdependență al țărilor privind valorificarea acestor resurse, apar noi și complexe probleme cu privire la necesitatea asigurării accesului tuturor statelor la resurse, în vederea susținerii dezvoltării

lor economice. Or, în opinia majorității analiștilor și specialiștilor în domeniu, accesul sau pierderea accesului la aceste resurse poate avea consecințe imprevizibile³.

Problemele care afectează disponibilitatea resurselor naturale sunt corelate. Ele au exercitat și continuă să exercite o influență reală, cu impact major asupra politicii externe a statelor, disponibilitatea resurselor naturale rămânând și în prezent o sursă de tensiuni și potențial conflict.

Că este așa o demonstrează, alături de multe argumente prezentate în literatura de specialitate, și mai recente probleme, dificultăți și îngrijorări apărute chiar la începutul lui ianuarie 2006: criza gazelor naturale rusești, criza negocierilor în dosarul nuclear iranian, care deja a ridicat prețul petrolului la 70 \$ barilul⁴.

1. Aspecte istorice și politice ale acoperirii necesarului de resurse naturale al societății

Există numeroase rapoarte și studii, chiar dacă ele nu se referă la aceste probleme în termeni globali. Dintre lucrările de pionierat în materie, dar cu impact relativ redus, datorită circulației lor, circumscrise mediilor de specialitate (medii specializate ale tehnologiilor, oamenilor de știință, economiștilor, uneori ale oamenilor politici) și mai puțin accesibile publicului larg, pot fi menționate: „*Resurse pentru libertate*” (1952), „*Penurie și creștere: economia disponibilității de resurse naturale*” (1963), „*Resursele naturale și dezvoltarea internațională*” (1964), „*Produsele primare și comerțul internațional*” (1965), „*Resursele și omul*” (1968) etc. Lor li se adaugă, în anii următori, patru rapoarte ale Clubului de la Roma – „*Limitele creșterii*” (1972), „*Omenirea la răspântie*” (1974), „*Restructurarea ordinii internaționale*” (1976) și „*Să ieșim din epoca risipei*” (1976) -, o cunoscută serie de cercetări consacrată „elaborării unor modele globale ale lumii, în cadrul cărora resursele dețin un rol de frunte”.

„*Limitele creșterii*”- după cum consemna Ilie Dodea, la publicarea în limba română de către Editura politică, în reputata colecție „Idee contemporane”, a raportului către Clubul de la Roma intitulat „Să ieșim din epoca risipei” – este „primul născut publicistic de anvergură al Clubului de la Roma”. Elaborat în 1972, de un grup de specialiști din diferite domenii⁵ de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts, condus de dr. Dennis L. Meadows, raportul - redactat pe structura de rezistență a modelului matematic propus de Jay Forrester - reliefa *caracterul finit al resurselor și inegala repartitie* a lor, dovedind un extrem pesimism în privința perspectivelor resurselor globului. Se evidențiau, încă de atunci, două aspecte: pe de o parte, *deteriorarea echilibrului cantitativ, limitarea resurselor existente* la nivel planetar, de energie, apă potabilă, produse alimentare, materii prime, în general, și *cerințele tot mai mari determinate de creșterea economico-socială*, iar pe de altă parte, *deteriorarea echilibrului calitativ al factorilor de mediu*, prin acțiunea factorilor economici și sociali, poluarea apei, aerului și solului.

Influența acestui raport, destinat, de această dată, opiniei publice mondiale, a depășit cu mult așteptările autorilor lui. Convingerea că trăim pe o planetă limitată, cu resurse limitate, începea să câștige teren la majoritatea celor ce au acordat, cât de cât, atenție acestei probleme. Dacă populația globului, evoluția industriei, poluarea mediului, consumul de resurse și cel alimentar vor continua să crească în ritmurile de până atunci, limitele creșterii pe planetă vor avea ca rezultat, după cum susțineau autorii primului raport către Clubul de la Roma, un declin brusc și necontrolabil în privința populației și a capacității industriale.

Și autorii celui de-al doilea raport către Clubul de la Roma, intitulat *Omenirea la răspântie*, trăgeau un veritabil semnal de alarmă: „Succesiunea rapidă de crize care cuprind în prezent întregul glob este cea mai clară indicație că omenirea se află la o răspântie a evoluției sale istorice”, iar analizele cele mai atente ale unor scenarii, bazate pe modelul sistemului mondial elaborat de autorii raportului, duceau la concluzia inevitabilă potrivit căreia (...) „opțiunile de care dispune omenirea pentru a evita dezastrul se împuținează, iar întârzierile în exercitarea opțiunilor sunt literalmente fatale”.

Dar, așa cum avea să se demonstreze mai târziu, această concepție, care recomanda promovarea strategiei creșterii „zero”, în scopul prevenirii

epuizării timpurii a principalelor rezerve de materii prime, nu ținea seama de progresul tehnic și de impactul său hotărâtor asupra problemei materiilor prime. Autorii primului raport către Clubul de la Roma, și nu numai ei, confundau, după cum observa Ioan Bari, două noțiuni: finit și epuizabil. Pentru că resursele minerale nu se pierd prin folosire. Ele sunt încorporate în produse finite, cu alte elemente, sunt indestructibile, adică, cum spunea și Lavoisier, nimic nu se pierde, totul se transformă.

Și cel de-al treilea raport către Clubul de la Roma, *Restructurarea ordinii internaționale*, apărut în 1976, reia problema resurselor, dar, de această dată, prin prisma unei noi ordini economice internaționale.

Pregătit sub coordonarea renumitului economist profesorul olandez Jan Tinbergen, mulți ani președinte al Comitetului ONU pentru planificarea dezvoltării, raportul se distinge de primele două atât prin viziune, cât și sub aspectul concluziilor și soluțiilor preconizate. „Analize recente - se menționează în raport - au arătat că temerile exprimate în ultimii ani în legătură cu epuizarea resurselor naturale s-ar putea să fie exagerate, cel puțin în unele cazuri. Mai mult, pe termen lung, și presupunând că progresele în crearea unei ordini internaționale economice și sociale echitabile conduc la o comasare a resurselor mondiale materiale și nemateriale, resursele minerale vor trebui privite ca un patrimoniu comun al întregii omeniri”.

Autorii celui de-al patrulea raport către Clubul de la Roma⁶, apărut în 1976, sub titlul *Beyond the Age of Waste* (în limba română, *Să ieșim din epoca risipei*), sunt fizicianul Dennis Gabor, laureat al Premiului Nobel, și Umberto Colombo, copreședinți ai grupului de lucru⁷, Alexander King și Ricardo Galli. Studiul, a cărui concluzie esențială este cerința imperativă „de a reduce risipa în scopul prelungirii disponibilității de resurse naturale și al limitării perturbațiilor ecosistemului”, demonstrează și necesitatea unor schimbări în politicile instituționale, pentru ca cercetarea și dezvoltarea să poată fi efectiv cultivate și aplicate – știința și tehnologia constituind elemente inestimabile în rezolvarea gravelor probleme puse de caracterul limitat al resurselor. „Pentru resursele naturale, experții nu prevăd nici o limită critică”, se concluzionează, de asemenea, în raport.

Cu alte cuvinte, tendința, în viitor, trebuie să fie spre o economie bazată, în măsura posibilului, pe sursele de energie practic inepuizabile, pe folosi-

rea materiilor prime larg disponibile sau regenerabile, pe un reciclaj permanent al materiilor rare, pe o gestiune inteligentă a resurselor alimentare și a calității mediului înconjurător și, nu în ultimul rând, pe tehnologii cu consum redus de energie și de materii prime.

Pentru a se atinge aceste obiective, susțin autorii, instituțiile ar trebui profund îmbunătățite la nivel național și internațional, educația, stilul de viață și condițiile de muncă ar trebui modificate și, pe termen lung, transformată scara de valori a societății.

Studii și lucrări la fel de interesante vor mai continua. Literatura politică și economică de specialitate mai menționează lucrări ale unor specialiști de notorietate mondială, studii economice elaborate de mari colective interdisciplinare sub egida ONU, UNCTAD, ONUDI, UNESCO, FAO, comunicări și intervenții în cadrul unor congrese ale Asociației Internaționale de Economie⁸, alte studii și lucrări patronate de Fundațiile Dag Hammarschold și Bariloche, Fundația Internațională pentru Alternativele Dezvoltării, Federația Mondială pentru Studiul Viitorului, Institutul de Științe Social-Economice al Lumii a Treia etc. și, desigur, relevante pentru demersul nostru. De exemplu, lucrarea *Următorii 200 de ani. Un scenariu pentru America și întreaga lume*, elaborată de Herman Kahn, William Brown și Leon Martel, cu asistența de specialitate a Institutului Hudson din Statele Unite, apărută în 1977 și care se deosebește în multe privințe de cele anterioare. Autorii lucrării sunt convinși că, folosind inteligența umană și printr-o mai bună administrație, creșterea economică ar putea continua pentru o perioadă considerabilă de timp și spre binele omenirii. Există o abundență de materii prime pentru generațiile viitoare, după cum susțin autorii, și, cu cât omul se dezvoltă sub raport economic și tehnic, abundența va fi mai mare. Referitor la energie, autorii lucrării consideră că perspectivele energetice pe termen lung pot fi foarte bune, chiar dacă embargoul de atunci al petrolului arăta cât de vulnerabilă este lumea pe termen scurt. La fel și în domeniul resurselor alimentare, unde, cu excepția fluctuațiilor regionale cauzate fie de dezastre naturale, politice inadecvate ori folosirea necorespunzătoare a resurselor, perspectiva pe termen lung indica existența unor rezerve adecvate de alimente.

Viitorul economiei mondiale este un alt studiu, de astă dată sub egida ONU, condus de economis-

tul Wassily Leontief, laureat al Premiului Nobel, care, potrivit analiștilor și experților în domeniu, se impune atât prin ținuta științifică, cât și prin valoarea teoretică și operațională a concluziilor, recomandărilor și soluțiilor preconizate. Studiul demonstrează că limitele cu care se confruntă omenirea sunt „nu atât de natură fizică, cât de natură politică, socială și instituțională”, ceea ce dovedește lipsa de temei a concepțiilor fataliste despre viitorul omenirii, la care deja ne-am referit. De asemenea, și lucrarea intitulată *Industria la orizontul 2000 – noi perspective* este un studiu interesant, conceput într-o relație directă cu obiectivul instituirii unei noi ordini economice internaționale, prin prisma sarcinilor specifice în domeniul industrializării. Studiul a fost elaborat în anul 1979, tot sub auspiciile ONU, și supus examinării statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI), la cea de-a treia sa Conferință Generală, desfășurată la New Delhi, India, în ianuarie-februarie 1980.

Potrivit aprecierilor din literatura de specialitate, și studiul menționat anterior se inspiră din principiul fundamental care arată că „restructurarea economiei mondiale trebuie să implice o restructurare a industriei mondiale și, în fapt, să coincidă cu aceasta”⁹. Problematika resurselor este tratată în studiu în conexiune directă cu cerințele procesului de industrializare mai rapidă a țărilor în curs de dezvoltare. Reține atenția relevanța premisei de la care se pornește, sintetizată, credem, concludent, în acest paragraf: „Epuizarea din ce în ce mai rapidă a resurselor energetice neregenerabile ar trebui să aibă o influență determinantă asupra structurii industriei și asupra modului de viață al populațiilor. Costul formelor atât clasice, cât și neclasice de energie va rămâne ridicat, ceea ce va antrena o modificare a proporțiilor revenind diferiților factori ai producției industriale. O nouă generație de tehnici slab consumatoare de energie va trebui, așadar, să fie creată, care va furniza un nou teren pentru independența și cooperarea mondială”.

La fel de relevantă pentru studiul propus este și lucrarea intitulată *Nord-Sud. Un program pentru supraviețuire*. În fapt, este vorba de un raport al Comisiei independente cu privire la problemele dezvoltării internaționale, publicat în 1980. Rezultat al unei investigații de doi ani, și acest raport se constituie într-o cuprinzătoare analiză politică a celor mai importante probleme din țările în curs de dezvoltare, însoțite, cum era și firesc, de reco-

mandări și un program de priorități pentru soluționarea, prin dialog și cooperare, a problemelor aflate, atunci, la baza contradicțiilor profunde dintre Nord și Sud.

După cum se menționează în literatura de specialitate, raportul consacră, ca particularitate și distincție față de studiile și elaborările anterioare, un capitol special aspectelor privind dezarmarea și dezvoltarea. Pledează pentru adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare, pe temeiul unui nou concept de securitate, și relevă faptul că „într-un context global, adevărata securitate nu poate fi obținută printr-o acumulare enormă de arme – apărare în sens îngust –, ci numai prin crearea condițiilor fundamentale pentru relații pașnice între națiuni și rezolvarea nu numai a problemelor militare, ci și a problemelor cu caracter nemilitar”. Problematicii resurselor îi rezervă două capitole: unul referitor la comerțul cu produse, celălalt la energie, propunându-se, totodată, atât un „program de urgență” privind negocierile în domeniul energiei, cât și crearea, sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite, a unui „centru de cercetări globale asupra energiei”.

2. Caracterizarea consumului de resurse naturale ale societății

Potrivit Agenției Internaționale pentru Energie (AIE), numai în anul 2001, nouă state ale lumii au consumat 57% din producția de petrol a anului, iar cinci dintre ele sunt membre ale grupului (G8)¹⁰, adică a grupului celor mai puternic industrializate țări ale lumii.

De asemenea, în anul 2003, consumul a fost de aproximativ 125 milioane de barili pe zi, ceea ce ar însemna - la o creștere anuală a cererii de petrol cu aproximativ 2% - o creștere a producției curente cu circa 80% până în anul 2015, pentru a se asigura consumul. Or, potrivit acelorași surse, câmpurile petrolifere sunt în declin cu circa 5% pe an.

Mai mult, într-un studiu recent al Băncii Mondiale se arată că zece țări din cele 208 ale lumii controlează, în prezent, 75 la sută din economia lumii.

Dintre acestea, Statele Unite, care reprezintă cea mai puternică economie a lumii, sunt cel mai mare importator de petrol, urmat de Japonia și China, cu o dezvoltare economică impresionantă, care își asigură 60% din necesarul de petrol din Orientul Mijlociu, ceea ce explică, în parte, și atenția față de evenimentele din regiune și, de ce nu, chiar im-

plicarea cu asistență militară în state precum Iran și Siria.

Țările dezvoltate din Europa și America de Nord vor produce mai puțin petrol și gaze din surse proprii și, prin urmare, vor fi mai dependente ca oricând de importurile de la OPEC, de la statele producătoare de petrol și gaze, în special din Orientul Apropiat, din Rusia și din țările din jurul Mării Caspice.

Totuși, Golful Persic continuă să rămână furnizorul major de petrol al economiei globale, iar economiile industrializate importă două treimi din acesta și 70% din petrolul exportat de către Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), țări cu rol foarte important pe piața petrolului.

Țările membre OPEC rămân principali furnizori de energie și pentru Uniunea Europeană, cu aproximativ 50% din nevoile de consum. Și, pe măsură ce consumul de energie va crește, va spori și dependența Uniunii față de furnizorii săi, estimată, în anul 2020, până la 70% pentru gaz și 90% pentru petrol. Or, în condițiile unor dificultăți tot mai evidente în asigurarea acestor nevoi cu astfel de resurse, se impune nu numai o diversificare a surselor energetice, ci și găsirea unor alternative energetice, cum ar fi forța naturală a vântului, valurilor, râurilor, căldura solară și a magmei. În Danemarca, spre exemplu, 20% din energia electrică e produsă cu ajutorul vântului. Germania, Olanda și Spania au trecut și ele la energia eoliană, iar India pretinde un loc fruntaș în lume în ceea ce privește capacitatea de utilizare a unei asemenea energii.

Mai mult, înseși Statele Unite folosesc peste 13 mii de turbine eoliene, care generează energie electrică. De asemenea, circa 16% din totalul energiei electrice este furnizat de aproximativ 430 de reactoare nucleare, Raportul International Energy Agency pe anul 2003 menționând și alte reactoare, la acea dată, în stadiu de construcție, din care 17 în țările în curs de dezvoltare din Asia.

Desigur, mult așteptata victorie în Irak și perspectiva influențării pieței petrolului nu pot avea decât un impact pozitiv asupra celei mai mari economii a lumii. Economia americană ar avea un viitor asigurat. Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) estima, încă din 2003, o creștere de 2,7%. În contextul în care majoritatea economiilor europene se dezvoltă din ce în ce mai lent, iar Japonia aproape că stagnează, Statele Unite rămân principalul motor care ar putea impulsiona creșterea globală¹¹.

Dar, semnalele¹² încă de la declanșarea intervenției în Irak indicau faptul că ritmul de creștere a economiei americane nu va depăși 2,2% și că pe întreg anul 2003 va ajunge la abia două treimi din maximele perioadei 1992 – 2000, previziuni deloc optimiste.

Chiar dacă operațiunile militare de anvergură au fost declarate încheiate pe 1 mai 2003, dezvoltarea în SUA și în întreaga lume - afirma, încă, de atunci, David Weiss, economist șef la agenția internațională de rating de Credit&Standard Poor's - „va fi în continuare ștearsă, în cel mai bun caz, iar consumatorii și oamenii de afaceri vor fi nevoiți să facă față aceleiași economii fragile”.

Realitatea este că războiul continuă. Fără clișee tipice confruntărilor armate clasice, dar cu toate consecințele negative ale acestora, dintre care primează insecuritatea și instabilitatea. Și, potrivit celor mai recente estimări ale Fondul Monetar Internațional (FMI), creșterea economică mondială se va încetini ușor în acest an, la 4,25%.

Deocamdată, ritmul de dezvoltare al celor mai industrializate state ale lumii va fi moderat pentru acest an, datorită prețului tot mai ridicat al petrolului, care deja a atins 70 \$ barilul, atât din cauza cererii mari a Statelor Unite, unul din cei mai mari consumatori de petrol la nivel mondial¹³, cât și a dosarului nuclear iranian și a rezultatului ultimelor alegeri din această țară, care, prin noul președinte ales, Mahmud Ahmadinejad, au adus în funcția supremă în stat un președinte antiamerican.

Orice perturbație apărută pe plan internațional în domeniul energetic (creșterea prețului petrolului, spre exemplu) afectează și securitatea națională a fiecărui stat, și nu doar dimensiunea energetică a acesteia.

Aceasta explică, credem, suficient de elocvent, de ce o parte însemnată a politicilor externe, dar și a celor de putere este preocupată de accesibilitatea conductelor și terminalelor, viitoarelor trasee pentru conducte, de parteneriate etc., iar geopolitica de astăzi este, tot mai mult, dominată de „strategia resurselor”, îndeosebi a celor energetice¹⁴.

Geopolitica, după cum bine argumentează și Paul Claval într-una din lucrările sale¹⁵, îi obligă pe subiecții săi să ia în considerare „totalitatea preocupărilor actorilor prezenți pe scena internațională” și este permanent „interesată de calculele una sau altora, de obiectivele ce vizează cooperarea sau destinderea relațiilor, dar și utilizarea forței sau de jocurile viclene”.

NOTE:

¹ Zbigniew BRZEZINSKI, **Marea tablă de șah – Supremația americană și imperatiile sale geopolitice**, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 11.

² În opinia autorilor celui de-al patrulea raport către Clubul de la Roma, și nu numai, dezbaterile privind energia este adesea complicată, prin ambiguitatea ce rezultă din întrebuintarea improprie a unor termeni precum „producție” sau „consum” de energie ori din comparația incorectă a diferitelor forme de energie.

³ Vezi: Nicolae DOLGHIN, *Geopolitica. Dependentele de resursele energetice*, în **Studii de securitate și apărare**, vol.1, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, pp. 118-151; C.G.BALABAN, *Consumul de resurse naturale al societății, creșterea economică și dezvoltarea durabilă*, în **Tratat: Valorificarea resurselor naturale**, vol. II: **Creșterea eficienței valorificării resurselor naturale**, Editura International University Press, București, 2005, pp. 58-68.

⁴ Potrivit agențiilor internaționale de presă, Iranul a cerut OPEC reducerea producției de petrol cu 1 milion de barili pe zi și o creștere cât mai mare a prețului brut al barilului, pentru a determina comunitatea internațională să înțeleagă că dispune de un „mijloc de ripostă economică”, în cazul unor sancțiuni economice din partea ONU.

⁵ Donella H. Meadows, Jorgens Randers și William W. Behreus.

⁶ *Beyond the Age of Waste*, Pergamon Press, New York, 1978. A fost publicat în limba română, în Editura Politică, în aprilie 1983.

⁷ Spre a se acoperi aria vastă a cunoștințelor și competențelor necesare pentru efectuarea acestui studiu, Grupul de Lucru constituit a cuprins și specialiști în domeniile nereprezentate de membrii Clubului de la Roma, fiecare membru al grupului contribuind cu note și comentarii la elaborarea formei inițiale a lucrării.

⁸ Spre exemplu: Creșterea economică și resursele ei, Tokio, 1977; Resursele umane, utilizarea forței de muncă și dezvoltarea, Mexico-City, 1980; Schimbările structurale, interdependența economică și dezvoltarea, Madrid, 1983.

⁹ Cadrul principal astfel definit a stat la baza Cartei pentru cooperarea industrială mondială.

¹⁰ În perioada 6-8 iulie 2005, liderii celor mai puternic industrializate țări ale lumii – Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii și Rusia – s-au întâlnit, la Gleneagles, Scoția, și au abordat, printre altele, eradicarea sărăciei și problemele climatei.

¹¹ C.G.BALABAN, *Securitatea și dreptul internațional – provocări la început de secol XXI*, Editura All Beck, București, 2006.

¹² *The Business Roundtable*, un grup de 150

de directori executivi ai unor importante corporații americane; președintele Rezervelor Federale Americane, Allan Greenspan, care consideră că războiul din Irak va periclita redresarea economiei americane, iar FMI își reduce estimările de creștere ale economiei americane de la 2,4% la 2,2%, ritm considerat inferior celui necesar pentru ameliorarea situației șomajului și creării de noi locuri de muncă.

¹³ Statele Unite intenționau chiar să dea în judecată OPEC, care urmărește numai profitul, ca o companie profitabilă.

¹⁴ Vezi dr. Nicolae DOLGHIN, *op. cit.*, p. 120.

¹⁵ Paul CLAVAL, **Geopolitică și geostrategie. Gândirea politică, spațiul și teritoriul în secolul al XX-lea**, Editura Corint, București, 2001, p. 10, apud dr. Nicolae DOLGHIN.

Generalul de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN este profesor consultant în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

POLITICI ȘI INTERESE ENERGETICE ÎN SPAȚIUL MĂRII CASPICE

Elena-Dana FRUNZETI

Ultimele evoluții de pe scena politică și a relațiilor economice din spațiul CSI au demonstrat importanța resurselor energetice într-o lume globalizată și, totuși, dependentă de un număr relativ mic de furnizori de energie. Lucrarea de față își propune o reluare a principalelor elemente ce conferă importanță strategică regiunii Mării Caspice și a Caucazului și a confruntării actuale de interese și strategii ale marilor actori internaționali implicați economic, politic sau militar în regiune.

În prima parte, articolul face o trecere în revistă a relevanței strategice a regiunii Mării Caspice, pornind de la problematica resurselor de petrol și de gaze naturale și descriind parametrii în care se derulează noul mare joc strategic în regiune.

A doua parte a lucrării include o caracterizare a profilului actorilor ce se confruntă în regiune, de la state naționale la organizații internaționale. O importantă parte este alocată trecerii în revistă a intereselor și strategiilor principalilor jucători ce pot fi identificați ca deținând un rol strategic în regiune: SUA, F. Rusă și Uniunea Europeană. Partea finală a lucrării este consacrată concluziilor.

1. Relevanța strategică și energetică a regiunii caspice

Regiunea caspică a fost, de-a lungul timpului, și este, în continuare, sursa unor rivalități geopolitice intense, în principal datorită rezervelor importante de petrol și gaze naturale pe care le deține. În prezent, această rivalitate se concentrează în jurul proceselor de extracție și de transport ale resurselor naturale menționate.

Principalele aspecte în dispută sunt: rezervele extinse de petrol și gaze naturale, pretențiile cu privire la proprietatea acestor resurse ale diverselor state, opțiunile multiple pentru conductele de transport, preocupările legate de mediul înconjurător (ecologice), conflictele politice și economice și procesul de militarizare crescândă a statelor din regiune.

Revenind la problema rivalității pentru conductele de transport al resurselor din regiunea Mării Caspice, trebuie menționat că propunerile de rute pentru conducte, lansate de către diverse companii petroliere și de gaze ale statelor din afara regiunii, sunt, în principal, orientate în scopul menținerii influenței în regiune a două țări importante: Rusia și Iranul. Aceste state din afara spațiului propriu-zis al Mării Caspice doresc să-și intensifice controlul asupra regiunii, atât prin influențarea directă a statelor foste sovietice, cât și prin furnizarea de rute alternative de transport al resurselor naturale. În același timp, Rusia acționează oarecum unilateral, încercând prezervarea influenței regionale de care se bucură, prin promovarea unor proiecte care să asigure ca majoritatea rutelor de transport să traverseze în continuare teritoriul său național, consolidând astfel dependența fostelor state-satelit.

Pe de altă parte, Iranul, dornic, de asemenea, să asigure transportul resurselor pe propriul teritoriu, prezintă aceste rute alternative ca fiind mai ieftine, mai scurte și mult mai puțin vulnerabile. Alte interese aflate în joc sunt, de exemplu, cele americane, SUA fiind preocupate de asigurarea unui flux neîntrerupt de petrol și gaze din regiune și încercând, pentru aceasta, să limiteze accesul Iranului și Rusiei la extracția, prelucrarea și transportul petrolului și gazelor caspice.

a) Problematika resurselor energetice

Relativ recent, existența resurselor naturale în zona Mării Caspice a devenit subiectul unor politici polemice în regiune, denumite „diplomația petrolului”. Dimensiunile propriu-zise ale resurselor pot fi doar approximate, valorile dovedite în prezent situându-se între 2 și 7 miliarde tone petrol, adică 5-10% din rezervele totale de petrol ale planetei. Pentru comparație, merită menționat că doar Arabia Saudită acoperă mai mult de 25% din rezervele globale de petrol. În ceea ce privește resursele de gaze naturale, în regiunea caspică se află localizate între 3 și 5% din totalul rezervelor de pe glob.

În concluzie, în evaluarea importanței energetice a regiunii caspice, nu se poate vorbi de un nou Golf Persic. Pe de altă parte, rezervele estimate în prezent în Marea Caspică sunt la un nivel comparabil cu cele din Marea Nordului, singura diferență, în acest sens, fiind faptul că nivelul exploatarei rezervelor din Marea Nordului, care constituie principala sursă energetică pentru statele UE, este mult mai avansat. În Marea Caspică există posibilitatea ca rezervele de petrol să ajungă până la 28 de miliarde de tone, în timp ce cele de gaze naturale să fie mult mai mari, constituind astfel o zonă cu un potențial de dezvoltare impresionant.

Statutul Mării Caspice și împărțirea apelor teritoriale între cele cinci state riverane constituie o problemă centrală a regiunii, în special din perspectiva piedicilor ridicate de nesoluționarea situației pentru intensificarea exploatarea petrolului. Rusia, Azerbaidjan și Kazahstan au semnat, în 2003, un acord care împarte suprafața mării între aceste state, dar celelalte două state riverane, Iran și Turkmenistan, nu au recunoscut valabilitatea acordului. Este probabil ca, în viitor, cele trei state semnatare ale acordului să demareze lucrările de forare și exploatare a petrolului, în timp ce Iranul și Turkmenistanul vor trebui să mai aștepte.

Până în prezent, Azerbaidjanul și Kazahstanul au înregistrat cea mai mare creștere la producția de petrol – mai mult de 70% din 1992.

Cu toate acestea, analiștii economici apreciază că regiunea nu a atins potențialul maxim în privința capacității de extragere a petrolului, totalul producției regionale fiind, în prezent, de 1,6 milioane de barili (250.000 metri cubi) pe zi – o cantitate aproximativ egală cu cea a Braziliei. Până în 2010 este de așteptat ca acest volum să se tripleze.

b) Noul „mare joc strategic”

În secolul XIX, arcul euro-asiatic, ce se întindea din Balcani până în Afghanistan, a fost mărul discordiei pentru interesele conflictuale ale Marii Britanii și Rusiei. În secolul următor, actorii marelui joc s-au schimbat – după 1917, locul Rusiei a fost luat de Uniunea Sovietică, iar după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, Marea Britanie a fost înlocuită de Statele Unite. Sfârșitul Războiului Rece și destrămarea Uniunii Sovietice au dat naștere noilor state în Caucaz și Asia Centrală, cele mai multe cu populații vorbitoare de limbă turcică. Marele joc din secolul XXI este o continuare a rivalităților de tip „joc cu sumă nulă”¹, dar la un ni-

vel mai complex, fiind implicați mai mulți actori. Confruntarea pentru zona de influență din Caucaz se manifestă între Iran și Turcia, între Iran și Statele Unite, între Rusia și Turcia, precum și între Iran și Rusia, pe de o parte, și Statele Unite și Turcia pe de alta.

În acest nou joc strategic, interdependența dintre jucători, dar și dintre actorii regionali a complicat destul de mult situația. Cu toate acestea, Statele Unite și Rusia rămân principalii jucători în privința resurselor energetice din zonă. Într-o măsură mai redusă, companiile multinaționale petroliere, însă și nonpetroliere, constituie, de asemenea, un set de actori distincți în cadrul marelui joc. Totuși, putem distinge o diferență în categoriile de interese implicate: în timp ce statele menționate sunt interesate de extinderea influenței și poziției lor strategice, companiile multinaționale sunt conduse mai ales de calcule economice.

În general, politica americană față de Rusia este centrată pe tentativele SUA de atragere și integrare a acestui stat în structurile de securitate și economice (precum G-8, OMC²). Dar, în ceea ce privește regiunea Asiei Centrale și a Caucazului, politica Washingtonului referitoare la Rusia este oarecum diferită și caută limitarea influenței exercitată de Moscova, prin diferite modalități.

Turcia este un actor din ce în ce mai important în regiune și, mai presus de toate, un aliat al americanilor în noua geopolitică a energiei, dar moștenirea istorică și infrastructura existentă în regiune favorizează, totuși, Rusia. De exemplu, infrastructura de comunicații și de transport este, în continuare, orientată către fostele republici sovietice, iar Rusia deține, pe mai departe, controlul asupra rețelelor de conducte pentru transportul petrolului și gazului.

Cu toate că propusele rute de transport care traversează Caucazul de Sud și Iranul (și în special conducta Baku-Tbilisi-Ceyhan, ce va fi finalizată în cursul acestui an) vor sparge monopolul rusesc în această direcție, Rusia depune eforturi susținute pentru a-și menține sfera de influență în regiunea caspică. Politica sa de „vecinătate apropiată” ce vizează Caucazul și Asia Centrală este o confirmare a acestor demersuri. Pe de altă parte, Statele Unite doresc să limiteze influența iraniană și să elimine, pe cât posibil, prezența rusească. În același timp, autoritățile de la Teheran urmează o politică pragmatică față de vecinele sale din nord, prin focalizarea pe cooperarea economică și diminuarea

diferențelor de natură ideologică, în vederea intensificării legăturilor lor cu regiunea și asigurării conectivității Iranului la rețeaua de conducte.

2. Profilul și interesele principalilor actori din regiune

Actorii de pe scena geopolitică din regiunea caspică pot fi grupați în trei mari categorii: actori globali, actori regionali și organizații internaționale de securitate sau de cooperare cu interese în regiune, respectiv NATO, UE, OSCE, CSI, GUAM și BSEC.

Actorii globali beneficiază de un profil și de capacități economice, militare și de sfere de interes majore în regiune, care le permit urmărirea propriilor interese într-o manieră independentă de alți actori. Aceștia sunt Statele Unite, Rusia și, într-o anumită măsură, Uniunea Europeană, ale cărei interese în regiune s-au amplificat considerabil.

Al doilea grup este constituit din alți actori – Turcia, Ucraina, România etc. Din cauza unor constrângeri de ordin economic, politic și de altă natură, aceste state nu pot acționa deocamdată ca actori geopolitici deplin independenți, jucând mai degrabă rolul de aliați geostrategici.

Acest grup include state pentru care interesele regionale constituie cel mai important aspect de politică națională. Demn de evidențiat la adresa acestui grup este faptul că, de obicei, interesele naționale și cele regionale nu se contrazic, ci, dimpotrivă, se relaționează pe o bază de complementaritate. De obicei, actorii regionali sunt puternic interesați de menținerea securității și stabilității regionale, în promovarea dezvoltării durabile și asigurarea funcționării conductelor de transport a resurselor energetice – indiferent de diversele interese ale marilor actori. Din acest punct de vedere, se pot identifica posibilități clare ca aceste state să-și coordoneze interesele și prioritățile lor naționale în acțiuni care să fie în avantajul tuturor țărilor din regiune. De exemplu, pot fi inițiate noi forme de cooperare sau structuri alternative de stabilitate și securitate. Deși acest proces este considerabil de dificil, se poate dovedi de succes pe termen mediu.

În actualele condiții și caracteristici ale ordinii internaționale, aceste state vor alege cel mai probabil să-și coordoneze strategiile și prioritățile cu cele ale principalilor actori globali.

Interesele și acțiunile celui de-al treilea grup,

cel al organizațiilor internaționale de cooperare și de securitate, influențează în mod direct procesele regionale și distribuția puterii în zonă. Organizațiile de securitate și cooperare sunt interesate de regiunea caspică, în principal datorită potențialului economic și energetic considerabil, dar și datorită poziției sale geostrategice, mai ales din perspectiva securității și stabilității regionale.

NATO este cel mai important membru al acestui grup. Evenimentele din 11 septembrie 2001 au creat premisele realizării unui sistem de cooperare internațională al marilor puteri în confruntarea cu terorismul considerat global.

Această nouă configurație a ordinii și relațiilor internaționale a determinat schimbări inclusiv la nivelul relațiilor și opțiunilor strategice de politică externă ale statelor din regiunea Mării Caspice. Cele mai multe din statele foste sovietice au ales opțiunea aderării la NATO. Prin acest demers, oficialii acestor state caută atât să avanseze reformele interne, necesare unei schimbări democratice reale, cât și să se apropie de comunitatea valorilor democratice și de arhitectura securității euro-atlantice. Pe de altă parte, NATO este interesat de extinderea umbrelei de securitate și stabilitate cât mai departe spre est, inclusiv prin soluționarea conflictelor din regiune. Noua strategie a NATO prevede, cu precădere, o gamă variată de acțiuni derulate cu state din afara zonei sale tradiționale de responsabilitate, respectiv statele din Caucazul de Sud și Asia Centrală.

Principalii actori din prima categorie de jucători regionali sunt, evident, Statele Unite și Rusia. Influența lor în regiune este determinată de o serie de factori culturali, economici și sociali. În ciuda faptului că puterea economică a SUA este net superioară celei rusești³, influența rusească în zonă este mai puternică decât cea americană. Acest lucru este valabil mai ales în lumina evenimentelor înregistrate aici în ultimul an, când s-a conturat un vizibil rol central al Rusiei în regiune, în detrimentul relațiilor americanilor cu statele din zonă. Relațiile de cooperare ale statelor Asiei Centrale, în special ale Uzbekistanului, cu administrația de la Washington au cunoscut o evoluție descendentă, în ciuda valului de mișcări politico-sociale denumite „revoluții portocalii”, care au determinat schimbări de regim nu numai în Georgia și Ucraina, ci și în Kârgâzstan. Cu toate acestea, având în vedere că mișcările cvasirevoluționare din spațiul CSI și din Caucaz au deschis drumul unui proces de de-

mocratizare - este adevărat, destul de anevoios -, pe termen lung se pare că principalul câștigător în lupta strategică pentru zona caspică va fi sistemul de valori democratice și, implicit, comunitatea de interese și de securitate euro-atlantică, iar nu Rusia.

O principală caracteristică a actorilor din prima categorie este, deci, că interesele lor sunt adeseori contradictorii și competitive. Numai interesele americane, ale Alianței Nord-Atlantice și ale Uniunii Europene sunt oarecum complementare, în sferă însă bine delimitate.

a) Interesele și abordarea strategică a Statelor Unite

Evenimentele din 11 septembrie 2001 și mai ales repercusiunile acestora asupra unor state din regiunea extinsă a Mării Caspice, precum Afghanistan și Irak, au schimbat în mod radical situația și relațiile geopolitice din zonă. Cea mai notabilă evoluție a fost impunerea SUA ca actor dominant, care a proclamat regiunea în sfera sa de interese strategice și care încearcă, în prezent, să modifice echilibrul tradițional al puterii din bazinul Mării Caspice. Strategia națională de securitate a Statelor Unite, prezentată de administrația Bush în septembrie 2002, descrie regiunea Mării Caspice ca fiind de interes strategic, nu numai datorită rezervelor de resurse naturale, dar și pentru utilizarea sa drept cap de pod pentru accesul la potențiale piețe de desfacere din Pakistan, India și Asia de Sud-Est.

Complexitatea problemelor legate de dezvoltarea economică a regiunii poate fi considerată un factor de influență directă a relațiilor americano-ruse. Situația determină o serie de state să se angajeze într-un dialog mult mai intens cu Statele Unite și alte țări occidentale.

Acordurile pentru transportul petrolului și/sau al gazelor naturale semnate la Istanbul au avut drept efect subminarea influenței rusești în zonă și amplificarea rolului SUA (și, în același timp, al Turciei). Conducta de petrol Baku-Tbilisi-Ceyhan a jucat un rol important în accelerarea apropierii Turciei de Uniunea Europeană, dar cea mai relevantă consecință va fi diminuarea dependenței economice și politice a statelor din regiune de politica de la Moscova, prin înlăturarea oricărui control al F. Ruse asupra procesului de transport al resurselor energetice din Marea Caspică.

În prezent, Rusia se bucură de un monopol aproape complet asupra rutelor de tranzit din Ma-

rea Caspică spre Europa de Vest. Contracte relativ recent încheiate cu producători energetici-cheie din regiune garantează menținerea acestui monopol pentru următorii 15 sau 20 de ani. Din alt punct de vedere, rezultatul campaniei americane din Irak a fost și că, din perspectiva asigurării accesului firmelor americane la petrolul irakian, oficialii de la Washington și-au pierdut interesul pentru petrolul extras din Marea Caspică și transportat prin conducta Baku-Ceyhan. Mai mult, această variantă de accesare a petrolului este mult mai costisitoare și mai vulnerabilă, comparativ cu transportul petrolului irakian, în special din cauza traversării unor zone de conflict. Pe de altă parte, nici varianta transportului petrolului irakian nu este prea sigură, un grad crescut de vulnerabilitate fiind generat de accesul insurgenților la conductele cu petrol și posibilitatea executării de atacuri teroriste.

Dintre toate variantele și alternativele de transport al petrolului din Marea Caspică, conducta Odessa-Brody-Gdansk⁴ este, probabil, cea mai fezabilă și mai profitabilă din punct de vedere economic. Din această perspectivă, este foarte probabil ca următorul val de extindere a NATO să vizeze statele din sud-estul continentului european, și anume: Ucraina, Georgia și Azerbaidjan.

Ca postură în regiune, Statele Unite au, evident, mai multe avantaje față de Rusia, în principal datorită influenței economice asupra situației politice din Caucazul de Sud. Interesele de natură economică explică și implicarea SUA și rolul activ al Washingtonului în procesul de negociere a conflictului din Nagorno-Karabakh. Washingtonul a conectat în mod direct aproape toate proiectele economice din regiune și din Armenia de soluționarea acestui conflict.

Unul dintre cele mai importante aspecte ale acestei părți a regiunii eurasiatice a constituit-o, pentru o bună perioadă de timp, dezvoltarea vizibilității militare americane, de la prezența militară din Afghanistan și Golful Persic până la bazele din Uzbekistan și Georgia.

Prezența militară americană a devenit deja o condiție pentru menținerea stabilității, securității și dezarmării regionale și conviețuiește cu interesele altor state în regiune care nu au pretenții de mari puteri în zonă.

Cert este că unul dintre obiectivele pe termen lung ale SUA în regiune îl constituie îndepărtarea Rusiei din zonă, prin diminuarea influenței sale regionale, economice, politice și militare. Un loc

important al strategiei americane în regiune este continuarea politicii de atragere și, eventual, de integrare a statelor post-comuniste în structurile euro-atlantice. După aderarea celor șapte noi state la NATO, atenția Alianței s-a deplasat spre Caucaz și Asia Centrală.

Prin urmare, dacă în trecut Rusia și alți actori din zonă au fost principalii jucători geopolitici regionali, în prezent Statele Unite și aliații săi din cadrul NATO apar din ce în ce mai mult ca factori relevanți în jocul geopolitic regional. Acest fapt a schimbat semnificativ echilibrul de forțe și interese din regiune.

b) Federația Rusă și eforturile sale de menținere a sferei de influență

În prezent, Rusia caută să își consolideze influența pe scena politicii mondiale, prin implicarea din ce în ce mai activă în afacerile internaționale. Încă din timpul țarului Petru cel Mare, Rusia a considerat asigurarea accesului său la „mările calde” și în special la Marea Caspică drept prioritară în cadrul ecuației securității naționale. Această importanță deosebită acordată accesului maritim a condus la implicarea Rusiei în numeroase conflicte, războaie și intervenții în probleme interne ale statelor din regiune.

Astăzi situația este destul de diferită, în principal datorită faptului că noile state apărute după dezmembrarea Uniunii Sovietice caută să-și consolideze independența și suveranitatea prin distanțarea de controlul rusesc.

Noul rol, în ascensiune, al Statelor Unite în regiune – în special politica activă americană în privința Georgiei și, până de curând, a Uzbekistanului – contribuie, după cum am mai menționat, într-o mare măsură la scăderea influenței rusești.

Din moment ce tentativa Rusiei de a crea sistemul de securitate colectivă în cadrul CSI, bazat pe Tratatul de la Tașkent (Collective Security Treaty), s-a dovedit a fi ineficientă, Moscova caută să se impună militar și economic, prin crearea unor legături intensificate și a Spațiului Economic Comun, elemente menite a facilita controlul asupra statelor din regiunea caspică.

În același timp, Moscova a întreprins măsuri active pentru extinderea controlului său asupra resurselor energetice din Asia Centrală și pentru exercitarea unor noi și intensificate forme de influență asupra economiei și politicii ucrainene, în vederea unei cooperări mai accentuate a acesteia

cu Rusia. Profund deranjată de pierderea influenței politice în Europa de Est și statele baltice, confruntată cu prezența militară americană în Caucaz și cu expansiunea politică și economică a influenței SUA în Asia Centrală, Rusia încearcă cu obstinație să împiedice Ucraina să se distanțeze de dependența față de vecinul ei estic.

Rusia încearcă, totodată, o reapropiere de Vest, doar ca politică de contrabalansare a influenței americane în regiune, oficialii moscoviți înțelegând destul de bine interesele americane în zonă și instrumentele folosite de Washington pentru a-și asigura realizarea acestora, dar neputând acționa eficient pentru contracarare, întrucât nu dețin instrumentele, inclusiv politice, necesare unui astfel de demers.

În acest context, Moscova depune eforturi consistente pentru a instaura o nouă combinație/alianță în zonă, formată dintr-un număr de state post-sovietice cheie – Ucraina, Belarus și Kazahstan –, unite într-un format de cooperare economică (Spațiul Economic Comun, sau CES⁵), sub dominația Rusiei. Această asociere este prevăzută să implice uniunea vamală și monetară, ceea ce ar însemna, de fapt, sfârșitul suveranității acestor state⁶.

Cu toate acestea, politicienii moscoviți conștientizează că, sub aspectul susținerii economice, Rusia nu poate asigura, de una singură, bunăstarea regională.

Rezolvarea problemelor regionale necesită crearea condițiilor economice, politice și sociale pentru dezvoltarea dinamică și, în același timp, stabilă a statelor din regiune, nu numai prin implicare politică și militară sau prin acțiuni diplomatice.

Principalele priorități ale Rusiei în regiunea caspică sunt: menținerea influenței politice, economice și militare; subordonarea direcțiilor de politică externă ale statelor din regiune intereselor rusești și împiedicarea dobândirii de putere și influență în acest spațiu de către terțe state (în primul rând, SUA, Turcia și alte state occidentale).

În general, Rusia nu este interesată de crearea unor noi formule de cooperare subregională, fie ele puternice sau slabe, mai ales dacă acestea ar presupune funcționarea în afara spațiului rusesc de dominație.

În același timp, un interes vital pentru Rusia este prevenirea escaladării conflictelor nerezolvate din regiune, care ar putea ridica mari probleme la adresa securității naționale a statului rus, inclusiv din perspectiva conexiunilor dintre acestea și rețea-

lele de criminalitate organizată.

c) Importanța resurselor energetice pentru Uniunea Europeană

Datorită resurselor din Marea Nordului, dependența pieței europene față de resursele din Golful Persic și față de Rusia s-a redus considerabil, începând cu 1980 și până la sfârșitul anilor '90. Cu toate acestea, din perspectiva dezvoltării durabile, decalajul existent încă între volumul de petrol consumat și resursele disponibile ridică probleme serioase pentru Europa, pe termen mediu și lung, pentru care, în următorii zece ani, va trebui să fie găsită o soluție viabilă. Acest lucru este cu atât mai necesar cu cât se dorește eliminarea dependenței de un singur furnizor.

Recenta criză a alimentării cu gaze a Europei Occidentale de către Gazprom a determinat o serie de analiști să intensifice avertismentele la adresa pericolelor implicate de dependența de un furnizor care își utilizează avantajul economic sub formă de instrument politic. „Este un semnal de alarmă pentru Europa, care trebuie să conștientizeze că Rusia își folosește gazul natural pentru a îngeunuchia Ucraina⁷ și Georgia. Rusia este șoferul”, a declarat recent George Soros, în cadrul lucrărilor Forumului Economic Mondial de la Davos. În acest sens, se observă că echilibrul de putere poate înclina extrem de ușor către Rusia, în contextul în care o Europă în plin proces de expansiune economică și a consumului energetic depinde din ce în ce mai mult de deciziile de la Moscova.

Europa depinde de Rusia pentru 25% din totalul importurilor sale de gaze, iar F. Rusă intenționează să crească exporturile sale spre Europa cu o treime pe an, până în 2020, dar proporția sa în totalul importurilor europene va rămâne constantă, în condițiile creșterii, în același timp, a consumului european. Exportul rusesc de petrol a crescut, de asemenea, accelerat în ultimii ani, ajungând la un record pentru perioada post-sovietică în luna decembrie a anului 2005. Cu asigurarea a 10% din producția mondială de petrol, Rusia este al doilea exportator de petrol pe plan global, după Arabia Saudită, beneficiarul fiind în principal Europa, pentru care acoperă mai mult de un sfert din necesarul de petrol neprelucrat.

Mai mult, calculele analiștilor privind consumul de energie pe piața mondială trebuie să țină cont și de creșterea cererii din partea statelor din Asia de Sud-Est. Această regiune, cu economia sa în expansiune, va deveni, cel mai probabil, ur-

mătorul mare consumator și importator de resurse energetice din Golful Persic. În acest context, este evident de ce, în următorii zece ani, importanța strategică a regiunii caspice pentru Uniunea Europeană va crește semnificativ. Dacă până în urmă cu doi ani se putea imagina supraviețuirea energetică a Europei fără exploatarea resurselor din Marea Caspică, după aderarea la Uniune a celor zece noi state și din perspectiva integrării în UE a României și Bulgariei, consumul total de energie și, prin urmare, dependența de cele două piețe dominante în prezent (Golful Persic și Rusia) au crescut îngrijorător. Cu atât mai mult cu cât statele nou aderate sunt, din punct de vedere al consumului energetic, caracterizate de un grad ridicat de dependență de resursele rusești.

Aceste evoluții, alături de riscurile la adresa securității europene generate de persistența conflictelor înghețate din zona Caucazului și a Mării Caspice, au atras atenția Comisiei Europene încă de la jumătatea anilor '90. În acest sens, măsurile avute în vedere de Comisie, la acel moment, pentru regiune, prevedeau:

- furnizarea de sprijin pentru menținerea independenței și integrității teritoriale a noilor state din regiune;
- consolidarea instituțiilor democratice și a respectării drepturilor fundamentale ale omului, ca fundament pentru un cadru coerent de stabilitate și securitate;
- descurajarea conflictelor, prin utilizarea reformelor politice și economice, domenii care evidențiază UE ca donator și partener imparțial pentru investiții și comerț;
- sprijin pentru transformarea și dezvoltarea economică, în conformitate cu principiile sustenabilității și al responsabilității privind mediul înconjurător;
- implicarea activă a sectoarelor economice ale statelor din regiune la procesele decizionale referitoare la politicile investiționale, de energie și de minerit, precum și la rutele conductelor viitoare de transport;
- dezvoltarea unui rol strategic mai puternic al UE în regiune, în special prin menținerea unui dialog politic intensificat cu statele din zonă.

În 1998, Consiliul European și-a exprimat, în cadrul unei declarații comune, angajamentul de a se implica în regiunea caspică. În respectivul document, în afară de conținutul referitor la sectorul energetic (majoritar în Declarație), paragraful pri-

vind conductele de transport este în mod deosebit remarcabil, datorită faptului că demonstrează decizia Consiliului de a se distanța de evaluările geopolitice și de a lăsa deciziile majore la latitudinea corporațiilor comerciale implicate.

Carta Energetică Europeană este unul dintre cele mai importante instrumente de politică europeană cu privire la regiunea caspică. A fost semnată de către statele membre UE și alte 51 de țări în decembrie 1991, iar ideea principală ce a stat la baza acestui document a fost dorința de a crea o serie de condiții favorabile pentru promovarea unei dezvoltări economice incipiente, dar stabile în Europa de Est și fosta Uniune Sovietică.

Întâlnirea plenară finală a Conferinței pentru Carta Energetică Europeană, de la Lisabona, din decembrie 1994, a condus la finalizarea Contractului pentru Carta Energetică Europeană. Statele semnatare au fost, pe lângă cele membre ale UE, toate țările din Europa de Est, statele din CSI, Japonia și Australia. Statelor Unite și Canadei li s-a acordat statutul de observatori. Contractul a intrat în vigoare abia în 1998, când a fost ratificat de 13 state. Cele mai importante obiective ale Cartei includeau:

- garantarea **tratamentului egal pentru toți investitorii** interni și străini în toate statele semnatare și asigurarea alocării corecte a profiturilor, fără intervenții abuzive;

- **aplicarea reglementărilor OMC** (Organizației Mondiale a Comerțului) în domeniul vamal și al tarifelor vamale, inclusiv pentru statele care nu sunt membre OMC;

- **asigurarea securității transportului petrolului, cu un accent suplimentar pus pe situațiile în care ar fi fost posibilă interzicerea sau întreruperea transporturilor din cauze politice;**

- **înființarea unei Curți Internaționale pentru reglementarea disputelor.** *Neratificarea de către Rusia a contractului nu reduce din importanța sa ca instrument de contracarare a riscului politizării exploatărilor petroliere și a transportului resurselor de-a lungul regiunii caspice.*

Contractul pentru Carta Energetică Europeană reflectă contextul și impactul modernizării asupra dezvoltării industriilor energetice, apariției unor piețe energetice regionale cu tendințe globale, din ce în ce mai integrate și influența atotcuprinzătoare a liberalizării economice, principalul model economic aplicat în statele democratice. De asemenea, constituie un cadru de cooperare preconstituționa-

lă, care poate conduce pe viitor la o piață energetică globală. În termenii strategiilor economice, se consideră că acest format constituie cel mai modern model pentru constituirea unui astfel de tip de tratate, punând accentul pe principii precum transparență, deschidere, nediscriminare și crearea unor piețe energetice competitive. Un important rol jucat de Contractul Energetic European a fost determinat prin aplicarea reglementărilor cuprinse în tratat pentru descurajarea posibilelor excese de pe piața internă a statelor membre. În acest sens a și fost utilizat, în anumite situații, de către politicienii liberali (în sens de liberalism economic) din Rusia și alte state foste comuniste.

Cu toate aceste evoluții laudabile, implicarea în proces a celui mai important producător regional de petrol, și anume a Iranului, ar fi avut o contribuție semnificativă la valoarea și relevanța Cartei. Până în prezent, acest stat a fost exclus din formatul negocierilor națiunilor constituitoare ale Cartei Energetice, iar din perspectiva ultimelor evoluții în problematica dezvoltării de către Iran a programului său nuclear, o astfel de includere a statului iranian este improbabilă pe viitor.

Principalul obiectiv al demersurilor Uniunii Europene derulate de-a lungul anilor '90 a fost **dezvoltarea unor legături mai strânse cu toate statele succesoare ale URSS**. În acest scop, Uniunea a dezvoltat și oferit acestor state un format special și privilegiat de cooperare, respectiv așa-numitele **acorduri de parteneriat și cooperare** (Partnership and Cooperation Agreements - PCA), o formă de acorduri compozite, mixte, care permit conturarea unui cadru stabil de conlucrare și cooperare, chiar în lipsa unor perspective reale de integrare în UE a respectivelor state. Gama de cooperare în cadrul unui Acord de Parteneriat și Cooperare poate include prevederi comerciale, tranzacții monetare și protecția investițiilor, și se poate aplica inclusiv la aspectele legate de proprietatea intelectuală.

În plus, UE cooperează cu statele din regiune în cadrul programului TACIS (Technical Assistance to CIS countries). În acest context, proiectul INOGATE (Inter-State Oil and Gas to Europe), parte componentă a TACIS, este de o deosebită importanță pentru politica energetică din regiune. Acest proiect regional are ca obiectiv reconstrucția și modernizarea conductelor transnaționale de petrol și gaze din statele CIS, în general, și din regiunea caspică, în particular, costul total al proiectului ridicându-se la aproximativ 50 milioane euro.

În termeni generali, politica Uniunii Europene față de statele din Caucaz și regiunea caspică a fost oarecum contradictorie. Astfel, în timp ce statele europene, individual sau în comun, au reprezentat donatori importanți pentru regiunea Caucazului, politica europeană în zonă a fost adeseori caracterizată ca fiind „un eșec costisitor” sau ca o politică de „splendidă izolare”.

Alte organizații europene, precum OSCE, Consiliul Europei și, din ce în ce mai puternic, NATO (în special prin Parteneriatul pentru Pace și programele de lucru individuale încheiate în cadrul acestui format de Alianță cu statele din regiune), s-au implicat puternic în zonă.

În ciuda aspirațiilor UE, de a se lansa ca actor global, lucru afirmat inclusiv în propria Strategie de Securitate, aceasta a decis să nu implice statele caucaziene foarte intens în programele sale de cooperare. În timp ce o parte din statele europene a insistat pentru un rol mai evident al Uniunii în zona caspică (a se vedea, în acest sens, solicitarea Parlamentului European pentru elaborarea la nivel comunitar a unei strategii pentru Caucaz), nehotărârea factorilor decizionali europeni și chiar lipsa unei viziuni strategice pe termen lung a fost demonstrată în 2003, când s-a decis neinclusiunea statelor din regiune în Politica Europeană de Vecinătate (European Neighbourhood Policy - ENP), însă integrarea altor regiuni, precum Africa de Nord și zona Mediteraneană.

Este posibil ca zona caspică să fi fost lăsată pe dinafară, la acel moment, tocmai datorită funcționării programelor de asistență economică și de cooperare pe linia pieței energetice, demonstrând predominanța interesului economic european pentru zona Caucazului și a Mării Caspice.

Cu toate aceste șovăieli, în iunie 2004, statele din regiunea Caucazului au fost incluse în Politica de Vecinătate a UE, evoluție considerată deosebit de pozitivă. În acest context, se dorește lansarea unui dialog al statelor respective cu Uniunea Europeană, care să contribuie la dezvoltarea capacităților instituționale și administrative, în vederea asumării și implementării acquis-ului comunitar.

Desigur, trebuie reținut că gradul de armonizare depinde de voința politică a statelor implicate, unele domenii putând rămâne în afara acestui spațiu de cooperare, mai ales că în Politica de Vecinătate nu se prevede nimic referitor la posibila aderare a statelor participante.

Concluzii

Regiunea Mării Caspice va continua să rămână, pe termen mediu și îndepărtat, una dintre principalele scene de confruntare geostrategică a intereselor economice, dar și de influență politică a marilor actori internaționali: SUA, Rusia, UE, NATO, CSI, Turcia etc. Dacă rolul și profilul politic al Statelor Unite sunt date, în principal, de prezența militară și activismul din cadrul NATO pentru intensificarea cooperării cu statele din Caucaz și Asia Centrală, Rusia beneficiază, în continuare, de monopolul asupra unor factori economici (exportul de petrol și gaze), proximitatea geografică și moștenirea istorică, ce îi asigură de asemenea un rol central pe scena regiunii caspice.

Evoluțiile post 11 septembrie 2001 au determinat oficialii de la Washington să regândească strategia de abordare a relațiilor cu statele din regiune, în vederea asigurării unui cap de pod care să le permită accesul facil în teatrele de operații din Irak și Afghanistan. Relațiile bune dezvoltate de-a lungul timpului cu state precum Georgia și Uzbekistan s-au dovedit extrem de lucrative în acest context. Mai mult, sprijinirea „revoluțiilor portocalii” în regiune a creat, de asemenea, un cadru de dezvoltare a unor atitudini pro-occidentale extrem de benefice pentru viitorul dialog economic, politic și militar cu statele din zonă. Cu toate acestea, demersurile F. Ruse de la începutul acestui an, când a decis utilizarea exportului său de gaze ca instrument de sancțiune sau/și influențare a politicilor statelor din regiune, în principal vizând Ucraina și Georgia, demonstrează existența unei strategii atent elaborate și aplicate de către Moscova, care urmărește exploatarea oricărui „vid de influență” americană în regiune. Prin urmare, cei doi mari actori sunt angajați într-un „joc strategic cu sumă nulă”, în care acțiunile unuia sunt considerate inerent direcționate împotriva intereselor și relevanței strategice a celuilalt.

Uniunea Europeană, prezentă în regiune în principal prin intermediul Politicii sale de Vecinătate și prin aplicarea unui program de cooperare energetică (Contractul Energetic European), urmărește identificarea unui rol propriu în zonă, bazat mai ales pe dimensiunea economică. Cu toate acestea, o serie de decizii sau mai bine spus de indecizii politice ce caracterizează strategia UE în regiunea caspică îi determină pe unii comentatori politici să denumească implicarea Uniunii ca „eșec costisi-

tor”. Dincolo de lipsa de coerență în ce privește intensificarea legăturilor politice cu statele din zonă, obiectivul principal al UE, de extindere a cooperării economice, îndeosebi pe linia energetică, în vederea diminuării dependenței energetice de exporturile din Golful Persic și Rusia, va determina oficialii de la Bruxelles să se implice din ce în ce mai mult în regiune și să intensifice programele de cooperare politică.

BIBLIOGRAFIE:

MEHDI, Parvizi Amineh, **Towards the Control of Oil Resources in the Caspian Region**, Palgrave MacMillan, 2000.

KALICKI, Jan H., *Caspian Energy At The Crossroads*, în *Foreign Affairs*, September/ October 2001.

MEHDI, P. Amineh; Houweling H., *Caspian Energy: Oil and Gas Resources and the Global Market*, în *Perspectives on Global Development and Technology*, Volume 2, Numbers 3-4, 2003, pp. 391-406(16), Brill Academic Publishers.

MARIN, Gheorghe (coord.), *Marea Neagră - spațiu de confluență a intereselor geostrategice*, Statul Major al Forțelor Navale, București, 2005.

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, **Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre**, a V-a sesiune științifică internațională, 21-22 noiembrie, București, 2005.

SURSE INTERNET:

http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=2419&SMSESSION=NO

http://www.caucaz.com/home_eng/breve_contenu.php?id=81

<http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/03/1b0c6598-e4b1-4b20-9e7e-bf6ca459e7f9.html>

<http://www.blackwell-synergy.com/links/doi/10.1046/j.1365-246X.1998.00520.x>

<http://www.mosnews.com/news/2005/08/27/sec-sigh.shtml>

NOTE:

¹ În engleză „zero-sum game”, concept dezvoltat în cadrul teoriei jocurilor, descrie o situație în care câștigul sau pierderea unui participant este perfect echilibrată de

pierderea sau câștigul celuilalt participant. Numele e dat de faptul că suma câștigurilor și pierderilor tuturor participanților la joc este zero (nulă).

² Deși este candidată din 1993 la Organizația Mondială a Comerțului (OMC), pe atunci GATT – General Agreement on Tariffs and Trade -, Rusia nu a aderat nici până în prezent la această organizație.

³ Pentru comparație, e sugestiv să menționăm că PIB-ul Rusiei este mai mic decât venitul brut al statului New York.

⁴ Conducța traversează în prezent Ucraina, pe la Odessa, ajungând până la granița cu Polonia, în orașul Brody. Datorită importanței sale geopolitice, a fost sursa unor dispute internaționale intense, mai ales că proiectul inițial prevedea ca punctual său final să fie în orașul Gdansk, din Polonia. Presiunile din partea guvernului rus exercitate asupra Ucrainei l-au determinat pe fostul președinte Kucima să devieze conducța, pentru a o transforma în rută de transport al petrolului rusesc spre Marea Neagră și, de aici, spre destinații din spațiul mediteranean.

În urma revoluției portocalii și a accederii la putere a lui Victor Iușcenko, noul guvern s-a arătat interesat de utilizarea conductei în scopul său original, de transport al petrolului din Marea Caspică spre piețele Europei occidentale.

⁵ La 27 august 2005, președinții Federației Ruse, Belarusului și Kazahstanului au adoptat, la Kazan, în Rusia, o rezoluție pentru crearea Spațiului Comun Economic al celor trei state. În cadrul aceluiași summit al CSI, președintele Putin a declarat că Ucraina s-a arătat interesată de participarea, ca al patrulea stat, la acest format de cooperare. Cu toate acestea, în lumina ultimelor dezvoltări din cadrul relațiilor bilaterale Ucraina-Rusia și a politicilor de distanțare a Ucrainei de Rusia, este puțin probabilă o astfel de evoluție.

⁶ Decizia de formare a CES nu implică funcționarea instantanee a principiilor unei piețe comune. Mecanismul ce va fi aplicat depinde de deciziile ulterioare ale oficialilor statelor membre, ceea ce face ca demersul de anul trecut să fie mai degrabă un act politic, la insistențele Rusiei

⁷ Deși cele două state au ajuns la un acord pentru soluționarea crizei energetice ce a marcat începutul acestui an, compromisul făcut de oficialii de la Kiev a angajat Ucraina într-o criză parlamentară, care a compromis stabilitatea guvernului, deja slăbit de confruntările interne dintre președintele Iușcenko și legislativul ucrainean.

Elena-Dana FRUNZETI este absolventă a Facultății de Științe Politice, masterand în relații internaționale și îndeplinește funcția de șef de birou în cadrul Direcției Cooperare Militară Internațională.

RĂZBOIUL ECONOMIC ÎN ECONOMIA DE PIAȚĂ

Irina CUCU

Globalizarea înseamnă mai mult decât simple relații comerciale, deși, în ultimul timp, totul a devenit un bun supus vânzării. În vreme ce actorii principali ai expansiunilor trecute erau cei statali, în prezent ei sunt întreprinderi și mari corporații industriale și financiare care au drept scop dominarea lumii și pentru aceasta se folosesc de orice mijloace. După căderea blocului comunist, perioada de tranziție de la o economie centralizată la o economie de piață a devenit totodată o perioadă de extensie a războiului economic.

Economia a exercitat întotdeauna o influență asupra capacității de apărare, asupra puterii militare, într-un cuvânt asupra războiului, dar și acesta din urmă exercită o influență asupra dezvoltării economiei, prin cerințele sale, de-a lungul timpului.

Corelația dintre economie și război a fost accentuată odată cu dezvoltarea forțelor de producție, perfecționarea armamentului și a mijloacelor tehnice de ducere a războiului și evoluția tipurilor de război.

După cum spunea politologul Silviu Brucan în **Lumea după războiul rece**, „amenințarea războiului nuclear s-a risipit și balansoarul rămâne înclinat spre factorul economic și tehnologic, care domină acum jocul puterii pe arena internațională. Principalul câmp de bătălie a devenit piața mondială. Aș putea spune că am ajuns la situația în care succesul în lupta pentru putere în lume nu se mai măsoară cu metrul cuceririlor teritoriale și cu numărul de bombe și rachete, ci cu locul sau ponderea câștigate pe piața mondială”. Acum lupta nu se mai dă pe câmpul de luptă, dezvoltarea cercetării științifice și tehnice, ce inițial era folosită pentru descoperirea unor noi tipuri de arme și „acesorii” necesare ducerii războiului, este utilizată în prezent pentru descoperirea și cucerirea unor noi surse de energie, a unor noi piețe de desfacere.

De-a lungul timpului, producția socială a avut forma economiei naturale, în care bunurile crea-

te serveau consumului propriu al producătorului (autoconsumul). Treptat, aceasta și-a restrâns sfera de cuprindere în favoarea economiei de schimb, în care bunurile se produc preponderent pentru piață.

Astfel, fiecare societate umană a fost nevoită să își organizeze activitatea economică astfel încât să-și clarifice unele probleme: Ce, cum și pentru cine produce? Ce bunuri și în ce cantități trebuie produse? Cum vor fi folosite diferitele feluri de resurse pentru realizarea acestor produse? Pentru cine sunt produse bunurile respective? Acestor întrebări societatea le-a răspuns în diferite moduri.

Conform Dicționarului Macmillan de Economie Modernă, *economia de piață* este un sistem în care deciziile sunt luate în funcție de prețurile generate de schimburile voluntare între producători, consumatori, lucrători și deținători de factori de producție. În economia de piață luarea deciziei este descentralizată, deciziile nu sunt elaborate de planificatorii de la centru, ci în mod independent, de grupurile și indivizii care acționează în cadrul economiei. Economia de piață este invocată frecvent ca economie „capitalistă” sau a „liberei întreprinderi”.

Totodată, poate exista și o economie de piață mixtă, care combină întreprinderea privată competitivă cu un anumit grad de control central - ce joacă un rol important în determinarea nivelului producției agregate prin intermediul politicilor fiscale și monetare - asupra unor sectoare din economie, îndeosebi cele din domenii de importanță națională, unde se exercită un oarecare control al statului. Astfel de combinații între economia privată și public funcționează foarte bine în majoritatea statelor capitaliste industrializate.

O analiza comparativă a economiilor reale de piață duce la identificarea a trei modele principale de economie „reusită”: economia de piață socială (Germania, țările nordice), economia de piață „direcționată de consum” (SUA) și economia de piață „ghidată administrativ” (Japonia).

Pentru economia de piață contemporană, în lucrarea **Capitalism contra capitalism**, M. Albert identifică două modele: modelul neoamerican (SUA, Marea Britanie, Australia, Noua Zeelandă) și modelul renan (Germania, Elveția, Olanda, Suedia, Austria, Japonia).

În modelul neoamerican, sectorul public este neglijabil și are tendința de reducere, statul are o implicare neglijabilă în economie, piața are rolul determinant în circulația bunurilor de la producător la consumator, stimularea ofertei este baza politicii economice, de bază este reușita individuală și maximizarea profitului pe termen scurt, fiscalitatea este redusă, întreprinderea este considerată bun comercial ca oricare altul, bursa are rolul decisiv de barometru al activității economice, mobilitatea socială este ridicată, clasa mijlocie este relativ redusă (50-60% din populație), sistemul de învățământ este elitist, protecția socială este mai redusă.

Modelul renan este caracterizat de intervenția statului, ca apărător al protecției sociale și al liberei negocieri între partenerii sociali, egalitatea și echitatea socială sunt corelate cu eficiența economică, bunurile economice necomerciale au o pondere semnificativă, politica economică încurajează economisirea și redistribuirea de venituri, redistribuirea amplă a veniturilor, printr-o fiscalitate mai ridicată, un sistem bancar puternic articulat cu firmele, asigurând finanțarea acestora pe termen lung, cogestiunea întreprinderii, realizată de acționari, syndicate și conducere, firma, salarii și statul sunt coresponsabili de perfecționarea profesională, există o mișcare sindicală puternică, clasa mijlocie este numeroasă (75-85% din populație), un grad ridicat de protecție socială.

O armă importantă de acțiune a războiului economic, folosită preponderent în economia de piață contemporană, este cea psihologică și vizează elementele de psihologie națională: schimbarea mentalităților, aspirațiilor, ideilor, teoriilor, comportamentelor, moravurilor etc. Sunt folosite metode de manipulare foarte greu de depistat, bazate pe exploatarea instinctelor primare (de hrană, de apărare, de reproducere) și a înclinațiilor primitive din om.

Una din direcții o constituie inocularea și dezvoltarea spiritului consumatorist, în dauna spiritului de economie, prin reclame manipulative, trezirea instinctelor acaparatoare, exploatarea orgoliului, superficialității, naivității și a altor trăsături negative de personalitate. Pentru a-și asigura

o viață normală, fiecare om are un complex de nevoi. Agresorul economic își propune să dezvolte în omul-țintă și în națiunea-țintă nevoi și cerințe artificiale, să-i smulgă ultimul bănuț din buzunar sau din bancă, pentru a-l aduce în starea de falit, dependent de împrumuturi pe care tot el, manipulatorul, le oferă. Astfel, dacă individul și/sau națiunea-țintă nu rezistă tentațiilor abil construite, va ajunge sclav economic. Acest fenomen se poate observa și în România. La ora actuală, la noi se consumă tot mai multe produse de lux din import, iar băncile se întrec în oferte de credite, care mai de care mai avantajoase.

O altă direcție de acțiune este abaterea atenției și interesului cetățenilor de la sectorul economic, material, producător de bunuri și valori, către direcții neproductive sau nocive. În țara noastră se poate observa, în prezent, o creștere a numărului de supermarket-uri supraaglomerate, care vând zilnic, dar nu produc nimic.

În același timp, sunt create și inoculate în conștiința (și inconștientul) națiunii-țintă unele false valori umane și tehnice, în scopul înlocuirii valorilor adevărate și tradiționale (naționale). Se practică distrugerea imaginii unor lideri sau oameni politici care luptă pentru înflorirea economică a națiunii lor și, totodată, aceștia sunt intoxicați cu informații false cu privire la domeniul pe care trebuie să-l conducă, la economie, în primul rând.

Cea mai gravă situație o reprezintă afectarea relațiilor economice ale țării respective cu alte state ori cu firme economice din diferite zone ale lumii. Pentru a atinge acest obiectiv sunt folosite diverse procedee: ideologizarea economică (prin care ești făcut să crezi că poți avea afaceri bune numai cu o anumită tabără, dominată de o anumită ideologie), promovarea amatorismului în rândul liderilor economici, denigrarea produselor și serviciilor proprii, prin mijloace de luptă psihologică (propagandă neagră, zvonuri, bancuri, știri false sau denigratoare în mass-media etc.). Desigur, invadatorii economici fac afaceri cu toată lumea, indiferent de ideologie, religie ș.a.m.d. În războiul economic planetar nu există altă ideologie decât a avantajului economic. Un caz de distrugere a relațiilor economice dintre state este cel dintre țările scandinave și lumea arabă.

Spionajul economic reprezintă o formă importantă și cel mai des uzitată de un stat sau o firmă/societate economică pentru a căuta și culege în secret informații economice necesare menținerii

și dezvoltării unui stat sau a firmei. Informația înseamnă putere. Dacă ești primul care deține anumite informații (despre piețe de desfacere, resurse, produse noi și competitive), poți avea și obține un avantaj substanțial.

În prezent, pe plan mondial, există o confruntare economică modernă, nu numai între state, ci și între mari companii ale căror venituri anuale depășesc PNB al multor state dezvoltate, care a determinat apariția unor noi forme de luptă economică: lupta pentru impunerea standardelor pentru anumite categorii de produse (fiecare creator și producător este interesat să acapareze cât mai mult pe piața mondială, să elimine cât mai mulți concurenți, prin obținerea standardizării produsului), devalorizarea forțată a valurilor naționale, prin speculații financiar-bancare - cazul lirei englezești, devalorizată de miliardarul George Soros), crearea dependenței printr-un produs livrat foarte ieftin, dar al cărui preț crește, pe măsură ce populația din țara-piață devine dependentă de el (cazul prețului gazului rusesc).

Toate statele lumii se află, în prezent, implicate într-o formă sau alta de cooperare internațională, îndeosebi economică - zone de liber schimb sau uniuni vamale. Este mai evident ca niciodată că o autarhie economică nu poate funcționa, că este sortită eșecului, cu suferințe enorme pentru populație. Poate cu o singură excepție – Coreea de Nord – , celelalte tentative de autarhii economice nu sunt autoimpuse, ci datorate unor embargouri internaționale. Aceste situații caracterizează statele unde interesul național nu este formulat în mod democratic, fiind un interes fals, pervertit. El reprezintă, de fapt, interesul unui grup de putere, care deține și exersează puterea în mod discreționar, interes de grup impus cu forța, nedemocratic și promovat pe post de interes național.

Colaborarea economică externă promovată de astfel de regimuri este, la rândul său, pervertită, având ca scop nu optimizarea funcționării economiei naționale și dezvoltarea sa prin participarea la diviziunea internațională a muncii, ci acoperirea necesităților grupului aflat la putere. Acest tip de colaborare internațională poate funcționa doar ca schimburi simple și sporadice și nu se poate ridica la nivelul, fie și incipient, al unor forme de integrare economică. Simplificând raționamentul, putem spune că numai statele democratice, unde interesul național promovat este real, pot participa la inițiative de integrare economică. Participarea la

mecanisme de integrare economică este o expresie a nevoii de securitate economică a fiecărui stat. După Emilian M. Dobrescu, principiul democratic este o condiție *sine qua non* a integrării. „Numai o Uniune Europeană care respectă identitatea fiecărei țări membre, care prosperă prin diferențele dintre ele și este puternică prin instituțiile sale, va putea permite mersul înainte pe calea progresului economic și social, al securității și demnității”.

Cele mai importante trăsături caracteristice ale economiei mondiale actuale sunt: liberalizarea piețelor (ce presupune circulația liberă a capitalurilor financiare și a forței de muncă în întreaga lume); preponderența tehnologiei informațiilor (IT), telecomunicațiilor și afacerilor audiovizuale; concurența acerbă dintre cei trei mari poli de putere economică și comercială - NAFTA (SUA, Canada și Mexic), Uniunea Europeană (UE) și Asia de SE.

M. D. Popescu apreciază, în lucrarea **Globalizarea și dezvoltarea trivalentă**, că, astăzi, economia mondială se află în fața unei triple provocări:

1. mondializarea și implicațiile sale asupra competitivității economiilor naționale;
2. contradicția dintre legile pieței (logica economică) și datorita statelor de a asigura un anumit grad de „justiție distributivă“ (logica socială);
3. contradicția dintre logica economică și necesitatea protecției mediului înconjurător (ecologia).

În prezent există două tendințe majore pe arena internațională, care sunt în contradicție: pe de o parte, competiția dintre state și grupuri de state pentru cucerirea unor piețe de desfacere și zone cu importante resurse, fapt ce poate duce la conflicte de interese, trecând de la competiție la război, iar pe de altă parte, tendința spre cooperare și integrare, impulsivă de noile tehnologii.

Competiția economică a fost prezentă de sute de ani, dar azi a devenit dominantă și, din păcate, s-a transformat din competiție în conflict, iar părțile implicate nu sunt doar state naționale, ci și companii multinaționale care luptă pentru controlul piețelor și al zonelor cu resurse.

După unii autori, războiul economic este faza economică post-concurențială, trecerea pragului în care concurența se transformă în criză și criza în conflict.

Diferența dintre competiția economică și conflictul economic este greu de sesizat. Prof. univ. dr. Mircea Mureșan consideră că războiul economic cunoaște trei etape importante:

- la nivelul entităților economice statale;
- în procesul realizării globalizării economice;
- la nivel global, între economia globală și economia subterană.

Încheierea războiului rece a favorizat deschiderea economiilor țărilor din fostul bloc comunist, acestea trecând de la economii centralizate la economii de piață. În această perioadă de tranziție a început o acerbă competiție între statele puternic industrializate și marile companii, pentru deținerea controlului asupra piețelor și resurselor din acest spațiu, statele din această zonă devenind ținte ale unui război economic al cărui obiectiv este deținerea controlului resurselor energetice și al căilor de acces către acestea.

În același timp, investițiile în unele ramuri industriale din aceste state au adus profituri foarte mari investitorilor străini (fie ei state sau companii), având în vedere numai forța de muncă calificată și foarte ieftină, prețul redus al materiilor prime și infrastructura industrială existentă, achiziționată la prețuri foarte mici, comparativ cu țările puternic industrializate. Toate acestea au condus la transformarea competiției în conflict economic.

După cum se poate observa din tabelul de mai jos, în rândul primelor 50 de puteri ale lumii nu se află doar statele, ci și mari companii care au reușit să pătrundă pe piețele lumii și al căror profit depășește PIB-ul multor state dezvoltate.

Nr. crt.	Țara/compania	PIB/cifra de afaceri (miliarde \$)
1.	SUA	7.745,7
2.	Japonia	4.201,6
3.	Germania	2.100,6
4.	Franta	1.398,5
5.	Marea Britanie	1.271,7
6.	Italia	1.145,4
7.	China (inclusiv Hong Kong)	996,4
8.	Brazilia	786,5
9.	Canada	603,1
10.	Spania	531,4
11.	Coreea de Sud	442,5
12.	Rusia	440,6
13.	Australia	391,0
14.	Olanda	360,5
15.	India	359,8
16.	Mexic	334,8
17.	Argentina	322,7
18.	Elveția	293,4
19.	Belgia	264,4
20.	Suedia	227,8
21.	Indonezia	214,6
22.	Austria	206,2
23.	General Motors (SUA)	178,2
24.	Danemarca	161,1
25.	Thailanda	157,3
26.	Ford Motor (SUA)	153,5
27.	Norvegia	153,4
28.	Mitsui & Co (Japonia)	142,8
29.	Polonia	135,7
30.	Africa de Sud	129,1
31.	Mitsubishi (Japonia)	128,8
32.	Royal Dutch Shell (M. Britanie-Olanda)	128,1
33.	Itochu (Japonia)	126,7
34.	Arabia Saudita	125,3
35.	Exxon	122,4
36.	Wall-Mart (SUA)	119,3
37.	Grecia	119,1
38.	Finlanda	116,2
39.	Marubeni (Japonia)	111,2
40.	Sumitomo (Japonia)	102,4
41.	Malaezia	97,5
42.	Portugalia	97,4
43.	Singapore	96,3
44.	Toyota Motor (Japonia)	95,2
45.	Israel	92,0
46.	General Electric (SUA)	90,8
47.	Columbia	85,2
48.	Filipine	83,1
49.	Nissho Iwai (Japonia)	81,9
50.	IBM (SUA)	78,5

Primele 50 de puteri economice ale lumii
(*Capital*, 09.12.1999)

Companiile globale ocupă, așa cum arată și Declarația Mileniului, un loc special în noua constelație economică a lumii. Acestea au creat un spațiu economic unic, în care deciziile proprii influențează perspectivele economice ale oamenilor și popoarelor. Faptul că activează în întreaga lume asigură, practic, controlul acesteia. Mai ales că în relațiile de zi cu zi au de-a face cu sisteme slabe de reglementare, cu poziții inegale de negociere ale țărilor-gazdă.

În raport cu politicul, companiile, care reprezintă economicul, știu și pot să iasă, mai întotdeauna, în câștig. Iar atunci când economicul sprijină politicul, pentru a câștiga puterea unui stat, iar politicul ajunge să dețină puterea, acesta din urmă va favoriza economicul, prin impunerea unor politici fiscale protecționiste.

Este situația cea mai des întâlnită în care economicul, companiile realizează beneficii uriașe și se impun în acest permanent război economic care, la suprafață, arată extrem de pașnic, pe când în profunzime este foarte brutal și lipsit de scrupule. Pe măsură ce profitul marilor companii va crește tot mai mult, competiția și conflictele dintre ele vor influența tot mai accentuat, mai substanțial statele și viitoarea configurație geopolitică. Pentru entitățile statale cu o economie în tranziție, care nu este bazată pe reglementări și legi respectate cu strictețe, integrarea economică constituie o șansă viabilă de reducere a probabilității de a deveni o țintă în războiul economic.

BIBLIOGRAFIE:

ADAMS, James – **Următorul – ultimul război mondial**, Editura Antet, Oradea, 1998.

ALBERT, Michel – **Capitalism contra capitalism**, Ed. Humanitas, București, 1994.

ARĂDĂVOAICE, Gheorghe; Valentin Stancu – **Războaiele de azi și de mâine**, Editura Militară, București, 1999.

ARON, Raymond – **18 lecții despre societatea industrială**, Editura All, București, 2003.

BRUCAN, Silviu – **Lumea după războiul rece – locul României și viitorul ei**, Editura „România Liberă”, București, 1996.

GILPIN, Robert – **Economia mondială în secolul XXI**, Editura Polirom, Iași, 2004.

KALDOR, Mary – **Războaie vechi și noi**, Editura Antet, Oradea, 1999.

LABARDE, Philippe, Maris Bernard – **Doamne, ce frumos e războiul economic!**, Editura Antet.

POPESCU, Maria - **Globalizarea și dezvoltarea**

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

---

trivalentă, Ed. Expert, București, 1999.

MUREȘAN, Mircea - *Pentru ce fel de război ne pregătim?*, Impact Strategic nr. 1/2004.

DOLGHIN, Nicolae - *Securitatea națională și războaiele economice*, Impact Strategic 3-4/2003.

<http://www.iags.org/n0124052.htm>

<http://www.joshuagoldstein.com/jgeconhi.htm>

<http://www.hermes-press.com/econ2.htm>

http://www.military.com/Resources/HistorySubmittedFileView?file=history_gulfwar.htm

<http://www.infoguerre.com/>

http://www.gabriellereillyweekly.com/gabrielle_reilly/politics/the_new_economic_war_opec_and_oil.htm

http://www.actrus.ro/buletin/2_2000/articol18.html

http://maxpages.com/secretele/RAZBOIUL_ECONOMIC

<http://capriro.tripod.com/polit/polint06.htm>

<http://www.mapn.ro/strategiasecuritate/strategsecuritmediul.html>

Irina CUCU este expert gr. I la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” și masterand în Geopolitică și Geostrategie la Facultatea de Relații Economice Internaționale a Academiei de Studii Economice București.

ROMÂNIA LA INTRAREA ÎN UE. OCAZII - PROVOCĂRI - REZERVE

D. MANIKA*

Între schimbările intervenite în ultima perioadă în Europa de Sud-Est, se înscrie și faptul că România a aderat la NATO și se află la intrarea în UE. Ca membră NATO, aceasta beneficiază de securitate și oferă securitate. Poziția sa geografică, trecerea axelor de transport european peste teritoriul său, ca și resursele remarcabile de care dispune, fac din România o țară atractivă pentru Alianță, dar și pentru UE, care asigură, la rândul ei, condiții de prosperitate, pace și siguranță, ce se cer valorificate corect, prin realizarea unui echilibru între Provocări și Ocazii.

Evoluțiile din ultimii 15 ani au format un mediu mondial cu totul diferit față de secolul trecut. Schimbările și diferențierile survenite au afectat catalitic și teritoriul apropiat României și au produs readaptări de regim politic, de relații, de dependențe, de tensiuni, și în special pe teritoriul fostei Federații Iugoslave au produs scindări și detașări. Țările nou formate și regimurile politice s-au mișcat în acest interval de timp și continua să se miște pe axe de activități politice, adesea contradictorii, dar cu scopuri evidente cum sunt:

a. Consolidarea ca stat, prin întărirea și consolidarea caracteristicilor etnice.

b. Integrarea lor în UE și la NATO, astfel încât să rezulte beneficii de dezvoltare și prosperitate de la UE, precum și de susținere și securitate de la NATO. Statutul de membru NATO sau eforturile de integrare le determină să stabilească relații rapide și preferențiale de parteneriat cu SUA. Din acest motiv, ele au atât de multe de oferit.

c. Păstrarea tuturor obiectivelor, aspirațiilor și visurilor din trecut și adaptarea lor la noile condiții și situații. În special se dedică cu insistență căutării unor arii de „infiltrare”, unor declarații neoficiale și directe, în spațiul și noțiunile Patrimoniului European, nevoilor, cererilor și ofertelor de securitate, pace și dezvoltare.

UE, NATO și mai ales SUA își demonstrează faptic ambițiile, intențiile și interesele lor pentru Europa de Sud-Est. Chiar și din țările UE, în special cele cu un trecut megalodinamic, încearcă să își integreze obiectivele în aceste relații și situații evolutive, sau să preîntâmpine sau cel puțin să diminueze intențiile altora, neconvenabile sau neconforme cu ale lor.

Federația Rusă, respinsă de extinderea NATO și presată de revoluțiile colorate, încearcă să își păstreze influența în regiune, salvând relațiile și legăturile trecutului (Imperiul și URSS) și valorificându-și elementele dinamice actuale, precum energia, puterea militară, perspectiva unei dezvoltări economice, dinamice și întărirea continuă a relațiilor cu țările în curs de dezvoltare din SE Asiei. Evident, Federația Rusă este îngrijorată de dezvoltarea puterilor euro-atlantice (SUA) și a bazelor militare din Europa de Sud-Est și le consideră o dublă amenințare.

Pe de o parte, deoarece înfrânează dezvoltarea relațiilor ei cu UE, prin sprijinirea antirusismului în țările foste membre ale Tratatului de la Varșovia și, pe de altă parte, fiindcă oferă baza intervențiilor și interferențelor din țările fostei URSS.

La prima vedere sunt evidente intențiile euro-atlantice de folosire a Europei de Sud-Est ca spațiu de staționare și tranzit al forțelor și mijloacelor, incluzând și sprijinul în intervenția în regiuni agitate sau nu din Mediterana de Est, Africa de Nord, Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

În mod corespunzător, este evidentă dorința noilor state membre NATO de a oferi și chiar de a pretinde maximul de beneficii cu privire la staționarea și facilitățile de tranzit.

Evident, România este conștientă de această situație și a făcut față cu succes problemelor legate de fostul regim, iar pentru prima dată în istorie, trăiește în democrație. Își are deja locul ei în NATO și, firește, se simte în siguranță. Se află la intrarea

* Opiniile exprimate în acest articol sunt ale autorului și nu reprezintă punctele de vedere ale CSSAS.

în UE, cu speranța unui nou puternic proces de dezvoltare și de prosperitate, ce o va împinge spre valorificarea capacităților sale productive.

Există provocări și oportunități, dar nu lipsesc și problemele. Se cere maximizarea rezultatelor pozitive pentru România, prin acceptarea provocărilor.

Un domeniu care necesită alternative politice este valorificarea cererii euro-atlantice (mai ales a SUA), în ceea ce privește folosirea teritoriului românesc și a infrastructurii pentru staționarea și transportul trupelor de sprijin, de menținere a păcii și de intervenție spre zone agitate sau care se află pe punctul de a deveni regiuni conflictuale. Poziția geografică a României pavează drumul unor destinații precum regiunile Mării Negre, Caspicii și Asiei Centrale. Folosirea teritoriului românesc va urma rețeaua axelor transeuropene care traversează România spre Marea Neagră, adică axele IV, VII și IX, dintre care:

a. A VII-a (Dunărea) este în exclusivitate românească, pentru orice folosință spre și dinspre Marea Neagră.

b. A IX-a este mai ales de interes românesc. Chiar și în cazul îndreptării spre Sud (Marea Egee), din nou, prin Estul României, va trece spre puntea de legătură Ruse.

c. A IV-a este cea mai de interes axă, fiindcă ramura Budapesta-București-Constanța traversează România de la vest la est, deci, dezvoltarea infrastructurii creează coloana vertebrală de bază a rețelei de transport a României. Faptul că această axă este cea mai rapidă, dacă nu și unica legătură cu Marea Neagră (Constanța), dă României un avantaj decisiv și un argument pentru finanțări europene și aliate.

Ramura sudică a axei IV, practic, este inexistentă, deoarece duce lipsă de legături și este ușor înlocuită de către axa X pentru mișcări spre Marea Egee, dar și prin folosirea celei de-a IX-a axe, în parte prin Ruse și pentru interiorul Bulgariei (legătura cu X și VIII) și spre Istanbul (pe axa X).

Dat fiind faptul că axele europene de tranzit nu sunt numai rutiere, ci și feroviare, România, cu arterele ei feroviare, acoperă orice nevoie de transport. Acestea au aceeași importanță și pentru transporturile europene din UE spre țările din zona Mării Negre și invers. Orice alt punct de trecere va fi mai costisitor din punct de vedere al infrastructurii, dar și pentru costul transporturilor din cauza distanței și morfologiei. Pentru viitor, de valoare

specială se va dovedi axa IX, prin România, care ocolește Marea Neagră și duce direct spre Egee. La această axă se va adapta o mare parte a transporturilor și orice fel de comunicare spre UE din Ucraina și R. Moldova.

Cu siguranță, România nu este numai o țară de trecere și a transporturilor comerciale, ci are resurse remarcabile. Dureroasa perioadă de tranziție, a căii spre democrație și piața liberă au dezactivat, dacă nu distrus, infrastructurile productive și personalul calificat. Adaptarea la cerințele UE și sprijinul pentru cererile de mai sus creează României ocazii ideale de dezvoltare, prosperitate și, simultan, o determină să le ducă la îndeplinire.

Din punct de vedere istoric, România din timpul dacilor s-a găsit, până de curând, fie în spațiul conflictelor și confruntărilor marilor Imperii și Superputeri, fie în calea marilor strămutări de triburi și de hoarde migratoare. În ciuda influențelor, populația și-a păstrat caracteristici specifice, capabile să formeze și să modeleze Națiunea și Conștiința Națională. N-a fost niciodată complet subjugată și nici complet liberă și independentă.

Astăzi, e liberă și independentă, cu un regim clar democratic. Angajamentele și dependențele se hotărăsc de bunăvoie, cu consecințele de rigoare. Constituția, cu adevărat progresistă, oferă o bază sigură de aranjamente, în interior și în relație cu vecinii, pentru orice problemă legată de minorități. Partea dezlipită a Moldovei, după al Doilea Război Mondial, este și va rămâne o problemă pentru România, poate prețul pe care trebuie să-l plătească pentru auspiciile de bun augur.

România, bineînțeles, se va confrunta cu probleme și de la posibila ei folosire de către structurile euro-atlantice, în special dacă i se va imputa intenția de a lua parte la intervenții probabile în Asia Centrală.

România și celelalte țări ale fostului Tratat de la Varșovia (probabil, cu excepția Bulgariei și Slovaciei) au motive să înainteze cererea de securitate, având memorii fobice, de la fostul lor supraprotector aliat, URSS. Această cerere le determină, așa cum s-a menționat anterior, să dezvolte relații bilaterale speciale (în interiorul NATO, bineînțeles) cu SUA.

De la SUA primesc garanții de securitate, ajutor militar, privilegii la relațiile de asociere, creșterea prestigiului în cadrul Alianței. În schimb, oferă un demers politic comun în opțiunile politice de interes special pentru SUA, în cadrul ONU, OSCE,

NATO, Cooperării pentru Pace și uneori în interiorul UE. De asemenea, le oferă facilități în spațiul lor de dominație națională, pentru servirea acestor opțiuni și, câteodată, cooperează și participă la aplicarea lor.

Dorința, uneori, depășește limita echilibrului dintre ofertă și schimb. Aceasta se întâmplă fie sub aspectul înșelător al revendicării rolului celui mai preferat aliat, fie în efortul servirii propriilor interese naționale (de la anticiparea satisfacerii vechilor interese naționale de la țările vecine până la protejarea lor de cererile venite de la acei vecini) și obținerea unor privilegii.

Toate acestea, cu criteriul de servire a intereselor naționale, sunt de înțeles și, probabil, acceptate, deși, în esență, sunt dăunătoare, atât pentru UE, cât și pentru acele țări angajate în conflicte, pentru că duc la amânarea unificării reale a UE și, mai ales, la întârzierea acordului de punerea în aplicare a Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC).

PESC, ca expresie și practică consecventă a voinței europene complete, va asigura UE, ca întreg, dar și țărilor membre, protecția maximă contra amenințărilor de orice fel. De asemenea, va elibera țările asociate UE de insecuritate, competiție și căutare de protecție în afara UE.

Toți trebuie să conștientizăm, să credem și să acceptăm că UE nu e numai un consorțiu de relații

economice și o sursă de capital (sprijin financiar) care ajută la refacerea economică și dezvoltarea asociațiilor slabi din punct de vedere financiar. Din contra, este o organizație specială de state, care, prin intermediul colaborării economice și dezvoltării, leagă, pe baza criteriilor de acceptare și respect al regulilor și principiilor comune, țările Europei și le asigură condiții de dezvoltare, prosperitate, pace și siguranță.

Ca entitate ce reprezintă voința comună și puterea UE, acționează pe scena internațională în avantajul său (și al statelor membre, bineînțeles), dar și al restului lumii, ca întreg. Înființarea și evoluția UE s-au bazat și continuă să se bazeze pe dialog, înțelegere, compromis, convergență și consens pentru binele comun. Simultan, își demonstrează puterea de toleranță și acceptare a fiecărei particularități legitime. Toate țările membre UE, spre binele UE, care, în principiu, este și binele lor, sunt datoare să accepte și să servească promovarea adevăratei UE. De asemenea, trebuie să respingă atât sindroamele fobice, cât și aspirațiile secrete, păstrând componentele speciale sau personale ale naționalității, astfel încât să conviețuiască ca întreg.

Păstrarea echilibrului bilanțului dintre Provocări și Ocazii și valorificarea lor, în limitele percepției corecte a patrimoniului european, va pava drumul drept, prin Mijloacele de Aur necesare.

Generalul de brigadă (r) D. Manika este Inspector General de Onoare al Armatei, fost Ministru al Ordinii Publice din Republica Elenă.

GLOBALIZARE, INTEGRARE REGIONALĂ ȘI INTERES NAȚIONAL

Dr. Petre DUȚU

Interesul național este finalitatea esențială urmărită de orice stat. Globalizarea și integrarea regională, fenomene corelative, complexe și multidimensionale, răspund imperativelor interesului național. De aceea, statele lumii se implică activ, voluntar, conștient și concertat în derularea lor.

1. Globalizarea - fenomen complex, omniprezent și multidimensional

Globalizarea reprezintă un *fenomen complex*, întrucât se desfășoară în toate sectoarele de activitate umană din întreaga lume, în condiții extrem de diverse de dezvoltare economică, socială, politică și culturală. Ea promovează, de regulă, interesele statelor puternic dezvoltate economic și ale întreprinderilor multinaționale. De aici, o interferare cu interesele regionale și naționale. Atunci când efectele generate de globalizare sunt percepute ca negative, apar manifestări împotriva sa.

Caracteristica *fenomen omniprezent* indică faptul că globalizarea există în întreaga lume și în toate domeniile de activitate. Astfel, globalizarea apare ca procesul în care distanța geografică își diminuează importanța în stabilirea și menținerea „obstacolelor” în calea relațiilor economice, politice și socio-culturale între toate statele lumii. În acest context, un rol semnificativ îl joacă actorii nonstatali, adică diferite organizații regionale și planetare, economice, politice, culturale, de mediu.

Globalizarea, ca *fenomen multidimensional*, este o etapă viitoare a procesului general de dezvoltare politico-economică și culturală a omenirii. Aceasta întrucât, mai întâi de toate, globalizarea este un proces geoeconomic, și mai apoi, geopolitic și geocultural. Acest proces nu este doar o apropiere, o integrare a economiilor mai multor țări, ci o schimbare a caracteristicilor calitative ale acestor economii, care se transformă din niște sisteme închise în elemente ale unui sistem mondial. Se schimbă însăși noțiunea de „economie naționa-

lă”. Instituția economică de bază devine corporația transnațională, care își amplasează fabricile și își comercializează produsele acolo unde îi este mai convenabil, fără a lua în considerare existența granițelor statale. Din această cauză are loc aprofundarea procesului de diviziune internațională a muncii, iar în cadrul unui singur stat, fie și dezvoltat, apar „economia” dublă, cu „enclave înfloritoare”, dar și „regiuni donatoare, regiuni creditabile”. Regiuni întregi se transformă în furnizori de materie primă și piețe de desfacere pentru corporațiile transnaționale, fără a dezvolta producțiile proprii.

Procesul de aprofundare a diviziunii muncii dă naștere la grave probleme social-politice. În discuțiile despre globalizare apare tot mai des noțiunea de „învinși” - acestea sunt unele păături sociale sau chiar națiuni întregi care s-au pomenit în afara dezvoltării economice, fără vreo șansă de a ieși de unele singure dintr-o situație extrem de dificilă, așa cum circuitul liber al mărfurilor din țările dezvoltate spre țările în curs de dezvoltare diminuează posibilitatea țărilor sărace de a-și dezvolta producțiile proprii în diverse domenii. Decalajul dintre țările bogate și cele sărace, adică dintre Nord și Sud, este într-o creștere continuă, se accentuează tot mai mult.

Totuși, globalizarea are un potențial enorm de a genera creștere, dar, în același timp, provoacă „status quo”, adică slăbește reglementarea socială, politică, economico-financiară națională, fără a furniza o alternativă satisfăcătoare.

În concluzie, globalizarea este un fenomen complex, omniprezent și multidimensional, care afectează toate domeniile de activitate umană și, implicit, toate statele. Unii autori îl socotesc un fenomen capabil să aducă fericirea și bunăstarea pentru toată lumea, în timp ce alții îl apreciază ca fiind dăunător umanității, prin efectele pe care le generează¹. De regulă, mișcările antiglobaliste au o atitudine profund critică la adresa globalizării, pe care o consideră vinovată de inegalitățile dintre Nord și Sud, de creșterea șomajului, de exploata-

rea de către țările dezvoltate a resurselor materiale și umane ale țărilor în dezvoltare, de diminuarea veniturilor din muncă și de sporirea celor din capital, de adâncirea decalajului intern între bogați și săraci.

2. Integrarea - proces regional

Integrarea reprezintă o relație, o interacțiune dinamică între două entități distincte - *sistemul care se integrează* și *sistemul care integrează*. În cursul acestui proces, atât în sistemul care se integrează, cât și în cel ce integrează au loc mutații. În funcție de caracterul activ al primului și de capacitatea de răspuns a mediului care se integrează, se disting mai multe faze ale acestui proces: *acomodarea, adaptarea, participarea și integrarea propriu-zisă*². Dacă se analizează ansamblul demersurilor României pentru aderarea la Uniunea Europeană, se va constata că au fost parcurse toate aceste faze. Astfel, acomodarea începe la 1 februarie 1993, când România semnează Acordul European, prin care se instituie o asociere între țara noastră și Comunitățile Europene și statele membre ale acestora. Mai întâi, s-au aplicat prevederile comerciale din Acordul European. Este faza în care România începe cunoașterea sistematică a valorilor și normelor ce ghidează întreaga activitate din UE. În iunie 1995, țara noastră depune cererea de aderare la UE. Aceasta marchează debutul fazei de *adaptare* a României la cerințele UE, iar în iunie 1999 se adoptă Planul Național de Aderare la UE. În timpul acestei faze are loc o armonizare legislativă, și nu numai, între România și UE. Începând cu februarie 2000, se declanșează procesul aderării țării noastre la UE, prin deschiderea oficială a negocierilor de aderare dintre România și Uniunea Europeană. Acum, începe deschiderea capitolelor de negociere (Un capitol de negociere se referă la un anumit domeniu din legislația europeană - spre exemplu, agricultura sau politica regională. Există 31 de capitole, pe care fiecare țară candidată trebuie să le discute cu Uniunea Europeană, ele reprezentând ceea ce este cunoscut sub numele generic de *acquis comunitar*). Faza denumită *participare* va începe pentru România la 1 ianuarie 2007, când, dacă se îndeplinesc toate cerințele impuse de UE, țara noastră va deveni stat membru cu drepturi depline al acestei uniuni de state. În această fază, întreaga activitate din România se va desfășura în consens cu valorile și normele specifice UE. Cea de-a pa-

tra fază și ultima a procesului analizat (integrarea) o constituie *integrarea propriu-zisă*, etapă în care începe integrarea socială, economică, culturală, politică etc. a țării noastre în UE. De fapt, acum valorile și normele specifice vieții și activității din UE sunt asimilate, însușite, interiorizate și puse în practică atât de instituțiile statului, de societatea civilă, cât și de cetățenii țării, care se consideră și cetățeni europeni. În plus, toți cei menționați acționează pentru apărarea și promovarea valorilor și normelor UE, socotindu-le ca fiind ale lor, iar nu pentru că i-ar obliga cineva. Practic, în cea de-a patra fază începe realizarea integrării României în UE sub toate aspectele și pe toate planurile.

În acest context, se vor înfăptui efectiv:

- a. *integrarea normativă* (măsura în care valorile UE devin norme pentru toți cetățenii țării);
- b. *integrarea culturală* (normele și valorile culturii UE sunt asimilate și însușite de membrii acesteia);
- c. *integrarea comunicațională* (schimbul interpersonal de semnificații);
- d. *integrarea funcțională* (schimbul de servicii, ce variază de la interdependență la autonomie);
- e. *integrarea psihosocială* (procesul de interiorizare ce permite membrilor UE să acționeze în conformitate cu normele și valorile mediului integrator);
- f. *integrarea socială* (ajustarea relațiilor membrilor UE potrivit normelor și regulilor existente în cadrul acesteia);
- g. *integrarea politică* (procesul de acceptare de către membrii UE – state și cetățenii acestora - a unui mod de a acționa, de a simți și de a vedea specifice mediului integrator);
- h. *integrarea economică* (ansamblul de măsuri destinat să suprimă discriminările între economiile țărilor membre ale UE).

3. Interesul național - finalitatea esențială a acțiunii actorilor statali

Interesul național reprezintă expresia activă a necesităților statului național, acea finalitate care îi orientează, în permanență, conduita. De fapt, în mod teoretic, orice stat național, în tot ceea ce întreprinde, urmărește atingerea interesului național. Acesta din urmă este un concept multidimensional, referindu-se la toate domeniile de activitate umană. De aceea, se poate vorbi de interes național în plan economic, militar, politic, cultural, diploma-

tic, social, financiar, informațional.

În același timp, interesul național apare ca ultim argument utilizat de guvernanți atunci când trec la adoptarea unor măsuri nepopulare, la diminuarea sau restricționarea unor drepturi generale ale omului. De exemplu, România, începând cu 1 ianuarie 2006, ridică prețurile la gazele naturale, energia electrică și termică și face aceasta nu din motive economice, ci pentru a armoniza prețurile interne cu cele din UE. La fel, din motive de securitate, în cadrul luptei împotriva terorismului internațional se adoptă măsuri prin care se limitează și restricționează o serie de drepturi ale omului, cum ar fi: libera circulație dintr-o țară în alta, înăsprirea pazei și a controlului în aeroporturi, gări și autogări, sporirea drepturilor forțelor de ordine și intervenție.

Totodată, interesul național reprezintă, cel puțin teoretic, factorul determinant al acțiunilor interne și internaționale ale statului în toate domeniile de activitate. De pildă, măsura implicării active a României în lupta împotriva terorismului internațional, inclusiv prin participarea cu trupe la coaliția internațională din Irak, se argumentează tot prin apelul la interesul național.

De asemenea, interesul național este factorul ce stă la baza consensului național, a coeziunii sociale și a obedienței populației. Aceasta pentru că, atunci când este vorba de interesul național, toți cetățenii țării sau marea lor majoritate sunt de acord cu depunerea de eforturi susținute pentru atingerea unor obiective strategice, să acționeze uniți și solidari în aceeași direcție, să se supună conștient măsurilor adoptate de guvernanți pentru a asigura dezvoltarea durabilă și securitatea țării.

Interesul național se pune în evidență prin activitatea din interiorul țării, dar și în afara acesteia, în toate domeniile. El se traduce prin preocuparea constantă a instituțiilor statului, a cetățenilor săi, dar și a societății civile de a asigura dezvoltarea economică durabilă a țării, de a realiza schimburi economice avantajoase cu celelalte state, de a prezerva independența, suveranitatea și integritatea teritorială a țării, de a garanta securitatea umană a locuitorilor săi, de a stabili și întreține relații utile și necesare României cu celelalte țări și cu organizațiile internaționale, precum și cu societatea civilă regională și internațională, de a promova cultura națională, de a face demersurile necesare integrării regionale și internaționale, și nu numai.

Conținutul fiecărei dimensiuni a interesului

național cunoaște o evoluție dinamică, în timp, ca urmare a schimbărilor produse în domeniile de activitate umană cu care acesta are tangență. De exemplu, interesul național privind suveranitatea se exprimă, astăzi, când România este stat membru NATO și aspiră la integrarea în UE, într-o altă formă și în alți parametri decât acum 15 ani. De altfel, documentele ce definesc interesul național în domeniul amintit, la rândul lor, au cunoscut transformări de esență. Astfel, ceea ce se înțelegea prin suveranitatea statului român în anul 1989, de exemplu, diferă substanțial de accepția dată acum acestui termen.

4. Corelația globalizare, integrare regională și interes național

Globalizarea, integrarea regională și interesul național se află în corelație. Afirmarea aceasta are în vedere faptul că interesul național este fundamental pentru orice actor statal, care ar face tot ce depinde de el pentru a-l atinge la parametrii doriți și în timp optim. Apoi, globalizarea și integrarea regională se află într-o strânsă interdependență și interacțiune. Practic, statele aleg integrarea regională atât ca formă primară de satisfacere a interesului național, prin cooperare multilaterală cu celelalte state, cât și ca modalitate de a participa activ și avantajos la globalizare. Totodată, integrarea regională permite statelor să atenueze efectele negative ale globalizării printr-un efort comun și concertat.

De asemenea, integrarea regională poate fi interpretată ca o primă etapă a procesului de globalizare. Statele din diverse regiuni ale lumii își constituie organizații mai ales de natură economică, încercând pe această cale să-și pună în valoare potențialul lor într-un domeniu sau altul de activitate economică. Un exemplu edificator de integrare regională completă (economică, politică, socială, culturală, militară) a unor state îl constituie Uniunea Europeană. Aceasta este, în prezent, alcătuită din 25 de state și are instituțiile aferente unei federații de state. Rezultatele sale, pe toate planurile, dar mai ales în cel economic, o recomandă ca formă de integrare ce permite o dezvoltare durabilă pentru toți.

Globalizarea, ca fenomen multidimensional, complex și omniprezent, generează atât efecte pozitive, cât și negative. Se pare că integrarea regională, văzută ca proces premergător globalizării,

contribuie la minimizarea efectelor negative ale celei din urmă și la amplificarea celor favorabile. Pe de altă parte, integrarea regională, odată realizată, permite statelor o implicare activă în procesul globalizării.

Dacă se are în vedere că interesul național este finalitatea urmărită de orice actor statal, atunci este evident că statele lumii vor face tot ce le stă în putință pentru atingerea sa, în condiții avantajoase, inclusiv acceptarea conștientă și voluntară a consecințelor integrării și globalizării. Într-un fel și într-o anumită măsură, interesul național impune ca statele să accepte și să acționeze în direcția integrării regionale și a globalizării, în calitatea lor de fenomene ce definesc evoluția omenirii.

5. Concluzii

Interesul național este factorul fundamental ce mobilizează statele la acțiuni multiple și pe toate planurile. Globalizarea și integrarea regională sunt fenomene corelative și definitorii pentru evoluția omenirii. Ele răspund adecvat atingerii interesului național. De aceea statele sunt motivate să acționeze concertat în direcția înlăptuirii integrării regionale și implicării active în procesul globalizării.

Este adevărat că atât integrarea regională, cât și globalizarea presupun o serie de costuri socia-

le, economice etc., dar respingerea celor două fenomene nu este benefică nici unui stat. Astăzi, pe arena mondială, acționează destul de consistent o serie de actori nonstatali, definiți printr-o mare putere economică. Este vorba de organizațiile multinaționale, care agreează și susțin ideea globalizării. Aceste instituții financiare și economice (multinaționale sau transnaționale) au capacitatea financiară și economică, dar și influența politică necesară de a promova și susține cu succes globalizarea. Ele sunt interesate de obținerea unui profit cât mai mare și fac tot ceea ce le stă în putință în acest sens, iar globalizarea le satisface din acest punct de vedere.

Prin urmare, statele nu se pot opune acestei tendințe de evoluție mondială, dacă vor să se dezvolte durabil și în deplină armonie și securitate. Practic, pentru ele este mult mai avantajos să se implice în integrarea regională și globalizare, decât să se opună acestor fenomene, susținute de organizațiile multinaționale, și nu numai.

NOTE:

¹ BAUMAN, Zygmunt, **Globalizarea și efectele ei sociale**, București, Antet, 2004.

² ZAMFIR, Cătălin, VLĂSCLEANU, Lazăr, **Dictionar de sociologie**, București, Editura Babel, 1998, pp. 300-301.

Dr. Petre DUȚU este cercetător științific gradul II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. De profesie sociolog militar, este autor a numeroase volume, studii și articole pe teme circumscrise securității zonale, regionale, globale și sociologiei.

FACTORII DE INSECURITATE AI LUMII CONTEMPORANE

Cristian BĂHNĂREANU

Nordul și Sudul par a avea viziuni diferite asupra provocărilor la adresa securității – unul preocupat de terorism și armele de distrugere în masă, celălalt de problemele grave ale sărăciei și subdezvoltării. Noii factori de insecuritate ai lumii moderne, precum terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele nesoluționate, criminalitatea, cele privind mediul ș.a.m.d., alături de fizionomia noilor conflicte, precum disputele etnice, războiul de gherilă sau alte conflicte de intensitate scăzută, au determinat schimbări ale organizării și structurii forțelor, modului de acțiune, tehnicii și mijloacelor de luptă.

La nivelul comunității internaționale s-au cristalizat, în general, puncte de vedere comune sau similare asupra principalelor vulnerabilități ale lumii de astăzi și asupra unor factori de insecuritate majori. Persistă deosebiri, unele marcante, în privința importanței unor categorii de factori și a modalităților de contracarare a acestora.

Raportul Națiunilor Unite intitulat „O lume mai sigură: Responsabilitatea noastră comună”¹ consideră că există o serie de amenințări - ce se constituie în factori de insecuritate - care vizează atât statele puternice, cât și statele slabe: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele interetnice și interreligioase; rețelele crimei organizate; problemele privind mediul; adâncirea periculoasă a decalajelor de dezvoltare între Nord și Sud.

Desigur că s-au exprimat și alte puncte de vedere referitoare la amenințările la adresa securității internaționale. Există specialiști care trec în categoria amenințărilor globale și: creșterea demografică accelerată; scăderea de sub control a progreselor științei și tehnologiei; globalizarea economică, culturală și politică, îndeosebi aspectele sale conflictuale (con competiția pentru piețe, resurse energetice și de materii prime); proasta guvernare; „ciocnirea civilizațiilor” etc. Factorii de insecuritate ai începutului de secol XXI sunt rezultatul

unui ansamblu variat și complex de efecte politice, economice, sociale, militare, ecologice ce reflectă dinamicele procesului de globalizare.

Terorismul internațional

Terorismul reprezintă o amenințare strategică, nu doar pentru Statele Unite ale Americii și țările Uniunii Europene, ci și pentru Rusia, China, India și pentru foarte multe țări, inclusiv România. După atacurile din 11 septembrie 2001, lumea a intrat în epoca terorismului, manifestat sub toate formele, ce amenință pacea și securitatea a milioane de oameni. Posibilitatea unui atac terorist implicând arme de distrugere în masă sau explozibili rămâne cât se poate de reală. Ultimele atentate soldate cu sute de victime – Turcia (noiembrie 2003), Spania (martie 2004), Marea Britanie (iulie 2005) și numeroasele atacuri din Irak – demonstrează că lupta împotriva acestui flagel al lumii moderne trebuie intensificată, iar cooperarea între statele amenințate și între acestea și organizațiile de securitate trebuie să fie mult mai eficientă. Campania declanșată de SUA împotriva terorismului internațional a coagulat întreaga comunitate internațională, rivalii de altădată fiind acum parteneri în această luptă fără precedent.

Asociat îndeosebi fundamentalismului islamic, terorismul internațional și-a lărgit considerabil spațiul de acțiune, din Cecenia în Asia Centrală, din Peninsula Arabică în Pakistan, India, Thailanda, Malaiezia, Indonezia, Filipine, Australia și chiar în unele zone locuite de musulmanii uiguri din R. P. Chineză.

În ultimul timp, se remarcă o proliferare a mesajului global al terorismului și o reorientare a acțiunilor teroriste de la țintele guvernamentale, diplomatice și militare spre țintele civile ușoare, precum bănci, hoteluri, trenuri, lăcașe de cult, ce au o puternică încărcătură simbolică și asigură un mare număr de victime. Acțiunile de acest fel determină presiuni din partea opiniei publice națio-

nale asupra factorilor decizionali, în sensul acceptării solicitărilor rebelilor. Un exemplu concludent este dat de atacurile teroriste de la Madrid, din 11 martie 2004, în urma cărora noul guvern socialist spaniol a hotărât retragerea imediată a contingentelor din Irak.

Prevenirea și combaterea terorismului necesită întărirea sistematică a coordonării, consultării și cooperării internaționale și măsuri bazate pe un consens multilateral eficient al statelor, având ca fundament prevederile dreptului internațional în domeniu.

Proliferarea armelor de distrugere în masă

Armele de distrugere în masă (ADM) reprezintă o amenințare de maximă importanță la adresa păcii și stabilității internaționale, un pericol de primă mărime pentru chiar existența civilizației umane. În ansamblul sistemelor de distrugere în masă, armamentul nuclear își păstrează, pe mai departe, poziția de prim rang, constituind instrumentul capabil să realizeze cea mai rapidă, masivă și radicală anihilare a „forței vii și tehnicii militare”.

Proliferarea ADM cunoaște în vremurile recente o dublă determinare. Prima se referă la exportul ilegal de către un stat a unor echipamente, tehnologii, materii prime, licențe referitoare la producerea de arme nucleare, biologice, chimice sau rachete balistice. Cea de-a doua privește eforturile unui stat de a cerceta, dezvolta, produce și testa aceste arme, experiențe desfășurate cel mai adesea în cel mai mare secret². Mai mult, din ce în ce mai multe state și grupuri teroriste au acces la armele atomice, biologice și chimice, precum și la tehnologia rachetelor balistice.

Această dublă determinare a impus revizuirea tratatelor și acordurilor internaționale în domeniul ADM și mai ales a Tratatului de Nepliferare Nucleară. Totuși, unii experți în relații internaționale și politică externă susțin că probabilitatea unui război și a amenințării cu un război nuclear a fost mult redusă la începutul secolului XXI. Ei argumentează prin faptul că globalizarea va întări și mai mult interdependența economică între state.

Posibila dezvoltare a unui pol nuclear în Asia (China, India, Pakistan, Coreea de Nord, Iran) nu este pe placul Occidentului, în special a SUA. În prezent, „problemele nucleare” care preocupă comunitatea internațională sunt Coreea de Nord și Iranul, din „axa răului”. Continuarea acestor

programe ar putea transforma regiunile respective într-o sursă permanentă de tensiuni și insecuritate.

Armele de distrugere în masă constituie un domeniu de mare preocupare, în special în relația acestuia cu terorismul, care poate fi combătut adecvat numai prin coordonarea eforturilor tuturor părților implicate pentru consolidarea și respectarea legislației internaționale privind ADM.

Conflictele interetnice și interreligioase

Astfel de conflicte sunt determinate, în principal, de condițiile economice precare și proliferarea criminalității transfrontaliere, de pretenții teritoriale reciproce, clivaje etnice sau religioase, balanța forțelor celor două părți, presiuni externe etc. Conflicte și dispute precum cele dintre Israel și Palestina, dintre India și Pakistan, problema kosovară, Cecenia, cele înghețate din Transnistria, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah etc. formează un adevărat „complex de insecuritate” și constituie profunde surse de neliniști, atât în plan regional, cât și internațional.

În ultimul timp, tensiunile și conflictele interetnice și interreligioase s-au intensificat, însă, și în alte regiuni. Pe continentul african, ciocnirile armate, epurările etnice, masacrele sunt la ordinea zilei în Sudan (Darfur), R. P. D. Congo, Coasta de Fildeș etc. Situația se complică atât din cauza puterilor adversității intertribale, cât și a amestecului unor puteri dezvoltate, angrenate în competiția pentru resurse energetice și de materii prime. Asemenea tensiuni și conflicte, unele istorice, se înregistrează în Afghanistan, Pakistan (între baluci, punjabi, sind), în provincia Kashmir, în India (între musulmani și hindu), în Sri Lanka (revolta tamililor), Indonezia (provincia Aceh), Thailanda (acțiunile minorității musulmane) etc., în America Centrală și de Sud, gherilele de stânga acționează încă în Columbia, Peru, Honduras, El Salvador, Guatemala. În unele cazuri, lupta armată împotriva autorităților exprimă și revolte ale populației de amerindieni, supusă marginalizării sociale și politice. Alteori, gherilele rurale acționează în legătură chiar cu cultivatorii de coca și cu traficanții de droguri (America de Sud, Birmania, Bangladesh, Afghanistan etc.).

Potrivit ultimului studiu realizat de Centrul pentru Informații de Apărare³, la începutul anului 2005 se înregistrează 22 de conflicte armate majore și 28 de „focare”, având la bază cauze de natură

etnică, religioasă, teritorială sau ideologică. Soluționarea acestor conflicte trebuie să constituie o prioritate a tuturor statelor implicate, o rezolvare reală necesitând bineînțeles implicarea comunității internaționale.

Crima organizată

Crima organizată este apreciată ca fenomen rezidual al procesului de globalizare, ce speculează oportunitățile oferite de permeabilitatea frontierelor și de revoluția în domeniul comunicațiilor, pentru a crește abilitatea rețelelor proprii⁴, a prolifera acțiunile acestora și a le consolida poziția în diferite state.

Acțiunile rețelelor de crimă organizată privesc contrabanda cu droguri, traficul cu ființe umane și armament, infracțiunile financiare. Asistăm la o așa-numită „internaționalizare” a violenței și crimei organizate la nivelul diferitelor societăți, state și națiuni, prin apariția și proliferarea unor noi tipuri de delikte și crime comise prin violență și corupție, cu scopul de a inspira frica, spaima și groaza în rândul opiniei publice, și care aduc atingere drepturilor și libertăților individului.

Principalele tendințe⁵ care definesc evoluția fenomenului criminalității organizate în secolul XXI sunt: amplificarea și diversificarea fenomenului infracțional transfrontalier, dobândirea unui caracter tot mai bine organizat, conspirat și internaționalizat; specularea abilă a legislației existente; conexarea unor infracțiuni aducătoare de mari venituri cu alte infracțiuni violente (acțiuni teroriste, destabilizatoare) etc. Securitatea internațională este din ce în ce mai mult afectată de controlul pe care crima organizată îl exercită asupra tot mai multor teritorii și piețe interne și externe, ceea ce impune o abordare preventivă, sistematică, coordonată a problematicei securității globale, a armonizării politicilor statale și internaționale de combatere a acestei amenințări majore, a întăririi actualelor instituții și mecanisme de acțiune globală.

Problemele privind mediul

Asemenea amenințări vor putea fi percepute la valoarea lor reală abia în anii următori, când zone mari din Terra vor ajunge de nelocuit⁶. Tendința actuală de deteriorare a mediului, cel puțin în țările industrializate, constituie o agresiune majoră împotriva sistemelor ecologice esențiale, încât,

continuând, ea va distruge capacitatea biogeosferice de a menține societatea umană pe o treaptă acceptabilă de civilizație.

Aspectele ecologice ce afectează securitatea reprezintă o largă paletă de factori de natură diversă și de o mare complexitate⁷, precum: schimbarea climei; pierderea biodiversității; distrugerea pădurilor; deșertificarea; distrugerea stratului de ozon; diverse forme de poluare; reducerea, raritatea și distribuția inegală a resurselor naturale; gestionarea dezastrelor (nucleare, chimice); războaiele ce produc pierderi ecologice etc. Consecințele acestora sau ale combinării lor sunt greu de prevăzut.

Degradarea mediului reprezintă un factor „as-cuns” crucial și, posibil, fatal al funcționării sistemului economic. Aspectul economic este clar: spre deosebire de tehnica obișnuită, tehnica anti-poluantă nu sporește valoarea producției de bunuri vandabile. Așadar, există un conflict fundamental între combaterea poluării și continua maximizare a productivității. Criza mediului ambiant ne arată limpede că, pentru a păstra nealterat actualul ecosistem, trebuie să așezăm considerentele ecologice deasupra celor economice și politice.

Decalajele de dezvoltare

Globalizarea tot mai accentuată a economiei a dus inevitabil la adâncirea disparităților economice între regiunile lumii – statele/uniunile de state bogate devin tot mai bogate (SUA, UE, Japonia, China), iar zonele în curs de dezvoltare sau subdezvoltate devin tot mai sărace (Africa, Asia de Est și de Sud-Est). Sărăcia extremă, crizele financiare și de resurse energetice, presiunile exercitate de statele dezvoltate și marile organizații economice asupra zonelor mai puțin dezvoltate sau instabile economic se constituie în tot atâtea amenințări la adresa securității zonale și internaționale.

Creșterea dominației economice a unor state sau organizații/corporații multinaționale aduce în discuție problema sărăciei persistente și de mare amploare din unele regiuni. Problemele demografice (creșterea populației/consumului în raport cu resursele planetei, condițiile insalubre de trai și răspândirea bolilor infecțioase, urbanizarea irațională etc.), problemele legate de hrană (sărăcia, foamea, consumul în exces, degradarea terenurilor cultivabile și a resurselor de apă etc.), problemele economice (menținerea unor modele nesustenabile de producție, instabilitate socială legată de exis-

tența lipsurilor și a distribuției inegale a resurselor etc.) constituie un ansamblu de factori ce împiedică procesul de dezvoltare a zonelor mai puțin favorizate, creșterea și circuitele economiei globale. Cu adevărat îngrijorător este faptul că PIB-ul însumat al celor mai sărace 48 de state e cu mult mai mic decât cel al celor mai prospere trei țări ale mapamondului⁸.

Intensificarea eforturilor internaționale, în scopul combaterii acestui fenomen și al întăririi capacității țărilor sărace de a-și soluționa propriile probleme, constituie o prioritate pe agenda ONU (prin Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului), a Fondului Monetar Internațional și a Băncii Mondiale (prin programele de asistență „Poverty Reduction and Growth Facility”), a Organizației Mondiale a Comerțului (prin politicile de liberalizare economică) etc.

Principali factori de insecuritate ai lumii contemporane sunt profund interdependenți, iar probleme ca terorismul, conflictele interetnice și interreligioase sau sărăcia nu pot fi tratate independent unele de altele. Prin urmare, vor trebui folosite cele mai bune resurse și vor trebui găsite cele mai bune căi de combatere a acestor amenințări majore. Noua *Strategie de Securitate Națională a României*, ce urmează să fie prezentată în Parlament în acest an, se va axa, probabil, mult mai aprofundat pe dimensiunile non-militare ale securității, printre principalele amenințări se vor regăsi și cele de mai sus, iar direcțiile de acțiune vor fi mult mai eficiente și diversificate.

O concepție comună a celor două părți (Nordul și Sudul) asupra securității poate fi dezvoltată doar dacă înțelegem faptul că mulți dintre factorii de insecuritate actuali sunt de fapt amenințări comune ce necesită soluții comune. Numai o securitate cooperativă, cu roluri și responsabilități bine stabilite, ar putea garanta stabilitatea, pacea și prosperitatea în epoca actuală.

NOTE:

¹ Report of the Secretary General's High Level Panel on Threats, Challenges and Change, *A more secure world: Our shared responsibility*, United Nations, 2004, p. 23.

² Vezi subcapitolul „Proliferarea armelor de nimicire în masă” din lucrarea lui COSMA, Mircea, **De la geopolitică la geostrategie**, Editura Academiei Trupelor Terestre, Sibiu, f.a.

³ Center for Defense Information, *World at War*, în „The Defense Monitor”, vol. XXXIV, nr. 1, January/February 2005.

⁴ HEDEȘIU, Emil, *Crima organizată transfrontalieră – sursă de risc cu implicații asupra securității naționale a României*, în **Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România**, Editura UNAp, 2004, p. 124.

⁵ Hotărârea nr. 471 din 01/04/2004 pentru aprobarea *Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat a României în perioada 2004-2006*.

⁶ ALEXANDRESCU, Grigore, **Amenințări la adresa securității**, Editura UNAp, 2004, p. 19.

⁷ SARCINSCHI, Alexandra, **Dimensiunile non-militare ale securității**, Editura UNAp, 2004, p. 34.

⁸ RAMONET, Ignacio, *The politics of hunger*, în *Le Monde Diplomatique*, November 1998.

Cristian BĂHNĂREANU este asistent de cercetare în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” și doctorand în științe militare.

STĂRILE DE SECURITATE ȘI INSECURITATE NAȚIONALĂ

Mirela ATANASIU

Lumea se află într-o perioadă de transformări continue și profunde, ca urmare a trecerii de la un tip de organizare la altul, complet diferit și pe cu totul alte baze decât cel anterior. Această realitate determină o stare de vulnerabilitate a societăților la o multitudine de riscuri, pericole și amenințări la adresa securității lor. Mai mult, se asistă la un proces complex de reconstrucție a identității culturale, etnice și religioase. Acest proces se caracterizează prin două tendințe majore: efectul de falie și efectul de confluență. Există spații în care se manifestă fie doar unul din efecte, fie ambele simultan, ceea ce poate conduce la apariția unor stări asimetrice acute.

Scopul politicii de apărare națională este acela de descurajare a oricărei agresiuni la adresa statului, iar în cazul producerii acesteia, preservarea prin mijloace militare a intereselor naționale fundamentale.

1. Argument

În prezent, securitatea și apărarea individuală se leagă puternic de securitatea și apărarea colectivă, de aici și responsabilitatea ce ne revine ca stat membru NATO și viitor membru UE. Nu se poate exclude în totalitate posibilitatea apariției unor efecte colaterale, datorate noilor răspunderi și obligații ce revin în sarcina țării noastre, dar și poziției sale geostrategice în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

Securitatea se bazează atât pe stabilitatea politică, cât și pe cea militară, acestea fiind condiționări complementare. Un sistem viabil de securitate europeană va putea fi edificat numai dacă vor fi consolidate cele două componente.

Politica de securitate actuală este bazată pe cooperare și pe renunțarea la orice idee de a impune stabilitatea prin mijloace de confruntare. Scopul ei este promovarea cooperării în vederea prevenirii conflictelor în sfera politică și a reducerii pericolului confruntării armate. De asemenea, mai are sco-

pul de a evita escaladarea potențialelor conflicte, punând un accent deosebit pe promovarea deschiderii și a transparenței. România, ca stat membru al Alianței Nord-Atlantice și, în viitorul apropiat, al Uniunii Europene, are o serie de responsabilități, atât la nivel regional, cât și global. De aceea, securitatea sa dobândește noi valențe și forme de manifestare. Astfel, acum, s-a depășit dimensiunea ei individuală, trecându-se la cea colectivă.

2. Starea de securitate

În contextul abordărilor de tip sistemic, ce au ca domeniu de referință și subiect relațiile internaționale, „starea de securitate națională” este definită în funcție de stabilitatea entităților politico-statale naționale și de relațiile stabilite în plan regional și universal¹. Astfel, „securitatea” este percepută drept:

- „pace internă” sau „starea de echilibru necesar organizării naționale”;

- „pacea internațională” sau „relația de echilibru interstatală, bazată pe cooperarea între state”.

Ideologiile au ajuns la concluzia că *securitatea* este expresia modalităților concrete de manifestare a sociabilității, a predominanței relațiilor de colaborare și cooperare față de cele de „confruntare”. Orice individ simte nevoia interioară de securizare, securitate, siguranță.

La prima vedere, putem trage concluzia că *securitate* înseamnă, de fapt, limitarea acțiunilor de forță sau de excludere a acestora din relațiile socio-politice.

Ideea de „*securitate comună*” a fost rezultatul unor concepte născute prin analizarea celui de securitate, și anume, „*coexistență pașnică*” (dezirabilă mai ales pentru statele mici), „*securitate colectivă*” (care dorește securizarea tuturor națiunilor, pe principiul „securitatea este indivizibilă”) și „*securitate egală*” (un deziderat ce se poate realiza doar între state sensibil egale).

Securitatea este o funcție de sistem și de sistem de sisteme. Ea se manifestă în toate formele: economică; politică; socială (colectivă); individuală; de mediu; informațională; militară; culturală; informatică; interrelaționară.

Sistemele de securitate sunt: *globale, regionale și naționale*.

Sistemul național de securitate funcționează pe bazele unei strategii naționale de securitate, care presupune:

- a) creșterea gradului de integralitate a sistemului care trebuie securizat;
- b) creșterea potențialului informatic, militar și economic;
- c) integrarea în sisteme de securitate internaționale și regionale deja existente;
- d) înțelegeri secrete;
- e) alianțe și parteneriate;
- f) schimb de informații și experiență între state cu aceleași interese;
- g) diversificarea și flexibilizarea activităților de securizare;
- h) creșterea gradului de implicare a țării noastre în crearea unui sistem integrat de securitate internațional.

Securitatea națională se referă, în fapt, la securitatea statului, și nu la cea a națiunii, cum am putea deduce la prima vedere. Există o multitudine de amenințări la adresa acesteia – teroristă, proliferarea armelor de distrugere în masă, criminalitate organizată, economică, socială, politică, etnică, demografică etc.

Cel mai cunoscut și mai amenințător este *terorismul*, datorită caracterului ambiguu al metodelor celor implicați, efectelor psihosociale negative, demoralizatoare și stării create, scăderii drastice a încrederii în instituțiile statului, care nu au puterea de a prezuma un astfel de act.

Crima transnațională este un alt factor de insecuritate și de amenințare, chiar la adresa democrației, economiei, prin acțiuni specifice: trafic de droguri, arme, ființe umane, substanțe interzise (chimice, biologice etc.), contrabandă, furt de proprietate intelectuală etc.

Proliferarea armelor nucleare este una dintre cele mai mari temeri ale omenirii. Amenințarea este cu atât mai gravă cu cât ne aflăm la confluența mediilor strategice rivale din acest punct de vedere, Rusia și SUA.

Amenințarea demografică tinde să periclitizeze și țara noastră, ca urmare a exodului tineretului în

Europa Occidentală, în căutarea unui loc de muncă. Calculul este simplu: crește media de vârstă a populației, tinerii rămași fiind prea puțini pentru a acoperi necesarul de securitate, nu numai strict militară, ci și civilă, socială, identitară și culturală.

Amenințarea ecologică. Mediul natural se află într-o continuă deteriorare. Omul – ființa din natură cea mai slab înzestrată cu mijloace de apărare – și-a suplinit acest handicap folosindu-și capacitatea intelectuală pentru a modifica mediul înconjurător spre a-i servi necesităților, acțiune care a dus cu timpul la aglomerarea planetei, industrializarea și urbanizarea excesivă, tăierea pădurilor, dispariția multor specii de plante și animale, distrugerea echilibrului natural al biotopului în care ne ducem existența, deșertizarea, distrugerea stratului de ozon etc.

Sistemul de securitate cuprinde „*un ansamblu de principii și norme referitoare la securitate, adoptate de un grup de state, precum și instituțiile și instrumentele prin care se realizează securitatea și se impune respectarea lor*”². Securitatea este analizată, în principal, ca un parametru de stare a națiunii, care rezultă din echilibrul dinamic al forțelor organizate, generatoare de stabilitate și progres economic, social, politic, cultural, ecologic al acesteia.

În consecință, *securitatea națională* este definită, de regulă, ca rezultată a fenomenelor ce se produc pe două planuri distincte, dar strâns corelate: planul *obiectiv*, care se referă efectiv la situația de a fi la adăpost de orice pericol și cel *subiectiv*, care se referă la sentimentul pe care-l inspiră perceperea lipsei de amenințare³.

În concluzie, se poate aprecia că în abordările sistemice s-au conturat mai multe interpretări, care tind să ia în considerare tot mai multe aspecte ce pot să fie investigate de pe pozițiile teoretice adoptate de analiști.

Statul național trebuie să ofere soluții sociale la orice situație critică și să evite producerea „crizelor sociale”, prin gestionarea reproducerii națiunii în cadrul unor strategii de securitate a națiunii, degravate de orice abordare ideologică⁴.

Statul național gestionează starea de insecuritate prin:

- prevenirea producerii și escaladării violenței socio-politice, prin reglementări pe cale juridică a disputelor;
- elaborarea și menținerea cadrului juridic național, necesar prevenirii gestionării insecurizante a

națiunii, conform cadrului juridic internațional, pe temeiul „voinței națiunii” și al supremației Constituției;

- fundamentarea și asigurarea dreptului națiunii de a legifera, pentru a conferi autonomie organului legislativ;

- menținerea, prin popor și ca expresie a puterii poporului, a „puterii naționale” – cu atributele sale (suveranitate și independență) și componentele acesteia (informație, avuție, forță), prin care statul național se definește ca simbol al puterii naționale;

- asigurarea reprezentării în viața publică, prin crearea și protejarea dreptului de manifestare a partidelor politice și a organizațiilor civice în cadrul ordinii sociale;

- fundamentarea și susținerea juridică a răspunderii organizațiilor militare, pentru prevenirea „situațiilor-limită” și conferirea legitimității și autorității acestora în gestionarea „crizelor social-politice”;

- folosirea, numai ca apel de „ultimă instanță”, a sprijinului organizațiilor internaționale de securitate pentru gestionarea unor situații sociale critice și numai pentru a sprijini națiunea;

- sancționarea publică a elitelor politice și militare generatoare de „crize sociale”, pe care poporul să le oblige să răspundă în fața națiunii, moral, politic și penal.

Misiunea statului național este guvernarea națiunii în „stare de securitate”, prin cunoașterea, prevenirea și contracararea agresiunilor sociale și apărarea națiunii în caz de agresiune.

În concluzie, „starea de securitate” a națiunii se construiește prin puterea poporului și se susține și întreține de către statul național pe temeiul „securității sociale”, pe care organizațiile cu funcții gestionare explicite o realizează prin solidaritatea tuturor oamenilor care se raportează la națiune în fața riscurilor, amenințărilor, pericolelor și agresiunilor de orice gen.

3. Starea de insecuritate

„Starea de insecuritate” a națiunii reprezintă expresia limitării sau pierderii capacității acesteia de a produce și utiliza resurse informaționale, energetice și umane, de a-și menține coeziunea, omogenitatea, unitatea și identitatea, ca urmare a gestionării politice ineficiente, a agresiunilor și crizelor generatoare de situații sociale patologice,

crize sistemice ori de situații limită.

Amenințarea și conflictul militar au constituit o perioadă îndelungată principalii vectori generatori de insecuritate.

Cele mai importante aspecte, cu relevanță pentru problematica insecurității, implicate puternic în generarea celor mai multe crize sunt:

- insecuritatea este o stare de fapt (națională și internațională), o realitate obiectivă identificabilă printre indicatorii de evaluare a procesului considerat;

- nivelul dezvoltării social-economice și calitatea relațiilor existente în acest domeniu sunt generatoare de stabilitate, interese cooperante, justiție, moralitate și satisfacție socială;

- funcționalitatea sistemului de relații politice și manifestarea voinței politice și a guvernanților pot fi benefice dacă se axează pe soluționarea pașnică a diferendelor;

- sistemul alianțelor, al doctrinelor promovate de statele mari ale lumii exercită presiuni asupra ordinii și ansamblului relațiilor internaționale;

- sistemul și mecanismul valorilor culturale, starea elitei sociale și activismul acestora exercită influențe ample. Societățile tind să se dezintegreze, dacă nu-și gestionează propriile valori culturale și nu mai promovează idealurile sociale;

- națiunile sunt tot mai condiționate de nivelul formării conștiinței ecologice;

- dimensiunile etnică, confesională și informatică a securității sunt valențe complementare ale acestei realități, securitatea este un sentiment multidimensional și plurivalent.

La insecurizarea națiunii, pe lângă proliferarea „situațiilor sociale patologice”, o contribuție însemnată o au crizele, numite de sociologi „crize sistemice”, expresie ce desemnează blocarea funcționalităților unor organizații și a organizărilor sociale ce le întrețin.

Sursele amenințărilor pentru o națiune sunt:

a. *procesele sociale dezorganizate*, rezultate din imperfecțiunile funcționale, incidente, insuficiența resurselor, din greșelile de gestionare, diminuarea capacității productive sau ritmul deficitar al adaptării națiunii la acțiunea factorilor destabilizatori;

b. *conducerea pe baze doctrinare* a oamenilor și organizațiilor generatoare de valori sociale, evidențiată în erori decizionale datorate nerespectării standardelor și tehnologiilor de management;

c. *insuficiența informațională*, datorită lipsei cantității suficiente de informații necesare proce-

sării pentru realizarea actului de conducere;

d. *insuficiența și precaritatea mediului de securitate națională.*

Genurile de situații insecurizante se împart în următoarele categorii: cele identificabile prin folosirea evaluărilor sistemice (intrarea organizărilor sociale în stări critice, procese disfuncționale, procese de structurare, dereglări în cadrul organizațiilor sociale, rețele de statusuri și roluri neadecvate etc.), cele identificabile prin folosirea evaluărilor procesual-organice (de natură politică, administrativă, militară etc.) și cele care folosesc varianta combinată a celor două.

Un posibil factor de insecuritate îl reprezintă și lipsa de credibilitate față de puterile statului: executivă, legislativă și judecătorească și instituțiile statului național create pentru a ne proteja: poliție, armată, servicii speciale etc.

4. România, noi valențe de securitate

Contribuția României la menținerea păcii și securității internaționale, participarea activă la forme ale cooperării multilaterale, precum și întărirea cooperării internaționale împotriva amenințărilor neconvenționale reprezintă teme centrale, asumate și afirmate ale politicii sale externe.

România este, de asemenea, preocupată de promovarea principiilor și a practicilor utilizate de Uniunea Europeană în regiune, derulând inițiative proprii care să asigure consistență combaterii migrației ilegale, traficului cu ființe umane, criminalității transfrontaliere în general. Prezența românească în Kosovo și Bosnia-Herțegovina reprezintă un exemplu de implicare a țării noastre în gestionarea problemelor din regiune, alături de UE și de state terțe angajate în acest proces.

Rețeaua de ofițeri de legătură în statele membre și în cele în curs de aderare, precum și activitatea în cadrul unor organisme europene și internaționale reflectă preocuparea României pentru un dialog constant și consistent cu partenerii din UE, pentru dezvoltarea unei capacități optime de reacție față de dezvoltările politice și de necesitățile operative în domeniu.

Politicile care contribuie la consolidarea ariei de securitate, libertate și justiție sunt:

- Libera circulație a persoanelor
- Politica de vize
- Managementul frontierelor externe
- Spațiul Schengen

- Migrația
- Azilul
- Cooperarea judiciară în materie civilă și penală
- Prevenirea și combaterea traficului și consumului de droguri
- Cetățenia UE
- Drepturile omului
- Combaterea rasismului și a xenofobiei
- Cooperarea polițienească și vamală
- Prevenirea criminalității
- Combaterea crimei organizate
- Combaterea terorismului
- Managementul crizelor transfrontaliere în cadrul Uniunii Europene
- Relații externe
- Extinderea UE din perspectiva domeniului Justiție și Afaceri Interne⁵.

5. Ralierea României la Politica de securitate a Uniunii Europene

Integrarea europeană are la bază conceptul de libertate, drepturile omului, instituțiile democratice și aplicarea legii. Aceste valori comune s-au dovedit a fi necesare pentru asigurarea păcii și prosperității în Uniunea Europeană, constituind criterii ferme pentru extinderea UE.

Conceptul Uniunii Europene, văzută ca o arie de libertate, securitate și justiție, a fost introdus de Tratatul de la Amsterdam, intrat în vigoare la 1 mai 1999. Acesta menționează că UE trebuie să fie păstrată și dezvoltată ca o arie în care libera circulație a persoanelor și dreptul de rezidență pe întreg teritoriul UE sunt asigurate.

De altfel, acestea reprezintă elemente esențiale ale cetățeniei europene. Obiectivele sunt susținute de mecanisme legislative și instituționale care să determine funcționarea acestei arii fără a aduce prejudicii drepturilor și intereselor cetățenilor statelor membre.

Opinia teoretică asupra modelului unic de securitate în Europa este expusă de autorii James Sperling și Emil Kirchner în felul următor: „*Dacă nivelul minim de interdependență între elementele militar și economic ale securității nu poate fi realizat cu instituțiile existente ale securității, acest lucru poate să sugereze necesitatea creării arhitecturii securității europene care ar tolera, dacă ar încuraja diferențierea economică (sau integrarea) însoțită de cooperare mai puțin formalizată*

sau care ar include un set de instituții în domeniul securității. Rezolvarea acestei dileme poate fi găsită în distribuirea capacităților în Europa de după războiul rece. Distribuirea capacităților re-introduce polaritatea ca variabilă critică în determinarea granițelor de contur ale viitorului sistem de securitate europeană. Dacă puterea militară devine pur și simplu baza relațiilor interstatale în Europa și nu va funcționa mai mult ca instrument de operare al statului, atunci statele care ocupă spațiul securității europene vor merge pe una din logicele atribuite multipolarității economice: pe de o parte, aceasta prevede o bază mai fertilă pentru cooperare și stabilitate, pe de altă parte, poate duce la o întoarcere într-o lume competitivă și necooperativă a neomercantilismului. Alegerea instituțiilor în ambele dimensiuni — economică și militară a securității — va determina pe larg care este calea eventual aleasă pentru Europa“.

România are, încă din acest moment, o contribuție importantă la Politica Externă și de Securitate Comună a UE, nu doar prin asocierea și, implicit, susținerea pozițiilor și declarațiilor comune ale Uniunii, ci și prin implicarea sa în misiunile militare și de poliție europene și împărtășirea experienței sale în sfera politicii externe, pe diferite relații.

6. Politica națională de securitate

Apărarea armată reprezintă ansamblul măsurilor și acțiunilor desfășurate unitar în sistemul militar, în spațiul terestru, aerian și maritim, în scopul descurajării, zădărnirii și respingerii oricărei acțiuni militare care ar leza interesele fundamentale statale.

Obiectul participării active a României la structurile europene și euro-atlantice este de a contribui la întărirea securității politice, economice și de mediu pentru toate țările membre, inclusiv pentru ea însăși, pe baza respectării drepturilor omului și a asigurării prosperității, securității și justiției sociale. Asigurarea stabilității naționale implică în mod direct participarea la menținerea păcii și stabilității regionale și internaționale.

Promovarea acestui rol este și un rezultat al necesității reale, datorită faptului că instabilitatea regională poate genera efecte de propagare cu influență negativă asupra securității naționale.

Obiectivele de ordin strategic în domeniul apărării sunt:

- Consolidarea statutului României de stat membru NATO, integrarea în UE și dezvoltarea unui profil strategic adecvat în cadrul acestor organizații;

- continuarea reformei organismului militar pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente;

- întărirea controlului civil și democratic asupra armatei și perfecționarea mecanismelor de realizare a acestuia, în conformitate cu principiile și valorile democrației constituționale;

- consolidarea statutului României de contributor la securitatea regională și globală.

Securitatea este un bun al întregii umanități.

De aceea, actorii statali și nonstatali trebuie să acționeze concertat pentru asigurarea și menținerea unui climat de securitate, stabilitate și control adecvat al tuturor disfuncționalităților specifice mediului de securitate.

7. Concluzii

Abordarea securității naționale trebuie să pornească de la cunoașterea mediului intern și internațional și a agresiunilor la adresa acesteia.

Ideologii percep „securitatea națională” doar ca raport de putere, în cadrul relațiilor interstatale care asigură echilibrul de putere, și ca stare de sănătate, integritate, fizică și psihică.

Ca securitate a statului ideologic, „securitatea națională” semnifică securitatea sistemului socio-politic, fiind definită în funcție de stabilitatea entităților politico-statale și de sistemul de relații în plan regional și universal.

Starea de securitate națională este expresia capacității de protecție în fața agresiunilor de orice natură.

BIBLIOGRAFIE:

Aurel V. DAVID, **Sociologia națiunilor**, Editura Dacoroman, 2004.

Dr. Gheorghe VĂDUVA, Mihai DINU, **Determinări ale viitorului sistemelor de securitate**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

Gheorghe NICOLAESCU, **Gestionarea crizelor politico-militare**, Editura Top Form, București, 2003.

Simion BONCU, **Securitatea europeană în schimbare, Provocări și soluții**, Editura Amco Press, București.

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, *Impact Strategic* Nr. 1/2004, Editura Universității

Naționale de Apărare, București, 2004.

Universitatea Națională de Apărare, **Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

NOTE:

¹ Dr. Mihai E. IONESCU, **După hegemonie. Patru scenarii de securitate pentru Europa de Est în anii '90**, București, 1993, pp. 34-35.

² Lucian CULDA, **Devenirea oamenilor în procesualitatea socială**, Editura Licorna, București, 1998.

³ Simion BONCU, **Securitatea europeană în schimbare, Provocări și soluții**, Editura Amco Press, București.

⁴ John Kennet GALBRAITH, **Societatea perfectă. La ordinea zilei: binele omului**, „Eurosong and Book”, 1997, p. 27.

⁵ www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=4982&idlnk=1&cat=3

Mirela ATANASIU este referent gr. I în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

ROMÂNIA INTERBELICĂ ȘI STRATEGIA SA DE APĂRARE A SPAȚIULUI AERIAN NAȚIONAL

Dr. Constantin-Ion MARINESCU

Trăsătură esențială, definitorie a întregii gândiri și acțiuni politice și militare române de-a lungul istoriei, aspectul defensiv este caracteristic, evident, și în dezvoltarea aviației sale. Dimensiunea strategică defensivă este prezentă și în epoca noastră, în noul context definit de apartenența României la NATO. Misiunile la distanță, în afara spațiului aerian român, implică doar o componentă logistică (transportul trupelor de menținere a păcii în/din teatrele de operații și suport logistic general). În perioada interbelică, pe aceleași coordonate strategice consecvent defensive, România a devenit o țară cu o contribuție importantă în domeniul aviației.

1. Aerul - o nouă dimensiune a războiului

Între cei doi termeni ai alternativei război de poziții (de stabilizare) / război de mișcare, era evident pentru unii analiști, chiar în cursul primei conflagrații mondiale, că a doua variantă va fi preferată în viitor. Soluția era deja găsită: progresul tehnic.

Apariția și perfecționarea tancurilor, utilizarea transporturilor mecanizate, dezvoltarea aviației au schimbat organismele militare în ansamblul lor, dar și elementele acestora.

Cea mai mare mutație, probabil, este datorată evoluției aviației: cu o prezență simbolică și misiuni auxiliare la început, ea trece rapid la înălțimea unei arme independente, redutabile. Impune schimbări importante pe planul doctrinei și al strategiei. Producția de avioane a crescut într-o manieră impresionantă.

2. Aeronautica în sistemul militar român

În 1918, în structura armatei române, Aeronautica este prezentă prin Corpul aviației, Corpul aerostației și un regiment de artilerie antiaeriană.

Teoreticienii militari români au acordat o atenție specială dezvoltării și modernizării structurilor

Aeronauticii. În 1920, aceasta era organizată în șapte grupuri aeronautice (corespunzând corpurilor de armată). Fiecare grup dispunea de:

- o escadrilă de luptă;
- două escadrile de recunoaștere;
- două companii de aerostație;
- o companie depozit;
- două secții fotografie aeriană;
- două secții meteo;
- un depozit mobil;
- o secție hangare.¹

În 1927, evoluând spre autonomie în raport cu armata terestră, Aeronautica înregistrează o schimbare importantă: organizarea diviziei aeriene ca mare unitate.

În 1928, în subordinea Ministerului de Război apare Inspectoratul general al aeronauticii, a cărei structură era următoarea:

- Aeronautica teritorială (două regimente de apărare antiaeriană, trei escadrile de vânătoare);
- Aeronautica armatelor 1, 2, 3 (31 escadrile de recunoaștere apropiată, pentru divizii și pentru corpurile de armată; șase escadrile de recunoaștere îndepărtată, pentru armate; două escadrile de hidroaviație pentru diviziile de mare și de Dunăre; nouă escadrile de vânătoare – protecție; trei regimente de aerostație);
- Aeronautica Marelui Cartier General (două escadrile de recunoaștere strategică; 33 escadrile de vânătoare; 27 escadrile de bombardament)².

3. Cadrul legislativ și noua organizare a aviației

Legea relativă la stabilirea cadrelor și efectivelor armatei și Legea relativă la modificarea legii de organizare a armatei în special, adoptate în 1932, produc schimbări evidente în organizarea aviației militare.

Ea are autonomie administrativă, prin crearea Subsecretariatului de Stat al Aerului, în cadrul Ministerului Apărării Naționale, cu atribuțiuni de „or-

ganism de conducere, de organizare, de directivă și de administrare a tuturor mijloacelor aeriene pe teritoriul național”.³

Prin aceeași lege este organizat Comandamentul forțelor aeriene, având ca atribuțiuni „organizarea, prepararea, conducerea și administrarea forțelor aeriene militare”.⁴

El avea în subordinea sa:

- Comandamentul aeronautic teritorial (responsabil cu organizarea și administrarea întregii suprastructuri a aeronauticii);

- două divizii aeriene;

- Comandamentul apărării contra aeronavelor (regimentele de apărare contra aeronavelor).

În același timp, a fost decisă crearea unei noi structuri pentru divizia aeriană, în locul comandamentelor de brigadă și de regiment:

- comandamentul diviziei;

- escadre aeronautice (flotile de aviație, de hidroaviație și de aerostație, un regiment de apărare contra aeronavelor);

- escadre de aviație (2-3 flotile de aviație).

În 1934 a fost suprimat un comandament de divizie aeriană; al doilea va fi desființat la 15.04.1935⁵. În 1936, Aeronautica a fost reorganizată în trei regiuni aeriene, având comandamente la București, Iași și Cluj.⁶

La 14.11.1936 a fost creat Ministerul Aerului și Marinei⁷, organism de stat, autonom din punct de vedere al conducerii, preparării și instruirii trupelor, subordonat Marelui Stat Major din punct de vedere operațional.

Conform doctrinei române de apărare, obiectivul principal al trupelor subordonate aeronauticii, în cadrul Ministerului Aerului și Marinei, era apărarea antiaeriană a teritoriului de către aviația militară și trupele terestre de apărare antiaeriană. Unitățile aviației de luptă nu erau subordonate marilor unități tactice sau operative, ci executau misiuni de sprijin în favoarea acestora.

4. Aviația română înaintea celui de-al Doilea Război Mondial

Regiunea 1 aeriană Cluj, Regiunea 2 aeriană Iași, Regiunea 3 aeriană București, subregiunea litoralului maritim - Constanța, Comandamentul apărării contra aeronavelor, Comandamentul apărării antiaeriene a teritoriului, Comandamentul școlilor și centrelor de instrucție ale Aeronauticii, Regimentul de geniu aeronautic, serviciile afectate

Aeronauticii erau subordonate Comandamentului forțelor aeriene.

Legea de creare și organizare a Ministerului Aerului și Marinei preciza structura Aeronauticii în timp de război: formații la dispoziția comandamentelor marilor unități operative; formații în rezerva generală a Marelui Cartier General; formații operative în zona interioară.

La mobilizare, România crea 16 comandamente aeronautice (din care patru comandamente pe lângă comandamentele de armată și 12 aferente comandamentelor corpurilor de armată), care coordonau misiunile escadrilelor de recunoaștere.⁸

În 1938, România dispunea de: trei flotile de aviație de recunoaștere, o flotilă de vânătoare (a doua era în curs de organizare), o flotilă de bombardament (a doua era pe cale de a fi formată), o flotilă de hidroaviație și o flotilă de aerostație.

Patru grupuri de apărare contra aeronavelor, re-partizate în patru regiuni la nivel național, regrupau toate mijloacele terestre de apărare antiaeriană.

Declanșarea celui de-al doilea conflict mondial a găsit aviația României în situația descrisă mai sus.

5. Aviația și orizontul gândirii militare de specialitate

Rolul strategic al aviației este pus în evidență de mai mulți autori români, care i-au consacrat o atenție specială, precum celei acordate tancurilor, utilizării lor în bătălie.

Aviația și tancurile au impus o nouă concepție referitoare la bătălie și, în particular, la acțiunile din perioada inițială a războiului.

Specialiștii militari au ajuns la concluzia că războiul viitor va începe prin lovituri masive, declanșate chiar de la început.

În România, unul dintre adepții lucizi și entuziaști ai lui Douhet a fost Marin T. Anton, autor al două cărți semnificative: *Bombardamentul aerian*⁹ și *Pericolul aerian și măsurile de apărare*¹⁰.

Generalul Radu Rosetti, în 1934, în studiul său *Problema militară românească, alaltăieri – ieri – azi*, atrage atenția că mobilizarea unei armate constituie o operațiune care are tendința de a deveni din ce în ce mai dificilă, din cauza efectivelor numeroase, și că ”intervalul de timp dintre declarația de război și începutul acesteia se reduce din ce în ce mai mult și tinde la zero”¹¹. El pune întrebarea: „Ce pericol este cel mai mare în timpul primelor

zile ale unui război?”¹². Răspunsul său la această întrebare a fost următorul: „Atacul neașteptat dat de forțele inamice contra armatei noastre în plină transformare și descurajarea generală pe care acest atac poate să o producă”¹³.

Analizând posibilitățile inamicului de a începe agresiunea, generalul Rosetti ajunge la concluzia că surpriza poate fi realizată ca urmare a unui atac aerian: „Acest atac este sigur, pentru că aviația este totdeauna gata, pentru că efectul său material este mai mare și pentru că efectul său moral este și mai mare, și pentru că a descuraja chiar de la început adversarul și a-i încurca mobilizarea și concentrarea forțelor sale armate constituie un obiectiv nu numai normal, ci obligatoriu”¹⁴.

Concepția conform căreia războiul va începe printr-un atac aerian, aplicare a principiului surprinderii, a fost comună mai multor autori români. G. Vizanti și Scarlat Urlățianu, în lucrarea lor *Strategia românească în viitorul război*¹⁵, afirmă că superioritatea strategică inițială va fi realizată utilizând căi diferite în raport cu cele ale trecutului, din cauza condițiilor noi ale unei eventuale conflagrații, dar și a mijloacelor de luptă apărute în primul conflict mondial: aviația, tancurile și arma chimică.

Autorii sus-menționați considerau că, dacă Napoleon obținuse superioritatea strategică inițială grație „picioarelor soldaților” (adică prin manevre bine concepute și executate), dacă Moltke cel Bătrân o realizase printr-o concentrare judicioasă a forțelor în timp ce Moltke cel Tânăr reușise aceasta printr-o subtilitate de organizare (corpurile de armată din rezervă), într-un război viitor ea va fi obținută prin surpriza de la început, chiar dacă aceasta semnifică violarea tratatelor și a normelor de drept internațional.

O țară având intenții agresive nu va mai lăsa victimei sale timpul necesar de a lua măsuri de siguranță: „Invazia va fi echivalentă cu declarația de război, lăsând ca interpretarea faptului să fie judecată la masa verde, cum au fost judecate, până în prezent, acțiunile învingătorilor”¹⁶.

Cei doi autori prezintă tabloul acțiunilor inițiale ale confruntării în modul următor: „Pentru realizarea surprizei, și în special pentru a obține chiar de la început superioritatea, cu urmări incalculabile, dacă nu chiar decisive, marcată de bulversarea și dezorientarea tuturor operațiunilor de mobilizare ale țării, aviația inamică va ataca centrele vitale, secundată de numeroase trupe mobile”¹⁷.

Începutul războiului printr-o acțiune de amplasare a aviației a fost prevăzut, de asemenea, de generalul I. Sichitiu și colonelul A. Ioanițiu. Cei doi autori ai lucrării *Elemente de strategie* consideră că aviația de bombardament ar putea executa lovituri în spatele frontului, în adâncimea teritoriului. „Această activitate a aviației de bombardament va începe chiar din prima zi de mobilizare și va continua fără încetare în timpul concentrării, manevrei strategice și bătăliei”¹⁸.

Aviația ar putea lovi trupele inamice în mișcare sau în staționare, căile de comunicații, nodurile de comunicații, obiectivele industriale, economice, dar și centrele politice.

Autorii afirmă, în concluzie, că intervenția aviației în teatrele de operațiuni „va paraliza sau cel puțin va întrerupe întreaga activitate din spatele frontului, blocând astfel mișcările și aprovizionarea”¹⁹. Această analiză va fi confirmată integral de evenimente: la 1 septembrie 1939 Germania atacă Polonia, fără declarație de război prealabilă (acțiunile au început printr-un atac de amplasare al aviației, care a reușit, în câteva zile, să neutralizeze aviația poloneză, transporturile, comandamentul trupelor).

În același timp, pe teritoriul polonez au intrat trei grupări de forțe, reunind un număr considerabil de tancuri, ale căror acțiuni s-au desfășurat rapid, paralizând tot teritoriul.

Alți specialiști români au adus contribuții interesante la analiza aviației ca element strategic în configurația războiului modern: Emanoil Leoveanu²⁰, Dumitru I. Georgescu²¹, Mircea Bianu²², D. S. Drăgan²³, Gh. Vasilescu²⁴, V. Chițu²⁵, Const. Telemac²⁶, Florin Georgescu²⁷, Radu Dinulescu²⁸, Gheorghe Cristescu și Vladimir Poltaraschi²⁹, Iacob Bălan³⁰, V. Economu³¹, H. Dimitriu³², Gh. Constantinescu³³, I. Drăgan³⁴, I. T. Ciulpan³⁵, Mihail P. Grigoriu³⁶, Constantinescu Berzelie³⁷, Gh. Săruleanu³⁸, St. Cernătescu³⁹, M. Schina⁴⁰, Al. Sahini⁴¹, Eugeniu Săvulescu⁴² ș.a.

NOTE:

¹ *Tabele de efectivele corpurilor și serviciilor pe exercițiul 1920-1921*, București, Tipografia Curții Regale F. Göbl & Fiii, 1920, p. 201.

² *Arhivele Ministerului Apărării Naționale, fond 948 RS Secțiunea 2, dosar no. 663, p. 3.*

³ *Legea relativă la modificarea legii de organizare a armatei*. București, 1932, p. 15.

- ⁴ Ibidem, p. 14.
- ⁵ Arhivele Ministerului Apărării Naționale, fond 948 RS Secțiunea 2, dosar no. 1515, p. 46.
- ⁶ Ibidem, p. 39.
- ⁷ „Monitorul Oficial“, no. 266/ 14.11.1936.
- ⁸ Arhivele Ministerului Apărării Naționale, fond Ministerul Aerului și Marinei, dosar no. 15/1939, p. 2.
- ⁹ ANTON, Marin T., **Bombardamentul aerian**.
- ¹⁰ Idem, **Pericolul aerian și măsurile de apărare**.
- ¹¹ ROSETTI, Radu, *Problema militară românească – alaltăieri-ieri-azi*, București, 1934, p. 16.
- ¹² Ibidem.
- ¹³ Ibidem.
- ¹⁴ Ibidem.
- ¹⁵ VIZANTI, G., URLATIANU, Scarlat, **Strategia românească în viitorul război**. București, Tipografia Curții Regale F. Göbl & Fiii, 1932, 393 p.
- ¹⁶ Ibidem, p. 278.
- ¹⁷ Ibidem.
- ¹⁸ SICHITIU, Ion, IOANIȚIU, Alexandru, **Elemente de strategie**, București, Cartea Românească, 1936, p. 200.
- ¹⁹ Ibidem.
- ²⁰ LEOVEANU, Emanoil, *Organizarea apărării contra aeronavelor prin artilerie și mitraliere*, „România Militară“, mai 1921 ; *Aeronautica și modul ei de acțiune*, „România Militară“, iulie-august-septembrie 1922.
- ²¹ GEORGESCU, Dumitru I., *Siguranța tactică față de noile programe ale artileriei și aviației*, „România Militară“, octombrie-noiembrie-decembrie 1922.
- ²² BIANU, Mircea, *Evoluția artileriei a. a. la noi și importanța ei în lupta aeriană*, „România Militară“, februarie 1926.
- ²³ DRĂGAN, D. S., *Formațiunile de marș și acțiunea aviației*, „România Militară“, februarie 1926.
- ²⁴ VASILESCU, Gh., *Războiul Aero-chimic*, „România Militară“, iunie 1926.
- ²⁵ CHIȚU, V., *Apărarea antiaeriană a unităților, în cursul bătăliei, contra atacurilor de avioane de la mică înălțime*, „România Militară“, ianuarie 1932.
- ²⁶ TELEMĂC, Const., *Ideile moderne pentru întrebuințarea aviației ca mijloc de acțiune al armeei chimice în faza mobilizării și la concentrare*, „România Militară“, ianuarie 1927.
- ²⁷ GEORGESCU, Florin, *Necesitatea completării mijloacelor de apărare contra aeronavelor încă din timp de pace*, „România Militară“, aprilie 1927.
- ²⁸ DINULESCU, Radu, *Cooperarea aviației de luptă cu forțele terestre în bătălie*, „România Militară“, iulie-august 1927.
- ²⁹ CRISTESCU, Gheorghe și POLTARASCHI, Vladimir, *Acțiunile de asalt ale aviației*, „România Militară“, octombrie 1928.
- ³⁰ BĂLAN, Iacob, *Criza tirului aerian*, „România Militară“, septembrie 1932.
- ³¹ ECONOMU, V., *Aviația în prezent și viitor*, „România Militară“, aprilie 1932.
- ³² DIMITRIU, H., *Influența progreselor tehnice ale aviației asupra operațiunilor terestre*, „România Militară“, mai 1932.
- ³³ CONSTANTINESCU, Gh., *Aviația în războiul de munte*, „România Militară“, septembrie 1933.
- ³⁴ DRĂGAN, I., *Aviația și pacifismul*, „România Militară“, noiembrie 1933; *Acțiunea aviației în lupta detașamentelor și în munți*, „România Militară“, octombrie 1935.
- ³⁵ CIULPAN, I. T., *Există într-adevăr un pericol aerochimic*, „România Militară“, ianuarie 1934.
- ³⁶ GRIGORIU, Mihail P., *Războiul terestru sau aerian*, „România Militară“, februarie 1934.
- ³⁷ CONSTANTINESCU-BERZELIE, *Apărarea aeriană a populației civile*, „România Militară“, iulie-august 1934.
- ³⁸ SĂRULEANU, Gh., *Apărarea industriei și regiunilor petrolifere față de un eventual atac aerian*, „România Militară“, septembrie 1934.
- ³⁹ CERNĂTESCU, St., *Problema apărării contra atacurilor aeriene*, „România Militară“, octombrie 1934.
- ⁴⁰ SCHINA, M., *Marea, Pământul și Aerul*, „România Militară“, ianuarie 1935.
- ⁴¹ SAHINI, Al., *Acțiunea directă a aviației în lupta infanteriei*, „România Militară“, februarie, 1935; *Aeronautica în cadrul Corpului de armată și al diviziei*, București, 1937, p. 55.
- ⁴² SĂVULESCU, Eugeniu, *Aeronautica maritimă*, „România Militară“, iulie-august 1935.

Dr. Constantin-Ion MARINESCU este profesor la Liceul Charles Laugier din Craiova, doctor în științe al Universității Sorbona din Paris, autor și coautor a peste 15 volume. A publicat numeroase articole în reviste și cotidiene și a susținut numeroase comunicări științifice, inclusiv la sesiuni internaționale. I s-au conferit cinci premii literare.

UN VIITOR SPAȚIU DE PROSPERITATE, STABILITATE ȘI SECURITATE: EUROREGIUNEA MĂRII NEGRE

Vasile POPA

Începutul anului care premerge integrarea României în marea familie a popoarelor Europei marchează un pas înainte, decisiv, al politicii externe românești, prin impunerea, pe firmamentul ideilor și acțiunilor de edificare democratică regională, a consacrării zonei Mării Negre ca „spațiu de cooperare reală, în cadrul unui proces multilateral, susținut de partenerii europeni, ce poate consolida funcționarea principiilor și valorilor democratice în statele din zonă”¹, stabilitatea și securitatea continentului.

Demersurile se plasează în dimensiunea generoasă a obiectivelor incluse în mandatul țării noastre la Președinția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, responsabilitate care se întinde pe perioada noiembrie 2005 – mai 2006. Acest mandat, recunoscut ca o oportunitate pentru sporirea contribuției României la consolidarea mandatului politic al Consiliului Europei, la întărirea stabilității și securității Europei și continuarea procesului de reunificare a acesteia, are ca obiective: promovarea standardelor democratice și a bunei guvernări, intensificarea protecției generale a drepturilor omului pe continent, inclusiv în zone în care sistemele existente nu sunt încă eficiente; dezvoltarea de societăți integratoare, prin sprijinirea diversității și a dialogului între regiuni și culturi; intensificarea eficienței și a coerenței arhitecturii instituțiilor europene.

Momentul-cheie de propulsare a inițiativei la care vom face referire îl reprezintă reuniunea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), de la sfârșitul lui ianuarie a.c., în cadrul căreia șeful statului român a adus în discuție necesitatea demarării Proiectului Congresului Puterilor Locale și Regionale din Europa (CPLRE) privind crearea unei Euroregiuni a Mării Negre, ca activitate dedicată „promovării democrației la nivel local și, de aici, a consolidării fundamentului pe care se susține întreg edificul democratic regional”².

Este știut faptul că ideea realizării unui asemenea proiect se înscrie într-unul din obiectivele importante, adaptate la noile realități, ale CPLRE, cel privitor la „încurajarea creării de euroregiuni”. Exemplul creării și lansării Euroregiunii Adriatice (în luna februarie 2006) este de bun augur pentru noua euroregiune, a Mării Negre. Problemele politice, economice și de securitate ale Europei de Sud-Est le includ și pe cele ale spațiului Mării Negre, justificând susținerea obiectivului întăririi cooperării transfrontaliere, regionale și interregionale pentru promovarea păcii, democrației și a durabilității în regiunea Pontului Euxin. Cooperarea regională și locală joacă un rol important în realizarea protecției și gestiunii durabile a bazinului Mării Negre, a stabilității și durabilității dezvoltării sale.

Reuniunea de lansare a proiectului Euroregiunii Mării Negre, ce a fost preconizată să aibă loc în luna martie a.c., sub președinția română a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei, prilejuiește realizarea unui dialog deschis asupra modalităților de cooperare în cadrul viitoarei euroregiuni, de consolidare a proceselor democratice din zonă și a bunei guvernări. Iată cum, cu sprijinul important al Consiliului Europei, capitalul democratic existent în sud-estul Europei începe să fie extins în vecinătatea imediată. În acest cadru, România are posibilitatea să-și ofere propria experiență a tranziției, acquis-ul său în materie de bune practici și în promovarea relațiilor de bună vecinătate, respectarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, a pluralismului și relațiilor interconfesionale.

Ca și în cazul Mării Adriatice, și Marea Neagră se confruntă, ca spațiu marin, cu numeroase probleme de mediu și dezvoltare, privind poluarea din surse de uscat și de pe mare, transportul substanțelor și bunurilor periculoase, afectarea resurselor piscicole și de mamifere marine, deteriorarea

calității apei, modificarea regimului salinității, a echilibrului fragil al ecosistemului marin etc. Dacă vedem viitorul regiunii în ansamblul său, toate aceste chestiuni trebuie să fie și vor fi abordate de o manieră globală, cu ajutorul mecanismelor de cooperare transfrontalieră și interregionale. Multiplele programe și instrumente de care beneficiază zona vor consolida cooperarea regională, cu ajutorul statelor riverane, al UE și al ONU.

Aspectele marine, maritime și costiere sunt cele care intră în preocupările majore de dezvoltare viitoare a regiunii Mării Negre. Este de așteptat ca noua inițiativă să permită atingerea obiectivului dezvoltării durabile a euroregiunii și ameliorarea calității vieții locuitorilor săi.

Gestionarea integrată a problemelor ecosistemului, cooperarea transfrontalieră consolidată, voiața politică și activitățile coordonate, dar și apropierea finanțării și parteneriatele între puterile publice, parlamente, autorități regionale și locale, sectorul privat și societatea civilă vor avea un rol însemnat în dezvoltarea accelerată a euroregiunii.

Firește însă că dezvoltarea Euroregiunii Mării Negre depinde în mare măsură de modul în care este asigurată securitatea și stabilitatea acesteia, de rapiditatea cu care statele și instituțiile internaționale reușesc să înlăture conflictele „înghețate” din zonă. În același timp, trebuie arătat că rămânerea în urmă, din punct de vedere al dezvoltării, a multor state ale zonei oferă un teren propice acțiunii grupărilor criminale transnaționale. Plasarea bazinului Mării Negre la linia de contact a Europei cu Asia așază, de asemenea, statele spațiului la confluența drumurilor migrației ilegale, traficului de droguri, contrabandei, care au un impact negativ asupra evoluției euroregiunii.

Dacă dificultăților interne li se adaugă pericolul amplificării componentei ideologice – cu intoleranța etnică și religioasă, xenofobia și antisemitismul în regenerare -, dar și presiunile economice și politice ale Rusiei exercitate asupra unora din statele regiunii, este evident că responsabilitatea stabilizării și dezvoltării durabile a zonei este o sarcină deloc ușoară. Nu trebuie omise din calcul nici încălcarea gravă a drepturilor omului, lipsa unor mecanisme reale ale economiei de piață, sărăcia, corupția, concentrarea puterii în mâinile unor clanuri mafioate, dacă le-am reitiera doar pe cele mai importante din fenomenele ce se manifestă în prezent în multe din statele spațiului, toate constituind o frână serioasă în calea propășirii rapide și

durabile a regiunii.

Fără îndoială că Euroregiunea Mării Negre își poate pune în valoare marele potențial de care dispune din punct de vedere al comerțului, turismului, transportului de resurse energetice. Aflată la intersecția unor spații geopolitice și geoeconomice, Euroregiunea Mării Negre prezintă un interes comercial care, pe măsura accederii resurselor caspice și ale Asiei Centrale pe piețele de energie europeană și mondială, va crește tot mai mult. În condițiile în care instituțiile de securitate europene și euro-atlantice vor acționa mai dinamic și mai decis în zonă, statele euroregiunii vor avea noi oportunități de întărire a formatelor de cooperare existente, care, corelate cu existența UE și complementaritatea cu inițiativele regionale de succes³, vor juca un rol catalizator al demersurilor proprii de dezvoltare accelerată și durabilă, la începutul secolului XXI.

Țările riverane Mării Negre au încă de luptat cu moștenirea istorică, dificultățile procesului de reformă către democrație și economia de piață, care impietează asupra implicării lor în cooperarea și integrarea regională. Acestora li se adaugă problemele economice și politice interne, aspectele conflictuale, multitudinea amenințărilor din mediul regional de securitate, care marchează semnificativ cooperarea și integrarea regională.

Pozitiv este faptul că, pe plan regional, ființează mecanisme și organizații cunoscute, destinate cooperării economice, politice și militare, care consolidează procesul de dezvoltare durabilă, în stabilitate și securitate al statelor spațiului. Am menționa aici: Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră, Conferința pentru Securitate Regională la Marea Neagră, Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră, Brigada Sud-Est Europeană, Forța Multinațională de Pace pentru Europa de Sud-Est, Inițiativa pentru Apărarea Granițelor. Regiunea Mării Negre este, în același timp, supusă unor reale presiuni externe, care aparțin de mecanismele de control internațional al traficului de droguri, arme și persoane, de combatere a crimei organizate, de exploatarea și transportul spre Occident al resurselor energetice din arealul Mării Caspice, politica de vecinătate a UE și de extinderea acestei organizații, ca și a NATO, mai departe, spre est.

Proiectul Euroregiunea Mării Negre va profita, desigur, de efectele benefice pe plan securitar și al dezvoltării ale numeroaselor mecanisme speci-

face care funcționează aici, la inițiativa organizațiilor internaționale de securitate: Programul pentru Dezvoltare lansat de ONU, Parteneriatul pentru Pace inițiat de NATO, Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei, Planul de Acțiune pentru Parteneriatul Individual cu țările din regiunea Mării Negre, Programul „Securitatea de mediu și substanțele toxice implicate în transportul de petrol și gaze în Marea Neagră și regiunea Mării Caspice”, Forța Ecologistă de Intervenție Dunăre – Marea Neagră, ca și alte programe inițiate de OSCE, GUAM și CSI.

Dezvoltarea Euroregiunii Mării Negre va fi, de asemenea, influențată corespunzător de noile forme de cooperare multiplă, interdependente, cu deschidere în toate domeniile, de activitatea inițiativelor Comisia UE pentru Comunicare în Privința Cooperării de Mediu în regiunea Dunăre – Marea Neagră sau Comisia Mării Negre, cu efecte importante în politica de mediu, ca și a celor pe plan cultural, științific, diplomatic etc.

Lansarea proiectului noii euroregiuni, sub patronajul Congresului Puterilor Locale și regionale, for al Consiliului Europei, în prezența reprezentanților guvernelor, autorităților locale și regionale din statele vizate, precum și a reprezentanților societății civile, organizațiilor regionale și internaționale interesate, oferă posibilitatea exprimării, prin textul Declarației politice adoptate, a angajamentului consolidării proceselor democratice în spațiul extins al Mării Negre, dezvoltării unei bune guvernări, care să ajute la propășirea statelor

zonei și, implicit, a regiunii, în ansamblu, și reprezintă, cum apreciază șeful statului român, „un pas esențial pentru deschiderea dialogului la nivelul administrațiilor locale”⁴. România își asumă, prin semnarea textului acestei declarații și finalizarea lansării noului proiect al Consiliului Europei, îndeosebi responsabilitatea „producerii de evoluții pozitive înspre est – evoluții de securitate, de dezvoltare, de stabilitate”⁵, ca țară puternic ancorată în sistemul de securitate și în realitățile lumii civilizate și care dezvoltă democrația la est de frontierele NATO și UE.

NOTE:

¹ *Discursul președintelui României, Traian Băsescu, la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, 25.01.2006, www.presidency.ro*

² *Ibidem.*

³ *Vezi Dr. Grigore ALEXANDRESCU și Alexandra SARCINSCHI, Modalități și posibilități de amplificare a cooperării în zona Mării Negre, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, pp. 8-12.*

⁴ *Comunicatul de presă al Președinției privitor la alocuțiunea președintelui României, Traian Băsescu, din 17 februarie a.c., la deschiderea lucrărilor conferinței internaționale „Dezvoltarea infrastructurii în zona Mării Negre în noul context euro-atlantic”, de la Camera de Comerț și Industrie a României, www.presidency.ro*

⁵ *Alocuțiunea președintelui României, Traian Băsescu, la inaugurarea Institutului Diplomatic Român, 27.01.2006, www.presidency.ro*

Colonelul (r.) Vasile POPA este cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

PROSPECONOMIE MILITARĂ - DETERMINĂRI ȘI PERSPECTIVE PENTRU O ECONOMIE A SISTEMULUI DE MANAGEMENTE ÎN DOMENIUL MILITAR

Dr. Maricel POPA

Analizând sistemul militar ca sistem economic și luând în calcul funcțiile logistică și financiar-contabilă ale acestuia, ce determină planificarea și utilizarea resurselor specifice necesare atingerii obiectivelor stabilite, propunem o nouă și modernă abordare economico-managerială în generarea și utilizarea resurselor, prin disciplina denumită prospeconomie, altfel spus economia managementului, demers științific ce va conduce la optimizarea proiectării și administrării oricărui sistem.

După cum se cunoaște, planificarea apărării este atribut și componentă esențială a politicii de apărare, reprezentând un complex de activități și măsuri care vizează promovarea intereselor naționale, definirea și îndeplinirea obiectivelor securității naționale în domeniul apărării.

În acest complex de acțiuni este inclusă și activitatea prin care sunt stabilite volumul, structura și modul de alocare a resurselor umane, materiale, financiare și informaționale necesare materializării obiectivelor fundamentale ale apărării naționale.

Pentru realizarea acestor obiective și a sarcinilor ce-i revin din documentele care fundamentează planificarea apărării, precum și pentru stabilirea responsabilităților structurilor organizatorice cu atribuții în acest domeniu, în Ministerul Apărării Naționale se află în derulare sistemul privind planificarea, programarea, bugetarea și evaluarea forțelor, activităților și resurselor.

Reamintind aspectele de mai sus, am dorit să scoatem în evidență faptul că, în condițiile date, abordarea unor tematici mai aparte, așa cum ar fi, de exemplu, interoperabilitatea, codificarea sau standardizarea sistemelor militare, nu se poate efectua decât printr-o analiză a interdependenței ce se manifestă între coordonatele economice și cele militare ale sistemelor, respectiv prin analiza consecințelor economice și militare pe care le

determină această interdependență. Deși apărarea națională face parte din rândul utilităților publice, este relevant faptul că nu întotdeauna contribuabilii resimt aceste utilități în beneficiul lor imediat. Doar perturbarea mediului de securitate aduce în centrul atenției sociale importanța asigurării apărării naționale și, implicit, a asigurării resurselor care-i sunt necesare. Din această cauză, opinăm că analiza interacțiunii dintre mediul de securitate – politica de apărare – economia națională nu poate ignora noua dimensiune economică a războiului, ca fenomen social, precum și învățămintele desprinse din derularea managementului crizelor în diferite domenii și, în primul rând, în domeniul economico-financiar. Apreciem, astfel, că noile niveluri așteptate, virtuale, ale culturii economice și militare, precum și ale rezultatelor managementului organizațional pot permite exprimarea unor opinii referitoare la noile provocări ale începutului de secol, în domeniu.

Orice abordare sistemică a unui sistem militar oarecare scoate în evidență faptul că el este, în același timp, și un sistem economic. Sub acest dublu aspect, sistemul militar are toate funcțiile importante care îl determină, dar, prin prisma obiectivului nostru, vom scoate în evidență funcția logistică și funcția financiar-contabilă. Prin concretizarea lor, cele două funcții determină, în mod foarte simplificat, planificarea și utilizarea resurselor specifice, necesare atingerii de către sistem a obiectivelor propuse.

În domeniul economic, funcția logistică este definită ca un „ansamblu de activități ce au drept scop punerea la dispoziție, cu cel mai scăzut cost, a unei cantități dintr-un produs, la locul și momentul unde există o cerere pentru respectivul produs. Această funcție folosește sistemele logistice care nu distribuie doar mărfuri și servicii pentru a satisface nevoile și dorințele materiale, propagând

și ideile aferente progresului cultural, social și economic. Această funcție este în legătură de interdependență cu funcția de cercetare-dezvoltare, funcția de producție, funcția comercială, funcția financiar-contabilă și funcția de personal, primind și oferind la rândul ei informații prețioase.”²¹ De altfel, aceste funcții constituie un ansamblu „unitar, cu caracter dinamic și prezintă legături interne de interdependență ce epuizează toate activitățile componente care concură la realizarea obiectului de activitate al sistemului.”²²

La acest nivel al demersului nostru, considerăm că este important de scos în evidență faptul că fiecare funcție, din cele menționate anterior, determină un management distinct, specializat.

Altfel spus, orice sistem există și rezistă prin funcționarea concomitentă a mai multor managemente.

Cu cât un sistem este mai complex, cu atât mai multe și mai diversificate sunt managementele intrinseci. De exemplu, din punct de vedere conceptual, și pe baza celor prezentate mai sus, putem aprecia că interoperabilitatea logistică, instrumentată financiar și reflectată în contabilitate, poate fi abordată și ca un scop (obiectiv) economic.

În aceste condiții, codificarea sau standardizarea pot fi sau pot deveni modalități (tehnici) cu ajutorul cărora poate fi atins obiectivul stabilit.

Pentru a evidenția unele aspecte economico-financiare privind interoperabilitatea, codificarea și standardizarea în domeniul logisticii, vom reduce definiția acesteia la „arta de a dispune de resursele necesare în timpul și locul dorit.”²³

În mod relevant, funcția financiar-contabilă participă la îndeplinirea funcției logistice prin cele două elemente principale, care o și definesc:

a) activitatea financiară, cu atribuții de: previziune, în privința asigurării resurselor financiare; de utilizare a resurselor disponibile; de control privitor la modul de respectare a disciplinei financiare; de relații cu băncile, cu furnizorii și beneficiarii; operațiuni de încasări și plăți; urmărirea și recuperarea debitelor etc.

b) activitatea contabilă, cu atribuții de: evidențiere sintetică și analitică a elementelor patrimoniale; de analiză a activității economico-financiare, în primul rând a costurilor; de asigurare a inventarelor care să reflecte situația mijloacelor și resurselor; de prelucrare a datelor, în vederea obținerii informațiilor financiare etc.

Bugetul de venituri și cheltuieli și bilanțul con-

tabil reprezintă cele două instrumente de bază ale managementului economico-financiar.

În mod particular, activitatea financiar-contabilă are ea însăși ca scop asigurarea interoperabilității cu alte sisteme, folosește standardizarea, în ceea ce privește principiile și procedurile specifice, și utilizează sisteme de codificare și clasificare. În acest sens, contabilitatea reprezintă, în sine, un sistem de codificare specific, iar perfecționarea, în viitor, a standardelor contabile îi vor asigura o și mai mare eficiență.

De asemenea, activitatea financiar-contabilă utilizează și un sistem specializat de clasificare, aceasta fiind clasificarea indicatorilor financiari.

Elementele prezentate anterior pot fi concretizate în desfășurarea funcției logistice. Pentru exemplificare, dorim să accentuăm asupra faptului că asigurarea codificării valorilor materiale determină contabilizarea lor, sintetică și analitică, în mod corect și operativ, oferind, astfel, deciziei militare, informațiile necesare.

În proiectarea unei noi și moderne abordări economico-manageriale, opinăm că a sosit momentul pentru a analiza posibilitatea concretizării și unui alt fel de a analiza problematica generării și utilizării resurselor, luând în considerație efectele benefice previzionate ale dezvoltării viitoare și fără a ignora posibilele efecte nedorite ale acesteia.

În cartea sa **Introduction to the Study of the Future** (New York, 1969), Watt Kenneth vorbea despre *efectul Titanic*, formulând principiul potrivit căruia “mărimea dezastrelor descrește pe măsură ce oamenii le cred posibile și proiectează prevenirea sau minimizarea efectelor lor.”²⁴

Ca prognoză, în societatea viitorului, producția și utilizarea curentă a valorilor informaționale vor determina coordonatele unui mediu firesc.

Dar, în același timp, trebuie afirmat că o informație neanalizată, nemonitorizată sau nestocată, nu poate deveni o valoare, în sensul deplin al cuvântului, și, implicit, nu poate fi utilizată ca sursă sau resursă, după caz.

De asemenea, este ușor observabil faptul că unele concepte, printre care și interoperabilitatea, standardizarea și codificarea, sunt folosite în toate domeniile vieții sociale și, uneori, adaptate în funcție de interesele acestora.

Având în vedere toate aspectele menționate, propunem o modalitate nouă de sistematizare a tuturor elementelor care, în prezent, sunt sau par dispartate, sub forma unei discipline integratoare,

care să accepte și să facă față la provocările secolului al XXI-lea.

Vom denumi această disciplină **prospeconomia**. Etimologic, acest cuvânt provine din contopirea unor cuvinte din limba latină și limba greacă, astfel:

a) **prospicio** (lat.) – a privi înainte, a fi prevăzător; din aceeași familie de cuvinte mai fac parte: *prospicue* – cu prevedere și *prospiciuus* – prevăzător;

b) **oikia, oekos** (gr.) – casă, mediu;

c) **nomos** (gr.) – lege, regulă, normă.

În concepția noastră, *prospeconomia* este știința care studiază procesele și relațiile determinate de generarea și utilizarea resurselor într-un sistem oarecare.

Scopul unui asemenea demers științific îl poate constitui optimizarea proiectării și administrării oricărui sistem.

În mod esențializat, *prospeconomia* poate fi definită ca **știința economiei sistemului de managemente sau a managementului managementelor**. Apreciem, astfel, că *prospeconomia* este aplicabilă, în mod adecvat, tuturor domeniilor vieții sociale, dar, având în vedere tematica noastră, vom încerca o structurare a celei militare (aplicabilă sistemului militar).

În opinia noastră, **prospeconomia militară** poate fi sistematizată, conceptual, astfel:

I. Sistemul de planificare:

A. Planificarea militară (cerințe operaționale, scenarii strategice, planuri de operații etc.):

a) planificarea strategică;

b) planificarea operativă curentă;

c) planificarea logisticii acțiunilor militare (când nu este inclusă, distinct, la pct. a) și b));

d) subsistemul programării militare.

B. Planificarea economico-financiară (generarea și regenerarea resurselor):

a) planificarea resurselor umane;

b) planificarea resurselor financiare;

c) planificarea resurselor materiale;

d) subsistemul regenerării resurselor;

e) subsistemul programării economico-financiare;

f) subsistemul de achiziții;

g) subsistemul bugetării (definim bugetarea ca un ansamblu de tehnici și metode pentru antecalculația costurilor de oportunitate, determinate în procesul decizional și incluse în planuri și programe).

II. Sistemul de execuție a planurilor (utilizarea resurselor):

a) execuția planurilor militare;

b) execuția bugetară (a bugetelor);

c) execuția planurilor logistice;

d) subsistemul administrativ (include și gestiunile);

e) contabilitatea;

f) alte subsisteme adiacente procesului de execuție a planurilor.

III. Sistemul de evaluare a execuției planurilor (analiză și control):

a) *subsistemul evaluării forțelor;*

b) *subsistemul evaluării activităților;*

c) *subsistemul evaluării utilizării resurselor;*

d) *subsisteme adiacente evaluării:*

- controlul intern;

- controlul financiar;

- auditul public intern;

- analiza economico-financiară (inclusiv analiza cost-beneficiu/eficacitate);

- managementul calității totale etc.

IV. Elemente de integrare, adaptare și standardizare a sistemelor militare (în domeniul operațional, tehnic și administrativ):

a) subsistemul standardizării propriu-zise (compatibilitate, interoperabilitate, interschimbabilitate, comunitate etc.);

b) subsistemul codificării;

c) subsistemul de socializare și motivare a personalului;

d) alte subsisteme de clasificare (ordonare, categorisire etc.);

e) elemente adiacente, privind: valorificarea, raționalizarea, conversia etc.;

f) subsistemul de integrare și adaptare la mediu.

Menționăm că și resursele informaționale (ca și cele naturale, de altfel) pot fi incluse, analizate și sistematizate potrivit *prospeconomiei*.

Este cunoscut faptul că managementul reprezintă unul din factorii esențiali care fac posibilă integrarea oamenilor într-o activitate comună, în vederea realizării unor performanțe superioare sumei performanțelor pe care fiecare le-ar fi realizat în mod individual.

Într-un mod sintetic, vom afirma că *prospeconomia* înseamnă economia managementului, respectiv conducere, simplificare, raționalizare, specializare, diviziunea muncii, motivare, control,

cercetare, dezvoltare, legalitate, structuri organizatorice raționale, instruire și calificare orientate spre dezvoltare, capacitate sporită de adaptabilitate la schimbările mediului unității, toate acestea abordate economic și îndreptate către un singur sens (scop, finalitate), eficiența.

Asupra prospeconomiei militare vom reveni cu detalii concrete, privind latura sa practic-aplicativă.

NOTE:

¹ Ioan Constantin DIMA, **Sistemul logisticii firmei**, Editura Tehnică, București, 1997, p.30.

² Ibiem, p.30.

³ W.H.NEWMAN, **L'art de la gestion**, Paris, Dunod, 1969, p.225.

⁴ Cf. Gabriel MIHAI, **Modelarea și simularea proceselor economice**, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, p.37.

Generalul de brigadă Maricel POPA este doctor în științe militare și îndeplinește funcția de locțiitor al șefului Direcției Financiar-Contabile.

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL ȘI ARMELE NECONVENȚIONALE

Dr. Massimo MAURO*

În articol sunt prezentate armele neconvenționale care pot fi folosite în războiul informațional și evaluate implicațiile strategice și consecințele utilizării armelor de către actorii nonstatali.

Sunt subliniate, de asemenea, amenințarea reprezentată de aceste arme și măsurile de prevenire a lor. În note se arată de ce metodele convenționale de neproliferare nu sunt eficiente în fața acestei amenințări.

Introducere

Războiul informațional¹ continuă să fie obiectul unei atenții sporite și include diferite tipuri de arme direcționate energetic (DEW)², ca și armele neconvenționale. Utilizarea armelor neconvenționale în războiul informațional nu a fost analizată în profunzime. Articolul nostru nu-și propune o tratare cuprinzătoare a acestei arii, ci mai degrabă vrea să stimuleze eventuale discuții.

O taxonomie simplificată a armelor neconvenționale

Rezoluția ONU nr. 46/36 L (6 decembrie 1991), denumită „Transparență în armamente”, impunea Secretarului General să instituie și să mențină la sediul central al Națiunilor Unite din New York un Registru universal și nediscriminatoriu al armelor convenționale, care să conțină informații furnizate de statele membre cu referire la holdingurile militare, procurarea prin producție națională și politici relevante.

Registru cuprinde șapte categorii principale de arme convenționale, și anume: tancuri de luptă, vehicule blindate de luptă, sisteme de artilerie de calibru mare, avioane de luptă, elicoptere de atac, nave de luptă (inclusiv submarine), ca și rachete și lansatoare de rachete.

* Opiniile exprimate în acest articol sunt ale autorului și nu reprezintă punctele de vedere ale Consiliului Uniunii Europene, ale Secretariatului General și nici ale altei instituții europene.

Vom considera arme neconvenționale toate celelalte arme ce nu sunt incluse în această categorie.

Putem grupa armele neconvenționale astfel:

- arme NBC (nucleare, biologice și chimice)³;
- NLW (arme neletale)⁴.

Această nouă categorie de arme include, printre altele, armele utilizate în operații de contrainsurgență și control al mulțimii (de ex.: taser®, stun gun, arme cu microunde de putere joasă etc.);

- BIW (armament bazat pe unde și informații), categorie ce include:

- arme direcționate energetic (DEW), cum ar fi laserele, arme cu microunde de putere înaltă (HPM), arme cu particule;

- arme bazate pe impuls electromagnetic (EMP), arme nefocalizate (bombe electronice)⁵;

- NBW (arme bazate pe rețea).

Sunt incluși aici toți agenții bazați pe software (viruși, cai troieni, viermi, alți vectori de propagare și încărcare). Am exclus în mod deliberat armele bazate pe energie cinetică (transportoare), datorită faptului că există prea puține dovezi ale utilizării lor. Proliferarea și controlul armelor NBC au fost amplu cercetate și continuă să fie cercetate în mod activ; mai mult, acestea sunt subiectul unui număr de tratate internaționale⁶ și activități de monitorizare. În schimb, BIW și NBW nu au fost cercetate în extenso, cel puțin nu în literatura „deschisă”, poate și datorită naturii secrete a unui număr semnificativ de proiecte.

Aplicațiile BIW ȘI NBW în războiul informațional

Dezvoltări recente

În conflictele recente, cum a fost cel dintre SUA și Irak (2003), activitatea războiului informațional

deja a crescut evident, comparativ cu conflictele anterioare. Este foarte posibil ca acesta să fi contribuit la furnizarea forțelor SUA cu superioritate aeriană și spațială, dar și cu superioritate informațională, deși diferența tehnologică dintre forțele inamice indica o confruntare inegală.

Nu se știe dacă armele NBW au fost desfășurate, deși pare puțin probabil, utilizarea lor nefiind necesară pentru obținerea superiorității informaționale.

Aceasta ne duce către o concluzie inițială: în conflictele viitoare, sunt posibile atât creșterea utilizării armelor BIW, cât și desfășurarea armelor HPM. Cum sublinia, în anul 2000, colonelul Walling, în lucrarea referitoare la armele HPM: „*Concluzia acestui studiu este următoarea: tehnologia microundelor de putere înaltă e gata să înceapă tranziția către armele active în armata SUA*”⁷.

Dezvoltări ale armelor DEW

Dat fiind că există puține date precise despre caracteristicile armelor direcționate energetic (DEW) desfășurate, eficacitatea apărării împotriva acestei clase de arme nu poate fi determinată cu ușurință. Trebuie, oricum, să amintim în trecere că măsurile de defensivă eficiente în cazul armelor pe bază de impuls electromagnetic nu sunt neapărat eficiente și pentru armele HPM, pentru că frecvența spectrului operațional poate diferi. Prin urmare, întărirea tehnicilor convenționale și reacțiile controlate pot fi insuficiente, cum a declarat și dr. Merritt în 1998: „*Credem că diminuarea tehnicilor comune EMI și EMP nu va furniza o protecție adecvată împotriva impulsurilor realizate în nanosecunde sau sub-nanosecunde ale viitoarelor arme pe frecvență radio, odată ce timpul de răspuns cel mai scăzut al dispozitivului activ este în mod obișnuit de mai multe nanosecunde până la o microsecundă. În prezent, nu există dispozitive mai rapide care să aibă capacitatea de putere necesară pentru a proteja sistemele de pulsuri RFW*”⁸.

Alte arme DEW sunt deja foarte aproape de stadiul de desfășurare, cum e, de exemplu, YAL-1A⁹, laserul aeropurtat de clasă megawatt al Forțelor Aeriene SUA, care include un Laser Chimic Oxigen-Iod (COIL), ce a suferit un test final de integrare în 2003. Acest laser chimic cere o aprovizionare semnificativă cu chimicale și chiar un vas de transport 400-747, care este un avion pe care a fost montat un prototip și care, în aparență, poate asigura aproximativ 40 de explozii scurte (cu durata

între 5-30 s), cu încărcătura planificată. Diferența față de armele HPM (care nu sunt supuse aceste limitări) este semnificativă.

Constrângerile de mediu pot limita, de asemenea, utilizarea laserelor, razele putând fi incomodate de praf, fum, turbulență sau contramăsuri convenționale (de ex. mărirea optică a impurităților din aer). Multe din prototipurile actuale permit o compensare automată a acestor efecte.

Țintele posibile sunt diferite. Armele HPM pot avea mai multe tipuri de ținte posibile, deși evaluarea daunelor este deosebit de dificilă, fiind foarte greu să stabilești dacă, folosind tehnologia lui Walling, cineva poate distruge, degrada sau avaria ținta. Laserele aeropurtate, în schimb, „*au rolul de a acționa împotriva rachetelor balistice în faza inițială sau de decolare a zborului*”¹⁰ (prin rachete balistice, aici, se înțelege rachete balistice din aria teatrului, nu ICBM – rachete balistice intercontinentale). Distrugerea țintei poate fi verificată prin integrarea datelor de la mai multe sisteme de achiziție etc.

Dezvoltarea armelor NBW

În vederea integrării accelerate a rețelelor de luptă în teatru, care urmează să joace un rol central în angajamentele viitoare, asigurarea ca aceste rețele să rămână funcționale sau să se degradeze încet este de importanță primordială. Rețelele militare din teatrele de luptă trebuie ridicate imediat și reasamblate rapid.

Natura amenințărilor este deja într-o continuă schimbare: de la simpli viruși și viermi, adesea identificabili prin semnătură, situația actuală a acestora, așa cum este cea din Internet, se prefigurează amenințări viitoare, care, foarte posibil, pot lua forme amestecate. Potrivit F-Secure, „*Amenințările amestecate includ de la comportamente asemănătoare piratării la probe automate și explorări ale vulnerabilităților de sistem*”¹¹. Și aici, vorbim concret despre viruși făcuți în grabă de câțiva practicanți care integrează bucăți din codul preexistent cu, probabil, una/două idei noi, nu despre proiectele profesionale conduse de specialiști în război informatic sau operații informaționale¹².

Consecințe strategice

Aceste arme poate nu sunt apte să schimbe drastic doctrina militară, totuși, în curând, vor putea să schimbe aria capabilităților ofensive și să micșoreze timpul de ochire în cazul armelor DEW.

Contramăsuri

Să ne întoarcem, pe scurt, la contramăsurile disponibile pentru armele neconvenționale amintite.

Armele DEW pot fi contracarate printr-o serie de măsuri legate de frecvența ariei în care operează: astfel, apărările optice (fumul artificial, pleava, materialele cu reflectivitate mare) pot fi folosite să „îngreuneze” funcționarea armelor cu laser, câtă vreme un tip specific de îngreunare și apărare, uzând exclusiv de componente cuplate optic și alte tehnici standard (de ex., cuștile lui Faraday), va fi întrebuintat în misiuni critice de sistem (de ex., sisteme de ghidare a rachetelor), pentru a proteja împotriva armelor HPM.

În ceea ce privește armele NBW, situația nu este la fel de clară: deși există câteva tehnici promițătoare, cum sunt, de exemplu, sugrumarea¹³ sau abordările bazate pe sisteme imune¹⁴, pot începe să fie integrate în curând și în rețelele militare; accentul a fost mutat clar de la detectarea intruziunii la supravegherea rețelei, aceasta pentru a se asigura că, în cazul unui atac, rețeaua nu devine inoperabilă sau să necesite a fi oprită pentru a elimina intrusul.

Desfășurarea armelor BIW și NBW

Statele adversare într-un conflict este posibil să desfășoare arme BIW și NBW în scopuri similare celor stabilite în doctrina militară a SUA.

Agenții nonstatali pot, de asemenea, să achiziționeze și să desfășoare arme HPM, pentru a le utiliza în alte scopuri, cum ar fi, de exemplu, atacurile împotriva navelor civile. Componentele pentru o armă HPM simplă (deci, nu o bombă electronică) sunt disponibile în multe țări, și nu neapărat produse în acest scop, ci potrivite pentru implementarea armei.

Proliferarea armelor neconvenționale

Tehnici de neproliferare stabilite includ monitorizarea materialelor (de exemplu, materiale explozive pentru arme nucleare) sau a tehnologiilor utilizate direct. Pentru armele neconvenționale examinate, aceste tehnici sunt destul de dificil de aplicat: unele tehnologii (materiale dielectrice pentru condensatori cu densitate energetică mare, lasere în stare brută, tuburi generatoare de microunde de putere înaltă) pot fi monitorizate, deși majoritatea sunt materiale cu dublă utilitate, și în prezent nu există instrument legal, spre deosebire

de cazul materialelor explozibile, de monitorizare a exportului și comerțului acestor materiale.

În ceea ce privește utilizarea armelor neconvenționale în Cosmos, care a fost sprijinită, o dezbateră asupra problemei este în desfășurare, dacă *Tratatul asupra Cosmosului*¹⁵ din 1967, pe care majoritatea statelor l-a ratificat, sau participă la el, se aplică și pentru armele DEW, dat fiind faptul că acesta se referă la „arme nucleare sau orice alt tip de arme de distrugere în masă” (Art. IV). În prezent, există o neînțelegere asupra faptului dacă DEW ar trebui considerate arme de distrugere în masă.

Concluzii

Noi tipuri de arme neconvenționale pot fi desfășurate în viitorul apropiat, și un studiu cuprinzător al capacităților lor este esențial pentru evaluarea impactului în operațiile militare.

Modalitățile de prevenire a proliferării acestor arme trebuie gândite cu grijă, pentru că, deși nu sunt arme de distrugere în masă, unele dintre ele pot fi folosite de către agenți nonstatali și împotriva țintelor civile.

Traducere și adaptare: Mirela ATANASIU

NOTE:

¹ Războiul informațional este definit, potrivit Publicației șefilor Statului Major Întrunit al forțelor armate ale SUA 3-13, 9 octombrie 1998, Doctrina Întrunită pentru Operațiile Informaționale, astfel: „Operațiunile informaționale conduse în timpul crizelor și conflictelor pentru a obține sau promova obiective specifice contra unui adversar sau adversari anume” (Capitolul 1, paragraful 3 j).

² „Un sistem ce folosește energie direcționată primar ca mijloc direct de vătămare sau distrugere a echipamentului, facilităților și personalului inamicului”, șefii Statului Major Întrunit al SUA. DOD. Dicționarul de Termeni Militari și Termeni Asociați, Joint Publication 1-02, Washington, DC: JCS, 1997.

³ Mai înainte, „B” înlocuia „Bacterologic”. Noul termen reflectă utilizarea posibilă a vectorilor armați sau încărcăți, care pot fi de natură non-bacteriologică (virală, enzimatică etc.).

⁴ „3.1. Armele neletale. Arme care sunt în mod explicit desemnate pentru a pune în incapacitate personal sau materiale, cu minimizarea inevitabilului, permanenta rănire a personalului și a vătămării proprietății și mediului”, John P. White, Secretar adjunct al apărării. Politica armelor neletale. Directiva Departamentu-

lui Apărării Nr. 3000.3, 9 iulie 1996, p. 1, http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/d30003_070996/d30003p.pdf.

⁵ Pentru o posibilă descriere conceptuală și o definiție, vezi: <http://csse.monash.edu.au/~carlo/archive/MILITARY/APSC/wp50~draftpdf>

⁶ Printre altele, tratatele SALT/START, Convenția Războiului Biologic, Convenția Războiului Chimic.

⁷ E. M. WALLING, „Microunde de putere înaltă: Implicațiile strategice și operaționale pentru război”, Lucrare ocazională Nr. 11, Centrul de Strategie și Tehnologie al Colegiului de Război al Forțelor Aeriene, Universitatea Forțelor Aeriene, Baza Aeriană Maxwell, Alabama (februarie 2000).

⁸ Declarația dr. Ira W. Merritt, Șeful Diviziei Analiza identificării și aplicării conceptelor, Directoratul de Tehnologie Avansată, Centrul de Apărare Antirachetă și Tehnologia Spațiului, Comandamentul Spațiului Militar American și de Apărare Antirachetă înaintea Comitetului Economic al Congresului Statelor Unite din 25 februarie 1998: „Proliferarea și semnificația tehnologiei armelor pe frecvență radio”, <http://www.horse.gov/jec/hearings/radio/merritt.htm>.

⁹ Vezi <http://boeing.com/defense-space/military/abl/news/2003/110003.html>.

¹⁰ Institutul Lexington, „Armele direcționate

energetic”, Carta Albă (februarie 2003), p. 23, <http://www.lexingtoninstitute.org/defense/pdf/DirectEnergy/pdf>.

¹¹ Vezi <http://www.f-secure.com/products/white-papers/blended-threats-whitepaper.pdf>.

¹² „Atacuri de rețea computerizate și apărare de rețea computerizată. Operațiuni CNA și CND ce urmăresc apărarea rețelelor de computere și sistemelor. Cu cât mai multe calculatoare sunt legate electronic, încorporând rezultatele războiului electronic, planificarea este crucială atât operațiilor ofensive, cât și defensive ale războiului de rețea computerizat. În timp ce accesul fizic la rețeaua unui calculator particular poate fi limitat, accesul electronic poate avea succes în penetrarea sistemului computerizat”, Doctrina întrunită pentru războiul electronic, 7 aprilie 2000, Joint Publication 3-51, a Șefilor Statului Major Întrunit al SUA.

¹³ WILLIAMSON – 2002, <http://www.hpl.hp.com/techreports/2002/HPL-2002-172.pdf>.

¹⁴ Vezi, de exemplu Y. WATANABE și Y. ISHIDA, „Teste mutuale folosind agenți mobili de diagnosticare, bazate pe imunitate în sisteme distribuite de detectare a intruziunii”, Ziarul AROB, vol. 8, 2004 (în presă), <http://www.sys.tutkie.tut.ac.jp/~watanabe/paper/arob03.pdf>.

¹⁵ <http://www.oosa.unvienna.org/treat/ost/outersptxt.htm>.

Dr. Massimo MAURO este administrator principal la Directoratul General C1 al Consiliului Uniunii Europene, co-președinte al Computer Professionals for Social Responsibility (CPSR), membru ACM și AICA.

AD-TERORISMUL CA MIJLOC DE EVOCARE A EMOȚIILOR NEGATIVE

Cristian DELCEA

Plecând de la studiile ad-terorismului (Wilkinson, 1977; Martha, Middletown & Wesleyan, 1983; Wardlaw, 1989; Wieviorka, 1993; Wilkinson, 1997; Ganor, Ehrlich, Garcin-Morrou, 1983; Shay, 2002; Silver, 2002; Chermak, 2003; Delcea, 2004; Toma, 2004; Odorogea, 2004; Angheluş și Vescan, 2005) efectuate de-a lungul anilor de către cercetători, am supus analizei critice abordările și teoriile asupra ad-terorismului, iar ca finalitate a acestei analize am realizat un experiment pentru a surprinde efectul emoțional negativ al publicului, ca și consumator media și disfuncționalitatea cognitiv-comportamentală în urma terorii mediatizate.

Introducere

Realitatea pare să trădeze faptul că mass-media au devenit o condiție *sine qua non* pentru actele de terorism, înțelese ca metodă de a stăpâni și paraliza acțiunea maselor, prin constrângere psihologică și intimidare de natură criminală. De cele mai multe ori, în lipsa publicității, actele de terorism nu au un rezultat și nici nu pot funcționa. Din analiza privind actele de terorism la nivel internațional reiese faptul că numărul atacurilor împotriva țărilor din Occident a crescut considerabil, ceea ce ar trebui să reprezinte un semnal de alarmă pentru mass-media din această zonă. În timp ce publicitatea constituie obiectivul principal al teroriștilor, mijloacele de comunicare au avansat de la stadiul de relatare prin viu grai la reportaje în presa scrisă, radio, jurnale de actualități și, nu în ultimul rând, în televiziune, aceasta din urmă întărind puterea de propagandă a teroriștilor; în acest sens, un rol crucial îl joacă Internet-ul, întrucât reprezintă instrumentul ideal de propagare a ideilor incluse în sfera terorismului (Ganor, 2002). Este bine cunoscut faptul că teroriști și susținătorii Jihadului mondial se folosesc de mass-media ca de o platformă de transfer a

mesajelor operaționale. Oricum, câteva dintre celelalte mijloace de utilizare a mass-media de către rețeaua mondială a Jihadului par că le scapă oamenilor din vedere. Printre cele mai infame utilizări ale mass-media este exploatarea surselor ușor de păcălit, în scopul inducerii panicii în rândul „dușmanilor lui Allah”. Cel mai mic zvon despre o operațiune iminentă a Al-Qaeda este răspândit la fiecare colț de stradă, împrăștiind teroarea în rândul populației civile, nesigură și neștiutoare de ceea ce are de îndeprins pentru a face față unei asemenea situații. Demersul este susținut de o istorie bine coordonată a mesajelor de amenințare Al-Qaeda cu declanșarea atentatelor, astfel încât, imediat ce acestea încep să apară, ca avertisment, pe site-urile teroriștilor, sunt preluate și transmise, constituind o primă etapă a unei serii reînnoite de atacuri. Faptul că numeroase astfel de mesaje au fost făcute publice și împărțite de mass-media – fără ca nici un atentat să se materializeze - nu pare a fi fost luat în considerare. Orice zvon care dă naștere la titluri de primă pagină este transmis și analizat de experți ad-teroriști și contribuie la creșterea nivelului dorit al terorii, înainte de a fi dat uitării încă o dată. Nici unul dintre avertismentele privitoare la pregătirile pentru actele de teroare ulterioare nu dădeau informații concrete despre datele atentatelor ori țintele alese sau prin ce modalități se vor concretiza. Mass-media sunt mult prea ușor manipulabile și încadrate între uneltele declanșatoare ale conflictelor psihice. Rolul mass-media este de a anunța publicului informațiile de care acesta are nevoie și la care are dreptul. Dar, prin transmiterea anunțurilor, amenințărilor și declarațiilor organizațiilor teroriste, mass-media servesc mai degrabă interesele teroriștilor, decât pe cele ale publicului (Shay & Ganor, 2002).

Ad-terorismul desemnează înfricoșarea unei populații prin acte de violență, evocând groază, frică, spaimă provocată deliberat, prin amenințare

sau intimidare, fiind menit să atragă atenția asupra scopurilor urmărite de către teroriști (Delcea, 2004, 2005; Legea nr. 535, 2004). Terorismul modern are ca scop cultivarea spaimii și subminarea încrederii populației civile. Scopul provizoriu este izolarea fiecărui individ și dezintegrarea comunității; amenințările continue lucrează în direcția subminării senzației de siguranță, dereglând rutina cotidiană. Dar scopul strategic absolut al teroriștilor este să manipuleze opinia publică, astfel încât aceasta să preseze autoritățile cu putere de decizie să capituleze în fața pretențiilor teroriștilor. Populația-țintă devine o unealtă în mâna teroriștilor pentru a constitui o agendă politică și religioasă care justifică înlăptuirea actelor teroriste (Shay, 2002; Stănescu, 2005).

Diverse studii și cercetări întreprinse din perioada anilor '80 până în prezent au scos la iveală o nouă latură a terorismului, și anume aceea de terorism orientat spre mass-media, care urmărește, în linii mari, instaurarea groazei în rândul unui grup-țintă. Cu certitudine, datorită tehnologiilor moderne, grupările teroriste se bucură de posibilitatea de a transforma mass-media în propriile lor arme de distrugere. Studiile ulterioare au încercat să surprindă efectele negative ale mediatizării acțiunilor teroriste. Foarte multe studii s-au făcut asupra acestui fenomen controversat și discutat până în prezent de către cercetători. Teroarea mediatizată a generat numeroase studii de specialitate și multiple teorii (Stănescu, 2001).

În anii '80, Barry Collin, cercetător în cadrul Institutului pentru Securitate și Spionaj din California, a introdus conceptul de „ad-terorism”, pentru a defini atacurile premeditate și motivate politic sau religios ale grupurilor subnaționale sau ale agenților clandestini asupra informațiilor, datelor, sistemelor și programelor de calculatoare ce serveau mass-media pentru a transmite teroarea (Denning, 2005).

Collin a mai remarcat faptul că situația la care se asistă în prezent este doar o parte din ceea ce este un instrument important și extrem de complex al teroriștilor (Marret, 2002, Delcea, 2005).

Într-un alt studiu publicat în anul 1997, intitulat *The Media and Terrorism: A Reassessment*, Paul Wilkinson își propune să cerceteze relația de simbioză existentă între terorism și mass-media, ca rezultat al conceptului de ad-terorism. Analiza sa pornește de la o definiție generală a celor două noțiuni, concentrându-se, apoi, pe rând, asupra

aspectelor legate de obiectivele urmărite de către teroriști, luarea de ostatici, impactul asupra opiniei publice și reacția negativ emoțională a societății civile. La un anumit punct, cele două noțiuni se întrepătrund, lucru care reiese, pe de o parte, din intenția teroriștilor de a dobândi un statut de legitimitate și, pe de altă parte, din nevoia mass-media de a obține subiecte senzaționale, considerând terorismul o sursă inepuizabilă de știri menită să genereze o creștere a audienței. În situația în care ne confruntăm cu problema legăturii dintre mass-media și terorism, trebuie avută în vedere tendința de a înțelege perspectiva teroristă asupra comunicării, de vreme ce terorismul, prin însăși natura lui, constituie o armă psihologică dependentă de modul în care amenințarea este transmisă societății. Elementele-pivot ale actelor de violență le reprezintă amenințarea, rănirea ori distrugerea guvernelor și a grupurilor-țintă, ca mijloace de constrângere a acestora de a se supune cerințelor teroriștilor (Stănescu, 2005).

Autorul mai abordează și studiile lui Michael Wieviorka (1993), contestând viziunea lui Wieviorka de susținere a faptului că între terorism și mass-media nu există o relație de simbioză, aducând astfel argumente din literatura psihosociologică de specialitate, care invocă termenul de simbioză, ce rezidă într-o relație de dependență mutuală între grupuri total diferite din cadrul unei comunități, devenind astfel o legătură complementară (Cathelat, 2005). Cu certitudine, nu se poate infirma „aportul” major al tehnologiei moderne și sateliților de comunicare la creșterea publicității de tip terorist (Delcea, 2005).

Ca urmare, cercetătorii Ganor, Ehrlich, Shay, (2002), de la The International Policy Institute for Counter-Terrorism (ICT), pun bazele teoriei „ad-terorismului”. Ei pleacă de la recente demersuri criminale ale teroriștilor, care fac uz de mass-media, în vederea mediatizării violenței, șocului și groazei în rândul populației și combină mai multe științe ale comunicării (psihologia, sociologia, mass-media etc.), pentru a forma un concept bine definit, în vederea explicitării acestui fenomen numit ad-terorism.

Ei enumeră trei tipuri de ad-terorism, ca strategie de intimidare a publicului consumator al mass-media:

- ad-terorism ca formă de avertizare;
- ad-terorism ca formă de violență;
- ad-terorism ca formă de victorie.

Așadar, este o premieră că s-a conturat conceptual acest tip de terorism, ca manifestare de ostilitate asupra societății civile, dar cercetările din ultima vreme au lăsat multe întrebări esențiale fără răspuns asupra acestui fenomen controversat numit ad-terorism (Delcea, 2004).

Scopul materialului de față este de a studia relația dintre mesajul mediatizat al terorii (ca emitent) și subiectul care receptează mesajul (ca receptor), pentru a surprinde activarea emoțiilor negative declanșate la subiecții supuși interacțiunii cu mass-media. Acesta este un studiu care nu s-a făcut până în prezent și care a fost propus de foarte mulți cercetători în domeniu (Chermak, 2003).

Pentru atingerea acestor obiective, studiul nostru își propune să contribuie, pe lângă celelalte studii, la unele predicții legate de impactul terorii mediatizate asupra societății civile.

1. Premise teoretice ale ad-terorismului

1.1. Delimitări conceptuale

Termenul de terorism provine din latinescul „terror”, care înseamnă violență fizică, spaimă, teroare provocate deliberat prin acte de violență publică, folosirea cu intenție a unor mijloace capabile să ducă la un pericol comun. Caracteristicile terorii sunt: violența și amenințarea cu violență, folosirea sistematică și persistentă a violenței, intimidarea și sensibilizarea prin agresivitate și ură (Delcea, 2004; Buș, 2005).

În volumul *Political Terrorism* de Schmidt și Youngman (1988) sunt citate 109 definiții cu privire la formele de intimidare ale terorismului, autorii obținându-le de la diverse academii militare și universități care studiază și cercetează acest fenomen. Acestea constituie componentele unei statistici care arată criteriile de definire ale terorismului. Ele sunt (Delcea, 2004): violență, forță (apar în 83,5% din definiții); politic (în 65%); frică accentuată, teroare (în 51%); amenințare (în 47%); efecte psihologice și anticiparea reacțiilor (în 41,5%); discrepanță între ținte și victime-civili (în 37,5%); acțiune intenționată, planificată, sistematică și acțiune organizată (în 32%); metode de luptă, strategii, tactici (în 30,5%).

Foarte multe studii, până în prezent, au încercat să conceptualizeze *ad-terorismul* ca unul din tipurile terorismului. Beneficiind de o mare libertate de acțiune, *ad-terorismul* a favorizat apariția terorismului biologic, chimic, nuclear, radiologic,

a ciberspațiului și a terorismului informațional. Arma terorismului este ființa umană, iar mijloacele nelimitate (Petrescu, 2003). În tabelul de mai jos este prezentat cel mai recent studiu, publicat cu titlul „Puterea politică și ad-terorismul” și realizat de Angheluș și Vescan (2005), cu privire la tipurile terorismului. Din statistica lor reiese că ad-terorismul are cel mai puternic efect negativ asupra publicului.

Tipul terorismului	Statistică
<i>Terorismul naționalist</i>	6,3%
<i>Terorismul fundamentalist islamic</i>	6,8%
<i>Terorismul sponsorizat</i>	6,1%
<i>Terorismul de stânga</i>	5,9%
<i>Terorismul cibernetic</i>	7,8%
<i>Terorismul narcotic</i>	6,4%
<i>Terorismul biologic</i>	6,7%
<i>Terorismul patologic</i>	5,9%
<i>Ad-terorismul</i>	17,9%
<i>Terorismul răzbunător</i>	6%
<i>Terorismul infracțional</i>	6,4%
<i>Terorismul etnic</i>	8,8%
<i>Air-terorismul</i>	9%
Total	13
	100%

(După Angheluș și Vescan, 2005)

Privitor la conceptul ad-terorismului s-au scris și publicat multe studii. Pentru a înțelege acest concept destul de controversat (Cosnier, 2002), vom încerca să-l definim și delimităm conceptual, pentru a diferenția multitudinea de terminologii.

Ad provine din englezescul „advertising” (reclamă), ce „este doar produsul efectiv și final (mesajul) al procesului și activității de publicitate, care, în funcție de canalul mediatic căruia îi este destinată, poate fi macheta de presă, spotul TV sau radio etc.” (Petre & Nicola, 2004, p. 23). „Reclama (ad) - sub orice formă s-ar prezenta – nu constituie altceva decât o situație ce apare în câmpul variat al fenomenelor exterioare, în fața căreia indivizii sunt chemați să se adapteze.

Aceste situații (reclame) au câteva caractere proprii și specifice; dintre acestea cele mai de seamă sunt următoarele:

1) reclamele au un caracter de apel, avertizare, invitare etc.

2) apelul, avertizarea, invitația etc. au scopul de a determina o anumită reacție din partea acelorora cărora li se adresează” (Tudoran, 2004, p. 47).

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Așadar, „reclama (*ad*) nu este numai un discurs comercial, ci și politic, social, moral, întotdeauna discurs ideologic” (Cathelat, 2005, p. 64) și „ceea ce se ajunge la public nu este decât un slogan, un cuvânt sau o siglă mai mult sau mai puțin explicită (ex. IRA, Al-Qaeda etc.), un simbol sau un drapel, care sunt tot atâtea mărci de recunoaștere. Acolo se află miezul unui mesaj (*ad*), al unei ideologii” (Marret, 2002, p. 165), „întrucât teroarea este îndreptată spre media, și nu spre victime, succesul ei este definit în termeni de acoperire mediatică” (Toma, 2004, p. 74), pentru „a induce sentimentul de frică în populație sau într-o parte a populației, ca efect psihologic al acestui mod de luptă” (Stănescu, 2001, p. 55). „În această interpretare, relația dintre mass-media și terorism se bazează, deci, pe principiul interesului reciproc, pe de o parte, transgresiunea tabuului violenței, șocul evenimentului, teama, sentimentul de amenințare și iraționalul; pe de altă parte, vizibilitatea și, la limită, legitimitatea spectacolului, pe care o împrumută canalele de comunicare indispensabile funcționării societăților democratice” (Garcia-Morrou, 2005, p.82).

De altfel, teroriștii ar acționa vizând doar publicitatea mediatică, chiar dacă este evident că acțiunile lor sunt alese, astfel încât să fie cunoscute de un număr cât mai mare de oameni. În funcție de date și de locuri, specifice sau cu conotație simbolică, pare mai degrabă o simbioză (pe lângă alte tipuri de simbioză - economică, politică, culturală), decât o metodă obiectivă de transmitere a unei informații violente (Delcea, 2004; Tétu; 2000; Picard, 1991). În tabelul de mai jos sunt trecuți câțiva cercetători care au delimitat conceptual termenul de *ad-terorism*, în urma studiilor efectuate asupra mass-media și terorismului.

Cele mai influente definiții ale ad-terorismului provin din științele psihosociale.

Din multitudinea de definiții au fost selectate câteva, cu intenția de a surprinde multiplele aspecte ale acestui domeniu, privit fie ca un proces de comunicare-violentă cu „efect psihologic” (Buș, 2005), fie ca pe o activitate de comunicare între grupul ce emite mesajul ideologic și public; fără a se contrazice, ele aduc noi informații ce explică complexitatea acestui act comunicațional de tip terorist. Astfel:

Ad-terorismul, din perspectiva abordărilor științelor socio-cognitive, reprezintă o comunicare de tip persuasiv, emisă de către o grupare teroristă prin mass-media adresată unui public-țintă, în scopul de a modifica favorabil atitudinea acestuia față de expectanțele lor (Delcea, 2005, p. 60).

Terorismul nu poate determina apariția unei stări de teamă, decât printr-o campanie de utilizare sistematică a violenței (Buș, 2005, p. 197).

Ad-terorismul este o formă de comunicare în masă, care are o puternică influență asupra formării, consolidării și schimbării atitudinilor, gusturilor, părerilor și comportamentelor oamenilor, pentru a determina un guvern sau grup-țintă în vederea scopurilor lor propuse (Angheluș și Vescan, 2005, p. 87).

Presa este, într-adevăr, liberă în alegerea modului de a trata informația și, mai mult decât teroriștii, ea este cea care fabrică înfățișarea terorismului (Toma, 2004, p. 75).

Așadar, cele mai prestigioase abordări asupra ad-terorismului din perspectiva psihosocială abundă în cercetări legate de relația dintre mass-media și terorism (simbioză), ca modalitate de

Termenul	Delcea (2003, 2004, 2005)	Garcin-Marrou (2001, 2005)	Angheluș și Vescan (2005)	Wilkinson (1997)	Chermak (2003)
<i>Ad-terorism</i>	+	+	+	+	+
<i>Publicitate</i>	+	+	+	+	+
<i>Reclamă</i>	+	+	+	+	+
<i>Mediatizarea terorismului, violentei, și fricii</i>	*	*	+	+	+

(După Delcea, 2005)

intimidare și evocare a emoțiilor negative în

rândul publicului-țintă (Wilkinson, 1977; Martha, Middletonwn, & Wesleyan, 1983; Wardlaw, 1989; Wiewiorka, 1993; Wilkinson, 1997; Ganor, Ehrlich, Shay, 2002; Silver, 2002; Chermak, 2003; Delcea, 2004; Toma, 2004; Odorogea, 2004; Angheluș și Vescan, 2005).

1.2. Premisele abordării ad-terorismului ca efect de activare a emoțiilor negative

Teroriștii au început să se folosească de mass-media încă din anii '60, datorită impactului emoțional pe care l-au constatat la societatea civilă în urma unei mari mediatizări, atunci când în 1968 s-au îmbarcat la bordul zborului El Al Roma-Tel Aviv și l-au deturnat spre Algeria, cerând să fie eliberați cei 1200 de arabi arestați de către statul Israel. Apoi au urmat cele mai spectaculoase mediatizări ale terorii, care au șocat lumea până în ziua de azi. S-a demonstrat încă o dată că practicile lor mediatice ating cele mai mari ținte.

Teroriștii de azi cunosc cele mai performante metode de sensibilizare, folosindu-se de televiziune și Internet. De-a lungul anilor au dobândit noi forme mediatice de comunicare și noi modalități prin care să-și atingă scopul (Delcea, 2005).

de Cultură, Arte și Mass-Media a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), împreună cu Departamentul de Stat american, în luna aprilie 2005, a emis un comunicat, prin care se sublinia: „Acoperirea asigurată de media ar putea servi teroriștilor, al căror scop este acela de a face să treacă propriul lor mesaj către publicul larg, respectiv ar putea constitui motivația însăși a unor acte teroriste.

Lumea a putut să vadă imagini atroce extrem de șocante în casete turnate chiar de teroriști. Mass-media sunt azi sistematic utilizate pentru a transmite mesaje între responsabilii politici și teroriștii care nu doresc sau nu pot să angajeze un dialog direct” (Stănescu, 2005, p. 299). Dintre diversele abordări, se remarcă studiile behavioriste și cognitiviste cu privire la ad-terorism.

Behaviorismul este o paradigmă influentă în ceea ce privește mediatizarea terorii. Perspectiva behavioristă operează cu concepte precum „stimul” (mesajul terorii mediatizat) și „răspuns” (reacția comportamentală a consumatorilor de mass-media). Această paradigmă mai pune în discuție și învățarea directă, pe observarea atentă a mediului mediatizat și a interacțiunilor subiectului cu aces-

Data evenimentului	Descrierea evenimentului
1970	Dawson's Field
mai, 1972	Atentatul de la aeroportul din Lod
septembrie, 1972	Atentatul de la jocurile Olimpice din Munchen
iunie, 1976	Deturnarea avionului Airbus al Air France la Entebbe
septembrie, 1977	Răpirea și asasinarea lui Schleyer
iunie, 1985	Deturnarea zborului TWA Atena-Roma
octombrie, 1985	Asasinarea lui Achile Lauro
noiembrie, 1985	Deturnarea zborului Egipt-Air Atena-Cairo
martie, 1995	Atentat cu arme biologice comis de secta Aum, Tokyo, Japonia
aprilie, 1995	Atentat la Oklahoma City
decembrie, 1996	Luarea de ostatici la ambasada Japoniei din Lima
septembrie, 2001	Deturnarea celor 4 avioane în SUA
martie, 2004	Atentat la gara Atoka din Spania
martie, 2005	Luarea ca ostatici în Irak a celor trei jurnaliști români
iulie, 2005	Atentat sinucigaș la Londra

(După Delcea, 2005)

De-a lungul ultimelor decenii, cercetările legate de mesajul audiovizual al terorii au generat controverse între specialiști asupra gradului său de influențare a opiniei publice. Iar Comisia

ta, sugerând că indivizii sunt niște consumatori ai mass-media (Petre și Nicola, 2004; Delcea, 2004). De fapt, temerea fiecăruia dintre noi este un răspuns emoțional realist la evenimente care ne pot răni (atentate, deturnări de avioane, explozii me-

diatizate), și reacționăm la teamă retrăgându-ne, izolând-o sau suntem șocați în prezența ei. Frica devine groază când, dincolo de pericolul specific al situației, tinde să devină un sentiment foarte puternic al vulnerabilității personale. Groaza poate fi declanșată de evenimente curente legate de conflicte recente nerezolvate, mediatizate la scară mondială (Irak, Afghanistan etc.), ce activează sentimente de pierdere a controlului sau stări dezadaptative. Pericolul actual al celor mai multe atacuri teroriste este relativ ridicat la cel mai înalt nivel mediatic, în comparație cu pericolele ce se desfășoară în viața noastră de zi cu zi, precum accidentele, atacurile de cord induse de stres, obezitatea datorată diabetului, infirmitățile fizice sau moartea cauzată de fumat. Teroriștii sunt capabili să răspândească teroarea irațională, haosul, șocul și groaza pentru a evoca impactul lor. Prin uciderea unui președinte, îi fac pe toți să se simtă amenințați. Prin torturarea, asasinarea, luarea de ostatici și violarea câtorva persoane, ceilalți se vor simți nesiguri. Distrugerea unor clădiri, avioane și instituții de stat (asediul școlii de la Beslan din Rusia) îi face pe ceilalți să se întrebe dacă nu cumva vor fi ei următorii. Arma omniprezentă a teroriștilor este mediatizarea fricii exagerate, care se transformă în anxietate ridicată, în special când este mediatizată de mass-media.

Cel mai probabil, teroriștii vor acționa, mai degrabă, prin plasarea bombelor sinucigașe în metrouri, clădiri federale sau a bombelor cu ceas în autobuze, muzee etc., decât prin otrăvirea apelor sau a mâncării. Într-un sens mai profund, tot ceea ce înseamnă terorism are legătură cu psihologia (Zimbardo, 2005).

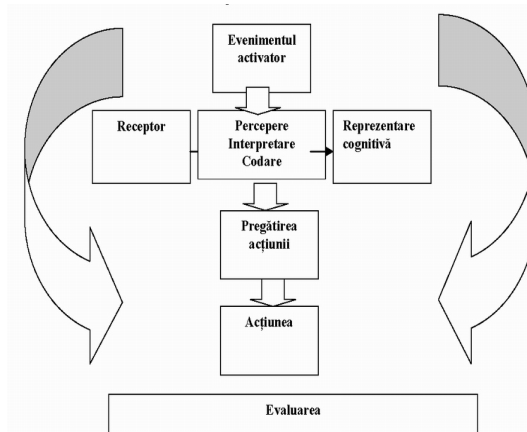
Abordarea behavioristă mai susține că mesajele mediatizate nu pot fi obiective, deoarece sunt create de mintea umană; astfel, într-o formă mai mult sau mai puțin mascată, intențiile și credințele teroriștilor sunt răspândite în rândul tuturor oamenilor, deoarece „mesajul transmis de mass-media este, de fapt, un transfer mediatic de cunoștințe” (Crișan și Danciu, 2000, p. 171). Această metodă examinează mass-media din perspectiva studiilor sociale care sunt controlate, punând un accent asupra măsurării audienței și a efectelor comportamentale. Ea are ca intenționalitate descoperirea unor pattern-uri care pot prezice comportamente similare.

Behavioriștii consideră că mass-media pot evoca emoții negative consumatorilor de media, având la bază unele studii (Livingstone, 1998) care încearcă să demonstreze că există stimuli ce pot

provoca acțiuni violente de tipul atentatelor (Crișan și Danciu, 2000).

Abordarea cognitivă pune accent mai degrabă pe gândirea și pe motivațiile celor care mediatizează teroarea evocând emoțiile negative. Una dintre teoriile importante subliniate de Albert Bandura (1990) arată că procesele mentale (percepția, înțelegerea, interpretarea, memoria etc.) sunt mediate de anumite scheme mentale sau structuri ierarhizate de organizare a cunoștințelor. Aceste scheme sunt structuri cognitive care includ diverse cunoștințe despre terorism, teamă, șoc și groază, inoculate și învățate din mass-media, ca și stimuli repetitivi în vederea activării emoțiilor negative. Subiectul fiind un consumator al mass-media, folosește diverse scheme cognitive sau perceptuale pentru a-și organiza cunoștințele, anticipa evenimentele și pentru a-și justifica comportamentul.

Cosnier (2002) subliniază importanța abordării cognitive în comparație cu cea behavioristă, arătând că emoțiile negative sunt în strânsă legătură cu informația. Tot el mai remarcă faptul că, în primă etapă, evenimentul inductor este receptat, codat și transpus într-o formă de reprezentare mentală la subiectul uman. În a doua etapă este aplicat un plan de pregătire în vederea acțiunii. Iar în a treia etapă este efectuată o evaluare a activării adaptive.

(După Cosnier, 2002)

Concepțiile definatorii menționate mai sus sunt adoptate de diferiți autori cognitiști (Leventhal, 1984; Lazarus, 1984, etc.).

De fapt, răspunsurile noastre afective la stimulii negativi sunt determinate de cognițiile și credințele noastre despre atributele acestor stimuli (Opre, 2002).

Cercetările din ultima perioadă dovedesc că

output-urile afective pot fi determinate de procesele noastre cognitive deductive/învățate. De exemplu, Schachter (1964, 1971; Schachter & Singer 1962, după Opre, 2002) argumentează că emoția nu apare înainte ca subiectul să infereze cauza arousal-ului fiziologic resimțit și, după aceea, etichetează acel răspuns ca o emoție.

Stimulii cu conotație emoțională negativă sunt, de regulă, mult mai penetrabili, fiindcă dau naștere unor reacții puternice, cum sunt imaginile șocante, și, de aceea, sunt mai ușor de reținut decât argumentele expuse.

Tot emoțiile negative pot duce la modificări comportamentale mult mai rapid decât argumentele logice (Szentagotai & Panaitescu, 1999).

Cosnier (2002) trece în revistă toate studiile legate de emoții negative evocate de mass-media, subliniind, în acest fel, simbioza ca relație între terorism și mass-media (Cathelat, 2005).

Astfel, tabelul de mai jos face obiectul cercetărilor ulterioare cu privire la emoții.

Emoția negativă	Woodworth și Schlosberg (1964)	Ekman și Friensen (1975)	Izard	Schwartz și Schaver (1987)
Frică	+	+	+	+
Furie	+	+	+	+
Tristețe	+	+	+	+
Dezgust				
Dispreț	+	+	+	
Disperare	+	+	+	

(Emoția negativă de bază, după Cosnier, 2002)

Așadar, evaluarea cognitivă a sensului sau semnificației stării de bine sau nu stă la baza tuturor afectelor.

Abordarea cognitivă mai ia în calcul și învățarea, care are un rol important în schimbarea atitudinală și persistența acesteia, accentuând rolul mediator ca relație între emoție și cogniție, în timpul expunerii la mesaje cu conotație emoțional negativă (Zimbardo, 2005).

Concluzionând, cele două abordări se completează, de fapt, una pe alta, datorită efectului negativ multiplu de care se folosește teroristul pentru a sensibiliza și emoționa negativ consumatorul de mass-media, datorită capacității de exprimare a emoțiilor negative în procesul comunicării media-tice de care dă dovadă teroristul (Sherman, 2005).

1.3. Teorii asupra efectelor de comunicare în masă

Mediatizarea terorii produce o serie de efecte în plan psihoindividual, psihosocial și sociocultural. Aceasta poate fi diferențiată după mai multe criterii: intensitate; zone de manifestare; persistență; modul cum își exercită influența; grupul-țintă sau persoana-țintă;

Mijloc de comunicare	Procentul
TV	98%
Servicii telefonice	94%
Video-recordere	82%
TV prin cablu	67%
Internet	38%

Procentul de locuințe americane cu acces la diverse mijloace de comunicare

(După Anuarul Casei Albe, 1997-2001)

Pornind de la aceste criterii de analiză a efectelor negative în masă, au fost elaborate numeroase teorii asupra rolului, funcțiilor și mecanismelor psihosociale prin care acestea acționează (DeFleur și Ball-Rokeach, 1999).

Astfel, în perimetrul paradigmei „efectelor puternice” (Cristea, 2000) ale mass-media, surprindem unele modele teoretice semnificative, de la care studiul de față a plecat, privind simbioza ca relație între terorism și mass-media.

Teoria hegemoniei mass-media. Teoria hegemoniei mass-media, având la bază concepțiile de sorginte marxistă asupra structurii duale a societății (clase dominante și clase dominate), afirmă capacitatea mass-media de a constitui un instrument eficient de dominare și control social, utilizând mijloace persuasive de tip cultural-simbolic.

Clasele aflate la putere domină societatea nu prin forță, ci prin utilizarea sistemelor educaționale și de informare în masă, în scopul impunerii unui sistem de valori, reguli, ideologii sau modele comportamentale care le sunt convenabile și care le asigură hegemonia asupra categoriilor sociale. Spre exemplu, Frațiunea Armata Roșie a fost adesea numită „grupul” ce simboliza un statut politic ideologic și cu o cultură aparte față de cultura Germaniei, care era destul de mediatizat în acea perioadă, astfel încât se credea un stat în stat (Marret, 2002).

Teoria dependenței de mass-media. Ca o variantă a concepției de mai sus, se afirmă teza conform căreia subiecții umani devin progresiv

dependenți de comunicarea în masă, ce le oferă informații, comentarii, interpretări și soluții de rezolvare a conflictelor și problemelor teroriste de azi – fără a solicita un efort deosebit din partea celor care beneficiază de aceste servicii.

Mijloc de comunicare	Procentul	Activitatea	Nr. ore
Internet	0.1%	Privitul la TV/Video	1.616
Cărți	3%	Ascultarea radioului	1.389
TV	46%	Citirea presei/revistelor/cărților	332
Film/teatru	0.4%	Internetul	252
Ziare	4.6%	Odihnă	2.920
Video	1.7%	Timpul în care nu este folosită media	2.460
Radio	32%		
Casete	9%		
Reviste	2.4%		

Numărul de ore dintr-un an pe care o persoană îl petrece în medie folosind mijloace de comunicare în masă și numărul de ore dintr-un an pe care o persoană îl acordă diverselor activități (în medie)

(După: The Versiois, Suhler & Associates Communications Industry Forecast, 1997-2001)

Se creează o puternică dependență psihologică de mass-media, care se amplifică în momente de criză, tulburări sociale sau catastrofe naturale (Chermak, 2003; Zimbardo, 2005; Cepulkauskaitė, 2005). Unul din studiile „efectului negativ” realizate după 11 septembrie 2001, Silver (2002), argumenta că nu există nici o diferență între cei care au trăit direct șocul și groaza aceluși eveniment din 11 septembrie 2001 și cei care urmăreau evenimentele la televizor. Concluzionând, ea remarcă faptul că cei cu dependență mediatică sunt mai ușor expuși riscului de a suferi de la emoții negative și până la stres post-traumatic (Chermak, 2003).

Teoria „glonțului magic”. Teoria „glonțului magic” pornește de la analiza marilor campanii propagandistice care au avut ca efect generarea unor mișcări de masă cu baze psihologice profund iraționale. Se avansează ideea condiționării mulțimilor prin cunoscutul mecanism pavlovian

stimul-reacție. Stimulul „glonțului magic” se prezintă sub forma unui puternic șoc psihic care se adresează celor mai profunde zone emoționale și inconștiente (David, 2004), ceea ce permite dizolvarea totală a subiecților umani în mulțime, devenind astfel adevărați „sclavi psihici”. La rândul ei, mulțimea este manipulată prin intermediul unor simboluri în raport cu care au fost elaborate schemele de reflexe condiționate (amenințările repetate mediate și sloganul Al-Qaeda, spre exemplu).

Așadar, mass-media pot acționa în acest caz ca adevărat „modelator magic” (Cristea, 2000) al sensibilității și evocării emoțiilor negative, având, astfel, posibilitatea de a declanșa comportamente sociale programate (Mucchielli, 2002).

La baza acestor teorii se află teza conform căreia simbioza (privită ca relație mutuală între teroriști și mass-media) are efecte puternice și durabile, datorită „contaminării psihologice care afectează latura noastră comportamentală (ex. comportamente dezadaptative), cognitivă (decizii eronate) și emoțională (ex. emoții negative, stres etc.)” (David, 2004, p.183) și care pot viza cele mai profunde zone ale organismului social.

De fapt, terorismul și mass-media se află într-o relație pe cât de complexă, pe atât de evidentă. Terorismul are nevoie de publicitate, iar mass-media au nevoie de audiență. Iar regula ambelor părți este să dea naștere unui efect puternic psihologic, îndeplinind, astfel, fiecare sarcina „în care fiecare răspunde cel mai bine și cel mai eficient nevoilor celuilalt” (Toma, 2004, p. 74).

Concluzionând, fenomenele de influențare, de evocare a emoțiilor negative din mass-media sau alte forme de mediatizare a terorii sunt, deci, consubstanțiale comunicării, fiindcă orice comunicare a terorii este o încercare de a influența, urmărindu-se, astfel, să se transmită un sens, ceea ce nu se poate realiza fără influențare.

Teroriștii au constatat acest „efect” și îl pun în aplicare ca o strategie sau element psihologic important, care vizează atât scăderea moralului inamicului prin îngrozire, cât și întărirea forțelor proprii, a încrederii în sine și a voinței de a lupta (Stănescu, 2001). Unul dintre cei mai de seamă teoreticieni ai terorismului, britanicul Liddel Hart (1954), afirma că, în aproape toate marile bătălii din istorie, învingătorul și-a pus inamicul în dezavantaj psihologic înainte să aibă loc confruntarea.

Nr.	Tipul de Ad-terorism	Grupul țintă	Sursa de mediatizare
1	Intimidare și amenințare	Statele care se împotrivesc	Mass-media
2	Haos, șoc și teroare	Populația necombatantă și grupuri asemănătoare	Mass-media
3	Negociere	Statele care nu recunosc statutul formelor teroriste	Mass-media, scrisori, telefon, fax și internet
4	Propagandă religioasă	Grupul care se împotrivesc	Mass-media și liderii religioși
5	Propagandă politică	Statele care se împotrivesc expansiunilor teritoriale și politice	Mass-media
6	Anunțul victorios	Statele și grupurile care au suferit atentate sinucigașe, deturări de avioane, asasinare etc.	Mass-media scrisori, telefon, fax și Internet

Tipuri de ad-terorism (După Delcea, 2004)

Nici unul dintre cei care a participat la experiment nu a obținut scoruri înalte la ambele teste.

2. Experiment

Experimentul are în vedere relevanța mediatizării terorii și efectele acesteia. De fapt, lucrarea științifică nu poate fi scutită de un experiment congruent cu teoria.

Plecând de la niște observații care s-au petrecut în urma mediatizării terorii la subiecții umani, în baza acestor observații, s-a formulat teoria de mai sus, ce o verificăm cu observațiile ulterioare, prin experimentul de mai jos, apoi vom constata dacă teoriile sunt confirmate sau infirmate.

Ipoteză:

Plecând de la cercetările și teoriile mai sus menționate, studiul de față are ca punct de plecare următoarele ipoteze:

a) *Dinamica emoțiilor negative evocate de ad-terorism mediază atribuțiile pe care subiectul le face referitor la sine.*

b) *Ad-terorismul care activează emoțiile negative puternice va influența diferite comportamente ale subiecților.*

Subiecți:

Experimentul a fost realizat pe două eșantioane a câte 30 de subiecți în parte, în urma anunțului efectuat pe site-ul Asociației de Studii și Cercetări ale Terorismului, cu condiția de participare la un experiment realizat în cadrul Asociației pentru un studiu legat de relația dintre mediatizarea terorii și efectul acesteia la consumatorii de media.

Subiecții au fost de diferite categorii de vârstă: primii 20 se încadrau între 19-25 de ani, apoi cei cuprinși între 25-35 de ani și 35-45 de ani, restul - din ambele eșantioane.

Majoritatea subiecților sunt intelectuali proveniți din Transilvania. Subiecții au fost evaluați psihologic, completând chestionarele STAI 1 și STAI 2 pentru anxietate și depresie cu Beck.

Materiale:

Au fost utilizate ca materiale 20 de postere fotografiate de diverse agenții de presă, împrumutate din cadrul Asociației de Studii și Cercetări ale Terorismului - Departamentul educațional și biblioteca A.S.C.T. O parte dintre acestea se bazau pe teoria evocării emoțiilor negative în ad-terorism, iar cealaltă parte aveau un caracter ce activa emoțiile pozitive.

În vederea observărilor și culegerilor de date experimentale privind emoțiile negative și cele negative evocate de ad-terorism, prin răspunsul dat de subiecți sub forma „de acord” sau „nu sunt de acord”, datele au fost evaluate și strânse de către doi evaluatori, pe o scală nominală ce ia valori între 1 și 4, unde 1 înseamnă „foarte neplăcut”, iar 4 „foarte plăcut”. Dintre cele 20 de postere cu caracter informațional, legate de ad-terorism, au fost selectate pentru experiment doar zece: 5 cu scorurile cele mai ridicate și 5 care au obținut scorurile cele mai scăzute.

Intenția a fost ca în experiment să fie folosite numai posterele care evocă emoții negative și cele pozitive intense. Scorurile obținute de ad-terorism care dădeau naștere unor emoții pozitive au fost cuprinse între 3,95 – 4,78, iar scorurile obținute de cele care dădeau naștere unor emoții negative au fost cuprinse între 1 – 2,05. Diferențele între cele două categorii de scoruri sunt semnificative la $p < 0, 05$.

Procedură:

Subiecților din ambele eșantioane li s-a prezentat o descriere în termeni neutri a posterelor cu caracter informativ. Descrierea a fost indicată în cadrul celor două eșantioane de subiecți. Ei au fost informați că vor avea posibilitatea să vadă mai

multe postere cu caracter informativ. Subiecților din primul eșantion le-au fost prezentate cele cinci postere care evocau emoții pozitive, în timp ce subiecților din al doilea eșantion li s-au prezentat postere care activau emoții negative.

Așadar, s-a pornit de la ipoteza că, în condițiile unor informații identice despre teroare mediatizată, aceasta va influența comportamentul și reacția. Pentru a verifica acest lucru, subiecții din ambele eșantioane au fost rugați să răspundă la patru întrebări care evaluează reacțiile acestora.

Datele obținute de către cele două eșantioane au fost comparate, considerându-se că, în acest caz, evocarea emoțiilor negative va duce la un comportament și o reacție indezirabilă.

Prelucrarea datelor:

Pentru a stabili diferențele dintre cele două eșantioane, privitoare la reacția subiecților în urma vizualizării de postere cu caracter informativ, a fost utilizat testul t pentru eșantioane independente. Au fost obținute următoarele rezultate, toate fiind semnificative la pragul de

$p < 0,01$.

$t=3.76 (p<0.01)$

$t=3.67 (p<0.01)$

$t=8.3 (p<0.01)$

$t=8.7 (p<0.01)$

Au fost, de asemenea, realizate corelații între rezultatele obținute la întrebările referitoare la unele postere cu caracter emoțional negativ mai puternic. Rezultatele semnificative sugerează faptul că cele trei întrebări se referă și evaluează același lucru.

Concluzii

Analizând rezultatele de mai sus, putem reține concluzii relevante despre mesajul terorii mediatizat, care este o formă de intimidare și evocare a emoțiilor negative.

Studiile de până acum (Wilkinson, 1977; Martha, Middleton, & Wesleyan, 1983; Wardlaw, 1989; Wieviorka, 1993; Wilkinson, 1997; Ganor, Ehrlich, Garcin-Morrou, 2001; Shay, 2002; Silver, 2002; Chermak, 2003; Delcea, 2004; Toma, 2004; Odorogea, 2004; Angheluș și Vescan, 2005) dovedesc, în special în teritoriile palestiniene, impactul evocării emoțiilor negative, ce pune într-o situație neplăcută pe cel care preia informația cu caracter violent și agresiv, consumatorul media.

Așadar, pe de o parte, „lumii îi este frică” (Garcin-Morrou, 2005), datorită mediatizării repetate a violenței și a terorii, iar pe de altă parte, teroriștii capătă o imagine tot mai vie în mințile consumatorilor de media, ca fiind cei ce pot lovi în orice sferă a securității, indiferent de stat, guvern sau persoană.

De fapt, mediatizarea terorii are un rol de intimidare sau este esențialmente o strategie bazată pe impactul psihologic (Ariel, 1993). În definițiile oficiale (Departamentul de Stat al SUA, Anglia, Spania etc.), conceptele precum „influențarea unui public”, „inducerea sentimentului de frică în populație sau într-o parte a populației” se referă la efectul de activare a emoțiilor negative (Schmid și Jongman, 1988, Delcea, 2005). Silver (2002) a remarcat, în urma studiului longitudinal efectuat pe 6000 de persoane, după atentatele de la 11 septembrie 2001, că efectele psihologice ale unei traume majore, activarea emoțiilor negative, șocul, groaza și frica la nivel național, în urma atacurilor teroriste, nu se reduc doar la experiența directă a subiecților, ci comportă, în egală măsură, același grad al reacțiilor psihice pentru cei care sunt consumatori media și receptează mesaje ale terorii.

BIBLIOGRAFIE:

ANGHELUȘ, T. G., și VESCAN, C. N., *Puterea politică și ad-terorismul*, Jurnal ASCT, vol. XV nr.2, Iunie, Cluj-Napoca, 2005.

ARIEL, M., *Terrorism as a strategy of insurgency, în Terrorism and political violence*, vol.5, nr.4, pp. 213-251, FrankCass, Londra, 1993.

BANDURA, A., *Mechanisms of Moral Disengagement*, pp. 161-191, în Walter Reich, ed., **Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, State of Mind**, Cambridge University Press, 1990.

BOAZ, G., *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?*, *The Strategy of Modern Terrorism, Countering State-Sponsored Terrorism*, ICT Papers on Terrorism, Herzliya, Israel, 2002.

BUȘ, I., **Psihologie și infracționalitate. Fundamente teoretice**, vol. I, Ed. ASCR, Cluj-Napoca, 2005.

CHTHELANT, B., **Publicitate și societate**, Ed. Polirom, București, 2005.

- CEPULKAUSKAITE, I., *Mass-media and terrorism*, U S Department State, 2005.
- CHERMAK, S., *Marketing Fear: Representing Terrorism After September 11*, *Journal of Crime, Conflict and the Media*, Indiana University, 1 (1), pp. 5-22, 2003.
- COLLETT, P., **Cartea gesturilor**, Ed. Trei, București, 2005.
- COSNIER, J., **Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor**, Ed. Polirom, București, 2002.
- CRÎȘAN, C. și DANCIU, L., **Manipularea opiniei publice prin televiziune**, Ed. Dacia, Cluj-Napoca., 2000.
- DAVID, D., **Prelucrări inconștiente de informație. Contaminarea psihologică în mass-media, practica clinică și juridică**, Ed. Tritonic, București, 2004.
- DELCEA, C., **Psihologia terorismului. Studiu psihologic asupra teroriștilor**, Ed. Albastra, Cluj-Napoca., 2004.
- DELCEA, C., *Lecția terorii*, *Jurnal ASCT*, vol. XI, nr.2, februarie, Cluj-Napoca, 2005.
- DELCEA, C., *Ostatici în Irak*, *Jurnal ASCT*, vol. XIII, nr.1, aprilie, Cluj-Napoca, 2005.
- DELCEA, C., *Ad-terorismul*, *Jurnal ASCT*, vol. XV, nr.1, iunie, Cluj-Napoca, 2005.
- DENNING, D., *Activism, Hacktivism, and Cyberterrorism: The Internet as a Tool for Influencing Foreign Policy*, U S Department State, 2005.
- FARNEN, R. F., *Terrorism and mass media: A systematic analysis of a symbiotic process*, *Terrorism*, vol. 13, pp. 99-143, 1990.
- GIDDENS, A., **Sociologie**, Ed. All, București, 2005.
- HODOROGEA, O., *Reflectarea media a unor accente fundamentalist-islamice*, *Psihosociologia și Mass-media*, anul X, nr 2, pp. 64-72, Ed. Academia Națională de Informații, București, 2004.
- JUGU, I., *Asigurarea psihologică în acțiunile de luptă*, *Academia de Înalte Studii Militare*, Catedra de psihologie și sociologie militară, București, 1991.
- KENDALL, D. & Clunk, L., **Sociology**, Allyn and Bacon, Massachusetts, USA, 1992.
- LAZARUS, R.S., Folkman, S., **Stress, Appraisal and Coping**, Springer, New York, 1984.
- LIDDELL, H., **Strategy: The indirect approach**, Londra, Faber, p.163, 1954.
- LIVINGSTONE, S., *Making sense of television - The Psychology of Audience Interpretation*, Routledge, London, New York, 1998.
- LOCKYER, A., *The Relationship between the Media and Terrorism*, U S Department State, 2003.
- LOHISSE, J., **Comunicarea. De la transmiterea mecanică la interacțiune**, Ed. Polirom, Iași, 2002.
- LUDMAN, B., *Terrorism*, U S Department State, 2005.
- MARRET, J. L., **Tehnicile terorismului**, Ed. Corint, București, 2002.
- MARTHA, C., MIDDLETONWN, & WESLEYAN, *Introduction: Reflections on the Effects of Terrorism, Terrorism legitimacy and power: the consequences of political violence*, Cambridge, 1983.
- MUCCHIELLI, A., *Arta de a influența. Analiza tehnicilor de manipulare*, Ed. Polirom, București., 2002
- NACOS, B., *Accomplice or Witness? The Media's Role in Terrorism*, *Current History*, aprilie, p.174, 2000.
- PETERS, H., *Mass Media as an Information Channel and Public Arena*, 1994.
- PETRE, D., și NICOLA, M., *Introducere în publicitate*, Ed. Comunicare, București, 2004.
- PETRESCU, I. A., *Terorismul. Forme de manifestare* (II), nr.6, pp. 93-101, *Gândirea militară românească*, București, 2003.
- PICARD, R. G., *The journalist's role in covering terrorist events, media covering terrorism*, ODASUO, ALALIA, And EKE, Kenoye K., Sage, London, 1991.
- POPA, M. I., *Influențele mass-media și consecințele acestora asupra sferei militare: războiul informațional*, *Gândirea militară românească*, București, nr.6, pp. 84-88, 2000.
- RUBENSTEIN, H., *Ourselves and others*, The Washington Post, USA, 1991.
- SCHMID, A. P. și JONGMAN, A. J., **Political terrorism**, Amsterdam, North Holland Publishing Company, 1988.
- SHAVIT, S., *Defeating International Terrorism Trends, scenarios and future threat*, ICT, Israel, 2003.
- SHERMAN, R., **Cum să convingi pe oricine de orice**, Ed. All, București, 2005.
- SILVER, C. R., *Nationwide longitudinal study*

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

---

of psychological responses to September 11, JMA, vol.288, nr.10, pp.1235-1244, 2002.

STĂNESCU, A., *Filarmonica*, Eurograph, Cluj-Napoca, nr. 6-7, septembrie-octombrie, an I, p.39, 2005.

STĂNESCU, S. R., **Terorismul**, Ed. Omega, București, 2001.

STĂNESCU, S. R., **Ostaticii**, Ed. Ziua, București, 2005.

TÉTU, J. F., *Terrorism, media et démocratie*, Presses Universitaires de Lyon, 2001.

Toma, M., *Reprezentarea mediatică a terorismului în spațiul românesc, înainte și după 11 septembrie*, Psihosociologia și Mass-media,

anul X, nr. 2, pp.73-82, Ed. Academia Națională de Informații, București, 2004.

Todoran, D., **Psihologia reclamei**, Ed. Tritonic, București, 2004.

WARDLAW, G., *Political and terrorism: theory, and counter-measures*, Cambridge, CUP, 1989.

WILKINSON, P., **Terorism and the liberal state**, London, Macmillan, 1977.

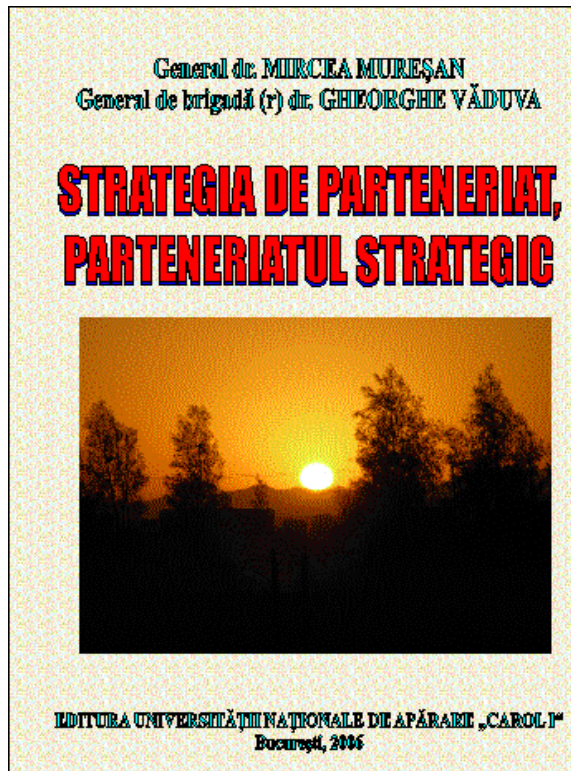
WILKINSON, P., *The Media and Terrorism: A Reassessment*, *Terrorism and Political Violence*, vol. 9, nr.2, pp.51-64, Londra, 1997.

ZIMBARDO, F., *The Psychology of terrorism: Mind Games and Healing*, Stanford University, 2005.

Cristian DELCEA este Președintele Asociației de Studii și Cercetări ale Terorismului, absolvent al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, al Institutului European Holland și autorul unor studii și lucrări consacrate psihologiei terorismului.

STRATEGIA DE PARTENERIAT, PARTENERIATUL STRATEGIC

Recent, a apărut, la Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, volumul „Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic”, semnată de generalul prof. univ. dr. Mircea Mureșan, comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”, și generalul de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Este cea de a doua carte, de amploare, semnată de cei doi autori. Lucrarea face parte dintr-un concept al Universității Naționale de Apărare „Carol I” și al structurii specializate în cercetarea științifică din cadrul acesteia – Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate –, acela de a analiza și dezbate, din punct de vedere științific, dar și dintr-o perspectivă dinamică, acțională, aplicativă, marile teme strategice de apărare și securitate la început de secol. Mutațiile intervenite în relațiile internaționale, în noul context geopolitic și geostrategic, extinderea NATO și a Uniunii Europene, redimensionarea provocărilor, pericolelor și amenințărilor clasice, simetrice, disimetrice și asimetrice, recrudescența fără precedent a vulnerabilităților sistemelor

mari și, evident, a riscurilor asociate, dezvoltarea primejdioasă a armamentelor și apariția unor noi zone de falii, dar și de contact și colaborare, cum ar putea fi, spre exemplu, zona Asiei de Nord-Est, zona extinsă a Mării Negre, zona Marelui Orient Mijlociu etc., impun reconsiderarea unor teorii, a unor principii, concomitent cu dezvoltarea unor noi paradigme care țin de corelația spațiu real – spațiu virtual, confruntare-parteneriat, prevenire-descurajare, soluționare-redresare etc.

„Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic” se înscrie în această filozofie pe termen lung, răspunzând însă prompt nevoii tot mai mari de analiză a unor situații actuale presante și a unei posibile evoluții a acestora în perioada imediat următoare.

Este o lucrare actuală, de largă cuprindere, rod al unei cercetări curajoase, perseverente și îndelungate, are 410 pagini, este structurată pe 10 capitole și tratează principalele aspecte privind dezvoltarea strategiilor de parteneriat și a parteneriatelor strategice, ca forme de concentrare, în concepte noi, de certă actualitate, a unor realități și tendințe privind filosofia, fizionomia și configurația dinamică și complexă a relațiilor economice, sociale, politice și militare dintre state, în procesul de stabilizare a zonelor tensionate, de gestionare a crizelor și conflictelor armate, de reconstrucție, într-o nouă dimensiune, cea a pilonilor de securitate și stabilitate, a mediului strategic de securitate național, regional și global, pe coordonate de integralitate și de alianță.

Cele 10 capitole sunt: 1. *De la confruntări la parteneriate*; 2. *Parteneriate europene și euro-atlantice*; 3. *Parteneriate eurasiatice*; 4. *Confruntări și parteneriate în Europa Centrală și în zona extinsă a Mării Negre*; 5. *Influența parteneriatelor asupra artei militare*; 6. *Strategii de alianță și de coaliție*; 7. *Tendențe în dinamica parteneriatelor*; 8. *Parteneriat și integrare*; 9. *Parteneriat, rețea, zone de interes, terorism*; 10. *Constante și contraste*.

Este bine știut că unitatea lumii nu se poate realiza prin confruntare, ci prin colaborare, înțelegere, toleranță și parteneriate. Desigur, parteneriatele nu exclud confruntarea, ci presupun o nouă raționalitate și o nouă raționalizare a confruntării, adică elaborarea și aplicarea unor

noi principii care să reflecte realitatea actuală din spațiul real și din cel virtual, din lumea reală și din cea posibilă. Dezvoltarea rețelilor de informații, explozia tehnologică, creșterea și multiplicarea bazelor de date, globalizarea economiei și a relațiilor internaționale, concomitent cu apariția unor noi tipuri de divizare și de fragmentare, polarizarea tot mai accentuată a bogăției și sărăciei, recrudescența terorismului și a gherilei urbane ridică în fața statelor, grupurilor de state, alianțelor, coalițiilor, organizațiilor și organismelor internaționale probleme foarte complexe, greu de soluționat doar prin metode vechi, tradiționale și frustrante, adică prin forță și dictat, prin strategii și stratageme în general ireconciliabile, unele dintre ele în exclusivitate războinice și numai la îndemâna celor puternici. Cei puternici au devenit însă și mai puternici, iar posibilitatea confruntării directe dintre ei se îndepărtează din ce în ce mai mult. Dacă nu mai este posibilă confruntarea sau dacă o astfel de confruntare violentă, războinică, devine nu numai neprofitabilă, dar și absurdă, atunci este foarte clar că ea trebuie înlocuită prin altceva. Autorii găsesc și formulează acest altceva, dezvoltând, deopotrivă, o teorie a strategiei de parteneriat, dar și o metodă de construcție strategică dinamică a acestei noi posibile tipologii acționale. Pentru că nu există parteneriate de dragul parteneriatelor, sau pentru că așa ar fi moda, ci parteneriate cu obiective foarte precise care nu sunt totdeauna benefice pentru toată lumea. Parteneriatele sunt folositoare, în primul rând, partenerilor. Iar cele dintâi entități care apelează la parteneriate și, respectiv, la o strategie de parteneriat sunt, bineînțeles, marile puteri. De aici nu rezultă cu necesitate că marile puteri se aliază și se vor alia mereu pentru a-și împărți, mai mult sau mai puțin frățește, dominarea lumii, adică resursele și piețele.

Fără a exclude această realitate - care se prezintă ca o permanență a lumii noastre -, trebuie să subliniem că parteneriatele secolului al XXI-lea au și alte obiective decât cele de a asigura marilor puteri dominarea planetei.

Secolul în care tocmai am pășit impune responsabilități foarte mari pentru toate țările și în special pentru marile puteri, pentru organizațiile și organismele internaționale, pentru alianțe, coaliții și tot felul de alte entități, forțe și mecanisme internaționale. Lumea a devenit, prin evoluția fără precedent a mijloacelor de distrugere, prin

împușinarea resurselor, îndeosebi a celor necesare vieții, cum ar fi apa potabilă, hrana, resursele energetice, ca și prin evoluția haotică a unor sisteme extrem de periculoase, un întreg vulnerabil și primejdios. Vulnerabilitatea constă în fragilitate și succesiuni rapide ale stărilor de haos, pericolozitatea rezidă în agresivitate, în recrudescența factorilor de autodistrugere, cum ar fi sărăcia, bolile, apoi faliile strategice, terorismul, drogurile, corupția, traficul, crima transfrontalieră etc. De aceea, lumea are și va avea din ce în ce mai mult nevoie de parteneriate.

Există parteneriate dintotdeauna și vor exista cât timp vor fi oameni și comunități umane pe pământ. Unele sunt conjuncturale, altele se realizează pentru rezolvarea unei singure probleme, altele capătă dimensiuni mari, devin strategice. Parteneriatele strategice pun în operă politici de parteneriate. Unele sunt directe, altele sunt extrem de subtile și trebuie analizate cu foarte multă atenție. Indiferent cum ar fi, sunt preferabile politicilor și strategiilor de confruntare, violențelor și războaielor. Războaiele nu sunt, desigur, incompatibile cu parteneriatele, dar parteneriatele le pun sub un oarecare control, le scot din haos, le trec într-un plan secundar, de ultimă instanță sau de ultimă soluție.

Strategia de parteneriat și parteneriatul strategic reprezintă soluții noi, de anvergură, în reconfigurarea politicii generale, a strategiilor de securitate și a strategiilor militare, în identificarea, gestionarea și soluționarea provocărilor, pericolelor, amenințărilor simetrice, disimetrice și asimetrice și riscurilor asociate (asumate sau impuse), care aduc, din ce în ce mai mult, sub același sceptru al responsabilității și al înțelepciunii, atâta câtă a mai rămas după permanenta stare de război a planetei, marile puteri, marii actori, NATO și Uniunea Europeană, statele și organismele internaționale, interesele și valorile, politicienii și generalii.

Lucrarea apare sub egida Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate și aduce în prim plan informații de ultimă oră, propune analize pertinente, reflecții cu valoare strategică, atât în domeniul teoriei și practicii militare, cât și în cel al artei strategice. Ea continuă, de fapt, analiza începută, de aceiași autori, anul trecut, în volumul „Războiul viitorului, viitorul războiului”, și creează premise pentru dezvoltarea acesteia prin noi abordări, din unghiuri cu deschideri strategice, ale fenomenului politico-militar și militar contemporan. (I.S.)

GEOPOLITICA ȘI GEOSTRATEGIA ÎN ANALIZA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE CONTEMPORANE

Zilele acestea a ieșit de sub tiparul Editurii Universității Naționale de Apărare „Carol I” lucrarea de o certă valoare științifică și metodologică „Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane”, a prof. univ. dr. Constantin Hlihor.

În câmpul vast al marilor crize actuale, găsirea „unei formule optime pentru securitate și stabilitate în lume” obligă la căutarea de soluții nonclasice, care incumbă evaluarea atentă a evoluțiilor din planul relațiilor internaționale, a surselor generatoare de criză, a cauzelor acestora, investigarea realității cu instrumente științifice și metode de analiză performante – aspecte asupra cărora autorul își focalizează atenția.

Oferta sa este departe de a fi o însăilare cuminte de paradigme, metode și tehnici arhicunoscute, tocmai pentru că o analiză riguroasă a mediului internațional nu permite aceasta.

Ceea ce ne propune profesorul C. Hlihor este, în aprecierea unuia din specialiștii care o prefățează, o viziune nouă asupra geopoliticii, întrucât se încadrează, prin paradigmele și metodele de analiză folosite, în domeniul numit “Critical Geopolitics”.

Meritul de bază al lucrării este acela că metodologia de analiză utilizată de autor conduce la o mai bună cunoaștere și înțelegere a fenomenului politic contemporan, la clarificări conceptuale și la limpezirea raporturilor dintre geopolitică și geostrategie, lansând o provocare celor din lumea academică și analiștilor

asupra tehnicilor, metodelor și instrumentelor de analiză de care uzează geopolitica și geostrategia în cunoașterea mediului internațional.

Pe linia discontinuității în modul de înțelegere și analiză a mediului internațional, autorul sugerează, prin paradigmele supuse dezbaterii publice, dezvoltarea geopoliticii critice și elaborarea unei metodologii proprii de analiză pentru disciplinele geopolitică și geostrategie, din perspectivă inter și intradisciplinară.

Argumentația coerentă și consistentă a autorului, analiza istorică și cea de situație – extrase din alte discipline – fac ca observarea și cercetarea spațiului geopolitic actual să nu mai pară atât de dificilă pe cât este.

Pentru cititorul de rând, dar mai ales pentru specialistul din domeniu este de mare importanță să i se ofere, cum reușește această carte, un punct de sprijin pentru accesarea în spațiul dezbaterilor teoretice de geopolitică contemporană și să i se faciliteze înțelegerea rigorilor analizei operaționale a câmpului geopolitic.

Dacă e posibil ca aspectele istorice ale analizei geopolitice și geostrategice să intereseze mai puțin cititorul, capitolele asupra cărora nu există nici un dubiu că acesta se va apleca cu atenție țin de paradigmele respectivei analize, de raporturile teorie-practică ale geopoliticii și geostrategiei în câmpul geopolitic contemporan.

Este absolut firesc să fim de acord cu ideea că „în absența unei paradigme, cercetarea profundă este imposibilă și nici nu poate exista un criteriu pentru selectarea problemelor de cercetare”, ca și cu ideea că, în studiul relațiilor internaționale, observația și experiența nu vor oferi informațiile care să ne conducă la înțelegerea cauzelor ce generează evenimentele, dar am rămâne doar la acest nivel dacă nu am aprofunda elaborarea de câteva sute de pagini a profesorului C. Hlihor, care apropie realitatea de cititor, furnizându-i paradigmele și metodologia necesare construirii unor scenarii, anticipării unor posibile trenduri de evoluție geopolitică într-un spațiu, opunând imaginativului științificul, emoției – raționalitatea, prezentului – viitorul.

Văzută astfel, cartea este un op de valoare reală, cu care poți călători - chiar și pentru o zi sau o noapte, ori pentru mai mult timp, dacă agreezi efortul de introspecție a realității pe spații - în lumea analizei geopolitice și geostrategice. Cu câștiguri sigure și stabile. (V.P.)

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IANUARIE-MARTIE 2006

Începutul anului 2006 a fost marcat de apariția editorială a numeroase studii realizate în cadrul Secției de studii și cercetări: “Impactul regenerării structurilor Armatei României angajate în acțiuni militare în afara teritoriului național asupra societății românești”, “Tipuri de misiuni asumate de Armata României în cadrul Alianței Nord-Atlantice și implicațiile pentru învățământul desfășurat în Universitatea Națională de Apărare Carol I”, “Raporturile dintre armată și societate în procesul integrării europene și euro-atlantice a României”, “Raporturile dintre Armata României și societatea civilă”, “Impactul profesionalizării Armatei României asupra raporturilor sale cu societatea în care ființează”, “Modalități și posibilități de amplificare a cooperării în zona Mării Negre”, “Armata României și garantarea democrației constituționale”, “Determinări ale misiunilor Armatei României în condițiile integrării țării în NATO și Uniunea Europeană”, “Apărarea colectivă și apărarea națională în contextul integrării României în NATO și aderării la Uniunea Europeană”, “Întrebuințarea marilor unități de infanterie ușoară ca forță expediționară pentru impunerea stabilității în zonele aflate sub controlul grupărilor teroriste”.

Pe 2 martie, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate a primit vizita domnilor Patrik Zahnd, șeful Delegației pentru Europa Centrală a Comitetului Internațional al Crucii Roșii, și Zoltan Toth, șeful Departamentului de Comunicare al Delegației. Pe timpul întâlnirii s-au purtat discuții cu privire la dezvoltarea și tendințele societății românești, preocupările de securitate, realitățile contemporane și perspectivele viitoare, dar și despre realizarea unor proiecte și programe de cercetare comune. Vizita s-a încheiat prin semnarea unui memorandum de colaborare, prin care s-au stabilit schimbul de publicații, coorganizarea unor manifestări științifice (conferințe, seminarii, dezbateri) pe probleme de interes reciproc.

În perioada următoare, sunt planificate o serie de activități științifice naționale și internaționale, dintre care amintim: Sesiunea de comunicări științifice “Strategii XXI” a Universității Naționale de Apărare “Carol I”, cu tema “Securitatea și apărarea spațiului sud-est european, în contextul transformărilor mileniului III” (13 - 14 aprilie), pe parcursul căreia Centrului îi revine responsabilitatea organizării secțiunii “Apărare și securitate națională”, Seminarul CSSAS “Participarea Armatei României la apărarea colectivă sub conducerea NATO și UE” (25 mai) și Sesiunea anuală de comunicări științifice a Centrului, “Strategii de securitate și apărare la frontiera răsăriteană a NATO și UE” (23 - 24 noiembrie).

Irina CUCU

La cinci ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării Naționale, Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Afacerilor Externe, unități militare și alte instituții ale statului, organizații neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Rețeaua de relații internaționale și securitate a Institutului Federal Elvețian pentru Tehnologie din Zürich; Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security“ etc.).

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbatere aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.

Responsabil de număr: dr. Petre DUȚU
Tehnoredactare computerizată: Corina VLADU
Corectură: Corina VLADU
Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"
